

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

magisterské kombinované studium
2012 – 2014

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Kateřina Vacková

Příprava na vyučování v dětském domově u žáků na prvním
stupni základní školy

Praha 2014

**Vedoucí diplomové práce:
Mgr. Lada Šimáková**

JAN AMOS KOMENSKÝ UNIVERSITY PRAGUE

Master Combined Studies
2012 - 2014

DIPLOMA THESIS

Kateřina Vackov

Preparation for teaching in an orphanage for pupils in primary
schools

Prague 2014

**The diploma Thesis Work Supervisor:
Mgr. Lada Őimkov**

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená diplomová práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Poděbradech dne 18. 2. 2014

Kateřina Vacková

Poděkování

Chtěla bych poděkovat Mgr. Ladě Šimákové za odborné vedení mé diplomové práce, za povzbudivý a kolegiální přístup, cenné rady a připomínky. Také bych chtěla poděkovat své rodině a svému okolí za velkou trpělivost.

Anotace

Diplomová práce se zabývá přípravou na vyučování v dětském domově u žáků na prvním stupni základní školy. Teoretická část je rozdělena do tří kapitol, ve kterých je podrobněji vymezena výchova a vzdělávání, náhradní rodinná péče a dětský domov. V praktické části je prezentováno vlastní výzkumné šetření s vychovateli a dětmi z dětského domova v Nymburce a rodiči a dětmi z běžné rodiny. Toto šetření detailně popisuje přípravu na vyučování u dětí navštěvujících první stupeň základní školy.

Klíčové pojmy

Dětský domov, dítě z dětského domova, mladší školní věk, náhradní rodinná péče, ochranná výchova, osobnost pedagoga, osobnost vychovatele, ústavní výchova, výchova, vzdělávání.

Annotation

This thesis deals with the preparation for teaching in an orphanage for pupils in primary schools. The theoretical part is divided into three chapters, in which is detailed further education and training, foster care and children's home. In the practical part is presented own research with educators and children from the orphanage in Nymburk and parents and children from ordinary families. This survey describes in detail the preparation of lessons for children attending primary school.

Key words

Constitutional education, education, education, foster care, a child from an orphanage, children's home, the personality of the educator, preventive education school age, teacher personality,

OBSAH

ÚVOD	8
1. VÝCHOVA A VZDĚLÁVÁNÍ	10
1.1 Výchova.....	10
1.2 Vzdělávání - vzdělání.....	13
1.2.1 Osobnost pedagoga.....	15
1.3 Vzdělávací systém v ČR.....	19
1.4 Vzdělávací soustava.....	22
2. NÁHRADNÍ RODINNÁ PÉČE	23
2.1. Ústavní výchova.....	23
2.2 Ochranná výchova.....	24
2.3 Zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy.....	25
2.3.1 Diagnostický ústav.....	25
2.3.2 Dětský domov	26
2.3.3 Dětský domov se školou	26
2.3.4 Výchovný ústav	27
2.4 Formy náhradní rodinné péče	27
2.4.1 Osvojení (adopce)	28
2.2.2 Pěstounská péče, opatrovnictví, poručenství	30
3. DĚTSKÝ DOMOV	33
3.1 Charakteristika dětského domova.....	33
3.2 Funkce dětského domova	34
3.3 Umístění dětí do institucionální péče	35
3.4 Struktura zaměstnanců	35
3.5 Osobnost vychovatele	36
3.5.1 Náplň práce v profesní činnosti vychovatele	38
3.6 Děti vyrůstající v dětském domově	41
3.7 Dítě mladšího školního věku	42
3.8 Rodina	44
4. POPIS VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ.....	47
4.1 Vymezení výzkumného cíle	47
4.2 Výzkumné otázky	47
4.3 Metody a techniky výzkumného šetření	48
4.4 Harmonogram práce	50
4.4.1 Výzkumný soubor	50
4.4.2 Charakteristika místa šetření	52
5. CHARAKTERISTIKA SOUBORU	57
5.1 Rozhovory s vychovatelkami a matkami z běžné rodiny	57
5.1.1 Závěrečné shrnutí rozhovorů s vychovatelkami a matkami z běžné rodiny.....	69
5.1.2 Doporučení vychovatelkám a matkám z běžné rodiny	69
5.2 Rozhovory s dětmi z dětského domova a z běžné rodiny	70

5.2.1	Závěrečné shrnutí rozhovorů s dětmi z DD a s dětmi z běžné rodiny	79
5.2.2	Doporučení dětem z dětského domova a dětem z běžné rodiny	79
5.3	Pozorování vychovatelek při přípravě na vyučování	80
6.	VYHODNOCENÍ VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ	88
6.1	Porovnání přípravy na vyučování v DD a v běžné rodině	89
6.2	Odpovědi na vytyčené výzkumné otázky	89
	ZÁVĚR	91
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	93
	SEZNAM OBRÁZKŮ.....	96
	SEZNAM TABULEK	97
	SEZNAM PŘÍLOH	98

ÚVOD

„Domov není místo, kde bydlíš, ale místo, kde ti rozumějí.“

Christian Morgenstern

Dětský domov je podle některých názorů veřejnosti místo, kde jsou děti, které nemají rodiče. V současnosti již ale do dětského domova nejsou umísťovány jen sirotkové, ale i děti, o které se rodina z různých důvodů nechce nebo nemůže starat. Žádné z dětí nejde do dětského domova dobrovolně z vlastní vůle, většinou jsou zklamáni těmi nejbližšími, kteří zanedbali jejich výchovu a tím i základní rodičovské povinnosti. Tyto děti mnohdy až v dětském domově zjistí, co to je mít vlastní postel, chodit denně do školy, denně se připravovat na vyučování s někým, kdo má o něj zájem. Nedostatečná nebo chybějící docházka do školy je velmi častým důvodem umístění dětí do dětského domova. Tyto děti nemají vybudované pravidelné vyučovací návyky, často nemají ani potřebné učebnice a sešity, které jsou pro vzdělávání nutné. Vychovatelé naučí děti jak přistupovat k učení a motivují dítě k lepším výsledkům, které jsou podstatou dobrého vzdělání a tím i možnosti lepší budoucnosti.

Podle zákona 109/2002 Sb. je dětský domov školské zařízení pro výkon ústavní výchovy, které pečuje o děti v zájmu jejich individuálních potřeb. Zajišťuje výchovnou, vzdělávací, sociální a materiální péči dětem od 3 do 18 let nebo do ukončení vzdělání. Cílem dětského domova je zajišťovat péči dětem s nařízenou ústavní výchovou, u kterých nejsou projevy závažných poruch chování.

Diplomová práce je zaměřena na „přípravu na vyučování v dětském domově u žáků na 1. stupni ZŠ.“ Podmětem k výběru tohoto tématu je vlastní zaangažovanost díky pracovnímu poměru v dětském domově v Nymburce. Tento dětský domov společně se ZŠ praktickou a MŠ speciální je součástí jednoho komplexu. Některé děti z dětského domova navštěvují MŠ speciální i ZŠ praktickou, většina dětí navštěvuje běžnou základní školu. V dětském domově jsou také děti, které chodí na střední školy a výjimkou nejsou ani absolventi vysoké školy.

Cílem této práce bylo zjistit, jestli dochází k rozdílům a jaké jsou v přípravě na vyučování u dětí z dětského domova a u dětí z běžné rodiny a následně je porovnat.

Diplomová práce je rozdělena do dvou částí. Teoretická část je rozdělena do tří kapitol. První kapitola podrobně analyzuje pojmy výchova a vzdělávání, vzdělávací systém a vzdělávací soustavu České republiky. Druhá kapitola vymezuje pojem náhradní výchovná péče, ústavní a ochranná výchova a ukazuje, jaké jsou formy této náhradní rodinné péče. Třetí kapitola popisuje dětský domov, jeho charakteristiku, funkce, jaká musí být osobnost vychovatele a především charakteristiku dětí, které v dětském domově vyrůstají.

V praktické části vlastním výzkumným šetřením pomocí pozorování práce vychovatelek, rozhovorů s vychovatelkami a dětmi z dětského domova a matkami a dětmi z běžných rodin bylo zjišťováno, k jakým rozdílům dochází při přípravě na vyučování.

1 VÝCHOVA A VZDĚLÁVÁNÍ

V současnosti se v pedagogické teorii používají termíny výchova a vzdělávání souběžně, jsou to pojmy, které představují hlavní předmět zkoumání pedagogiky (Průcha, 2000).

Vzdělávání nelze oddělovat od výchovy, také výchovu musíme chápat v určitém vztahu ke vzdělávání. Vzájemné vztahy těchto pojmů závisí na určitém modelu školy, na vztahu vychovatele a vychovávaného nebo na pohledu společnosti na výchovu a vzdělávání (Čábalová, 2011).

Výchova a vzdělávání není však totéž, tyto pojmy budou podrobněji rozebrány, v následující podkapitole.

1.1 Výchova

„Výchova není řadou „technik“ nebo „manipulací“ určených k tomu, abychom ovládli jinou lidskou bytost. Je to zvláštní druh vztahu mezi vychovatelem a dítětem“ (Raser, 2000, s. 15).

Výchovou podle Průchy a kol. (2009, s. 345) rozumíme: *„proces záměrného působení na osobnost člověka s cílem dosáhnout pozitivních změn v jejím vývoji.“*

Kohout (2007, s. 21) definici výchovy upřesňuje jako: *„záměrné, cílevědomé a všestranné působení za účelem utváření tělesných či duševních vlastností jedince, zpravidla v souladu se zaměřením a tradicemi dané společnosti.“*

Výchova je složitý dynamický proces, který ovlivňují podmínky technické, ekonomické, společensko-kulturní a přírodní. Představuje systém vzájemných vztahů objektů a subjektů výchovy, přičemž aktéry jsou zejména učitelé, vychovatelé, rodiče, děti, žáci a jejich vzájemná komunikace (Čábalová, 2011).

Jedinečná osobnost člověka se utváří působením různých činitelů již v průběhu ontogenetického vývoje. S určitými předpoklady se dítě již narodí, jsou to vrozené vlohy nebo získané při prenatálním vývoji. Velký význam má na vývoj jedince sociální prostředí, které na něj záměrně a cílevědomě působí. Toto působení, které

z hlediska potřeb společnosti formuje kladné a žádoucí rysy osobnosti nazýváme výchovou (Pávková a kol., 1999).

Výchova je podle Průchy (2000, s. 14): „*činnost, která ve společnosti zajišťuje předávání „duchovního majetku“ společnosti z generace na generaci*“ a zároveň zprostředkovává vlivem rodinné výchovy předávání vzorců a norem chování, komunikačních rituálů, hygienických návyků, atd., dětem již od nejranějšího věku.

Výchova připravuje jedince pro základní sociální role. Rozvíjí jedince jako tvůrce materiálních a duševních hodnot a připravuje ho pro výkon povolání, ale i pro správné trávení volného času. Výchova připravuje jedince také pro úlohu partnerskou a rodičovskou (Jůva, 1995).

Kohoutek a spol. (1996, s. 6) uvádí: „*Správná výchova akceptuje osobnost vychovávaného, saturuje jeho potřeby, vede ho k harmonii a k všestrannosti. Je přiměřeně autoritativní (řídící), cílevědomá, jednotná a vedoucí k sebevýchově.*“

Výchovný proces probíhá vždy v určitých etapách, mezi které patří:

- **fáze situační** – působení podmínek určité situace na dítě během života a rozbor těchto situací na základě zkušeností
- **fáze fixační** – stabilizace reakcí osobnosti na obdobné situace
- **fáze generalizační** – vytváření zobecněných myšlenkových modelů situací v psychice jedince
- **fáze osobnostně integrační** – integrace dosavadního vývoje jedince v integrovanou a jedinečnou osobnost (Čábalová, 2011).

Při výchově je důležité především stanovit výchovné cíle, které významně ovlivňují kvalitu výchovného procesu (Čábalová, 2011).

„*Chceme-li pochopit kteroukoliv výchovnou koncepci, musíme především zkoumat výchovné cíle*“ (Jůva, 1995, s. 26).

Při výchovné činnosti podle Jůvy (1995) sledujeme obecné cíle, které jsou společné veškeré výchově (mnohostranný vývoj jedince, formování charakteru a chování jedince) a cíle specifické, mezi něž patří osvojení konkrétních vědomostí, dovedností, návyků, postojů a zájmů spjatých s oborem, ve kterém se výchova koná.

Stanovením, konkretizací a normou zvládnutí cíle zajistíme soulad a provázanost mezi jednotlivými prvky systému výchovy (plánování výuky, její realizace a výsledky). (Čábalová, 2011).

Cíle výchovy, jak Čábalová (2011, s. 46) píše: „*vyjadřují objevené a vědomě zvolené pedagogické možnosti a určují to, čeho má výchova dosáhnout.*“

Dalším důležitým článkem v systému výchovy jsou její podmínky, které jsou dány celkovou úrovní života a životního prostředí subjektů výchovy.

Podmínky výchovy dělíme na:

1. Objektivní – vnější podmínky výchovy (životní a sociální prostředí):

- sociální a kulturní prostředí (vztahy mezi lidmi, kultura, umění atd.),
- přírodní prostředí (vztahy k živé i neživé přírodě).

2. Subjektivní – vnitřní podmínky výchovy:

- stav a kvalita vlastní osobnosti vychovávaného,
- aktivita vlastností vychovávaného v procesu utváření osobnosti,
- vnitřní kvality vychovatele (Čábalová, 2011).

Podle Čábalové (2011, s. 48): „*podmínky výchovy zahrnují to, co již reálně existuje a co je potřeba mít na zřeteli v procesu výchovy (např. prostředí rodiny a školy, společnost, určité sociální skupiny atd.)*“

Výchova směřuje za určitých podmínek k naplnění a efektivitě cílů výchovy, k tomu je potřeba přiměřených prostředků. Prostředky výchovy jsou činitele a faktory napomáhající dosažení cíle, neboli prostředky jako předměty, vlastnosti, vztahy a procesy, které subjekt využívá k dosažení svého výchovného cíle (Čábalová, 2011).

„*V užším pojetí jde především o výchovně-vzdělávací metody a organizační formy výuky. V širším pojetí pak do prostředků výchovy patří vše, co slouží k dosahování cílů výchovy.*“ (Čábalová, 2011, s. 48).

Systém výchovy by podle Čábalové (2011) nebyl úplný, pokud by nebyla zařazena kategorie výsledků výchovy a její efektivity. Vlastní výsledky výchovy obsahují soubor určitých kvalit, postojů, hodnot a vlastností osobností, které jsou nepostradatelné pro chování a jednání člověka.

Na procesu výchovy se aktivně podílejí její činitelé, nepostradatelná je role a vztah vychovatele a vychovávaného-učitele a žáka, rodiče a dítěte (Čábalová, 2011).

Ve výchově na jedné straně stojí pedagog (rodič, učitel, vychovatel, lektor), který je iniciátorem výchovného procesu, na straně druhé vychovávaný jedinec (dítě, žák, student) jehož osobnost je v tomto procesu rozvíjena (Jůva, 1995).

1.2 Vzdělávání – vzdělání

„Pojem vzdělávání se obecně v pedagogické teorii chápe jako proces záměrného a organizovaného osvojování poznatků, dovedností a postojů aj., typicky realizovaný prostřednictvím školního vyučování“ Průcha (2000, s. 15).

Vzdělávání se vztahuje především k socializaci jedince a rozvoji kognitivních stránek a kvalit jedince (Čábalová, 2011).

Kohout (2007) vzdělávání definuje jako proces, při kterém se nejen hromadí vědomosti, ale rozvíjí se především osobnost člověka s cílem co neoptimálnějšího zapojení do života společnosti. Vzdělaný člověk je všestranná osobnost, která je nejen nabitá informacemi, ale umí i reagovat na životní situace, adaptuje se a improvizuje.

Čábalová (2011, s. 29) píše: *„Pojem vzdělávání je chápán jako proces získávání vědomostí, dovedností, postojů, hodnot, norem a metod dalšího získávání poznatků.“*

Čábalová (2011) dále uvádí rozdíl mezi pojmy vzdělávání a vzdělání. Vzdělání je podle autorky relativně ukončeným stavem, zahrnujícím soubor získaných dovedností, postojů, názorů, norem a hodnot. Vzdělání slouží jako nástroj poznávání, modifikuje chování, jednání a osobnostní vlastnosti člověka v určitých životních situacích.

Vzdělání lze rozlišit podle:

- **úrovně vzdělávací instituce** – na vzdělání předškolní, školní, středoškolské, vysokoškolské;
- **obsahu vzdělání** – na vzdělání technické, umělecké, přírodovědné, humanitní, ekonomické;
- **zaměření vzdělání** – na vzdělání odborné a všeobecné (Čábalová, 2011).

Školský zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání ustanovuje zásady a cíle vzdělávání:

Zásady a cíle vzdělávání: (školský zákon 561/2004, s. 10262)

1) vzdělávání je založeno na zásadách:

- a) rovného přístupu každého státního občana České republiky nebo jiného členského státu Evropské unie ke vzdělávání bez jakékoli diskriminace z důvodu rasy, barvy pleti, pohlaví, jazyka, víry a náboženství, národnosti, etnického nebo sociálního původu, majetku, rodu a zdravotního stavu nebo jiného postavení občana,
- b) zohledňování vzdělávacích potřeb jednotlivce,
- c) vzájemné úcty, respektu, názorové snášenlivosti, solidarity a důstojnosti všech účastníků vzdělávání,
- d) bezplatného základního a středního vzdělávání státních občanů České republiky nebo jiného členského státu Evropské unie ve školách, které zřizuje stát, kraj, obec nebo svazek obcí,
- e) svobodného šíření poznatků, které vyplývají z výsledků soudobého stavu poznání světa a jsou v souladu s obecnými cíli vzdělávání,
- f) zdokonalování procesu vzdělávání na základě výsledků dosažených ve vědě, výzkumu, vývoji a co nejširšího uplatňování účinných moderních pedagogických přístupů a metod,
- g) hodnocení výsledků vzdělávání vzhledem k dosahování cílů vzdělávání stanovených tímto zákonem a vzdělávacími programy,
- h) možnosti každého vzdělávat se po dobu celého života při vědomí spoluodpovědnosti za své vzdělávání.

2) Obecnými cíli vzdělávání jsou zejména:

- a) rozvoj osobnosti člověka, který bude vybaven poznávacími a sociálními způsobilostmi, mravními a duchovními hodnotami pro osobní a občanský život, výkon povolání nebo pracovní činnosti, získávání informací a učení se v průběhu celého života,
- b) získávání všeobecného vzdělání nebo všeobecného a odborného vzdělání,
- c) pochopení a uplatňování zásad demokracie a právního státu, základních lidských práv a svobod a spolu s odpovědností a smyslem pro sociální soudržnost,
- d) pochopení a uplatňování principu rovnosti žen a mužů ve společnosti,
- e) utváření vědomí národní a státní příslušnosti a respektu k etnické, národnostní, kulturní, jazykové a náboženské identitě každého,
- f) poznání světových a evropských kulturních hodnot a tradic, pochopení a osvojení zásad a pravidel vycházejících z evropské integrace jako základu pro soužití v národním a mezinárodním měřítku,
- g) Získávání a uplatňování znalostí o životním prostředí a jeho ochraně vycházející ze zásad trvale udržitelného rozvoje a o bezpečnosti a ochraně zdraví.

3) Vzdělávání poskytované podle tohoto zákona je veřejnou službou.

1.2.1 Osobnost pedagoga

Pokud se chceme zaměřit na osobnost pedagoga, je nutné nejdříve popsat, co znamená pojem osobnost.

V pedagogickém slovníku (Průcha a kol., 2009, s. 184) je tento pojem definován jako: „*významný, široce uznávaný člověk, který se liší svými vlastnostmi nebo výkony od ostatních lidí.*“

Čáp (2007) chápe osobnost jako soubor vlastností, postojů, návyků a stavů člověka. Osobnost vyjadřuje jedinečnost člověka a odlišnost od ostatních lidí. Autor

dále spojuje pojem osobnost s motivací k činnosti, schopností a tvořivostí, s rysy osobnosti umožňujícími určitým způsobem jednat, prožívat a chovat se.

„Děti a mladiství potřebují učitele jako celého člověka, osobnost s lidským vztahem, s porozuměním pro třídu i pro osobnostní problémy jednotlivých žáků. Děti vítají, když učitel pomůže s obtížemi v učení a v případě potřeby i s jinými starostmi; v některých případech učitel či učitelka nahradí i chybějící model, třeba otce nebo laskavou matku.“ (Čáp, Mareš, 2007, s. 265).

Osobnost pedagoga má ve vzdělávání rozhodující úlohu. Velký vliv na žáky má především autorita učitele, která se odvíjí od společenské a odborné pověsti, ale také od charakterových a morálních vlastností a řídicích schopností. Pedagog by měl mít k žákům kladný a spravedlivý přístup, měl by žáky zaujmout svými znalostními a pracovními schopnostmi. Kladný vliv pedagoga a jeho osobní příklad je nenahraditelný, nemůže být nahrazen ani učebnicemi, mravním poučováním, tresty ani povzbuzováním (Kohoutek, 1996).

Od pedagoga se podle Čápa a Mareše (2007) očekává, že bude žáky:

- **Vzdělávat** – zprostředkování vědomostí, dovedností a způsobů myšlení a činností v různých oborech (vědní, technický, umělecký) podle učitelovy aprobační.
- **Vychovávat** – rozvíjení zájmů, postojů, schopností a charakteru žáků s ohledem na jejich individuální rozdíly.

Kohoutek (1996) rozděluje typologii pedagogů podle W.O.Döringa na šest základních typů:

Náboženský typ – každý svůj čin posuzuje z hlediska smyslu života. Je spolehlivý, vážný, uzavřený, bez smyslu pro humor a pro dětskou hru. K žákům se obtížně přibližuje vzhledem ke svému nudnému pedantství a puntičkářství. Dělí se na dva podtypy – více citový (pietistický)

- více intelektuální (ortodoxní).

Estetický typ – převažuje u něj iracionální prvek nad racionální v myšlení a jednání. Umí se vcítit do osobnosti žáka a utvářet ji. Jeho nejvyšší hodnota je krása,

harmonie, tvar, půvab, symetrie, styl. Tento typ pedagoga se přiklání k individualismu a nezávislosti. Má dvě varianty:

– aktivně tvořivý (originální) – utváří osobnost žáků a studentů jako umělecké dílo, aniž by někdy bral ohledy na individualitu osobnosti žáka, proto mívá problémy.

- pasivně receptivní – bere ohledy na konkrétní osobnost žáka, snaží se v něm rozvíjet, to co je specifické. Respektuje i jiné založení osobnosti než je jeho vlastní, proto bývá oblíbený.

Sociální typ – věnuje se všem žákům současně, je trpělivý, schopný vlastního sebezapření. U žáků je oblíbený pro svou lásku k lidem, altruismus a filantropii.

Teoretický typ – dává přednost teoretickému poznání před poznáním osobnosti vyučovaného žáka. Často vědecky pracuje, řadí a systematizuje své poznatky, podílí se na výzkumné činnosti. Tohoto pedagoga se žáci obávají.

Ekonomický typ – snaží se dosáhnout u žáků maximální výsledky s vynaložením minimální energie a úsilí. Vede žáky k samostatnosti, je praktický, podceňuje fantazii a originalitu. Zajímá se jen o to, co je užitečné.

Mocenský typ – prosazuje vlastní osobnost za každou cenu s vědomím vlastní převahy. S velkým úsilím prosazuje své názory a postoje na úkor kladného vztahu k žákům. Chce, aby se ho žáci obávali, rád kárá a trestá. Požaduje především uznání, bývá náročný a kritický.

Kohout (2007) popisuje rozlišení pedagogů podle českého pedagoga Jana Režného na:

Typ psychologický – projevuje zájem o žákovu povahu

Typ didaktický – zajímá se o metodické otázky vzdělávání

Typ taktický – rozvíjí taktiku jednání s žáky.

V literatuře je uvedeno mnoho dalších učitelských typologií. Nejvíce užívaná je v poslední době typologie dle Ch. Caselmana, který se zabývá povahou učitelské profese z hlediska odborných znalostí ve vyučovaném předmětu a z hlediska pedagogické schopnosti. Podle toho, která orientace převládá, rozlišuje je na:

Logotrop – zaměřuje se především na obsah a problematiku daného předmětu

Paidotrop – zaměřuje se především na žáka, jeho vývoj, vedení a formování podle pedagogických pravidel.

Tyto typy pedagoga Kohout (2007) dále rozlišuje na:

Filozoficky zaměřený logotrop - orientace na světový názor.

Odborně vědecky zaměřený logotrop - orientace na vědecký obor.

Individuálně psychologicky zaměřený paidotrop – snaha o pochopení žákovi osobnosti.

Všeobecně psychologicky zaměřený paidotrop – orientace na řešení obecných problémů mládeže.

V souvislosti s profesí pedagoga se setkáváme s pojmy pedagogická komunikace a pedagogický takt.

Pedagogická komunikace je podle Kohouta (2007, s. 61) považována: „za zvláštní případ sociální komunikace. Orientuje se na dosažení vzdělávacích cílů a je determinována obsahem, postavením účastníků komunikace (žák-učitel) a platí zde předem dohodnutá pravidla související s charakterem vzdělávacího procesu.“

S tímto druhem komunikace se setkáváme nejen ve školách, ale i ve vzdělávacích a výchovných zařízeních.

Pedagogická komunikace může být slovní, tedy verbální nebo neverbální (intonace, tempo a hlasitost řeči, gesta). Děti jsou schopni velmi dobře zhodnotit, jak s nimi učitel komunikuje a co má vyjádřit jeho způsob komunikace. Velmi rychle diferencují, ke komu má učitel kladný či záporný postoj, jestli hodnotí daného žáka za svědomitého či nehodného důvěry a zda se mu snaží pomoci nebo je mu lhostejný. (Čáp, Mareš, 2007).

Pedagogický takt má učitel, když „dovede správně a včas rozpoznat reakci žáků na instituci, zvláště na své působení, když správně a rychle rozpozná změnu v psychickém stavu a postoji žáků a dokáže podle toho uzpůsobit své další chování a jednání“ (Čáp, Mareš, 2007, s. 269).

Učitel, který má pedagogický takt, pozná, že žáci nerozumí výuce, že jim klesá pozornost a jsou unaveni; podle toho vyloží látku srozumitelněji, zařadí přestávku nebo jinou činnost. Pozná, kdy má dítě pochválit, či přiměřeně pokárat. Tato schopnost učitele se formuje v průběhu vývoje učitelovi osobnosti a můžeme ji chápat jako složitou sociální dovednost. Taktní pedagog má empatii, pozná potřeby žáků a dokáže se do nich vcítit a reagovat na ně tím, že uzpůsobí své chování a jednání (Čáp, Mareš, 2007).

V poslední době se často setkáváme v souvislosti s profesí pedagoga také často s pojmem „**syndrom vyhoření**.“

Tento syndrom se většinou vyskytuje u tzv. učitelů idealistů, kteří se ve své práci mnoho angažují. Když u takového učitele dojde ke ztrátě iluzí a pocitu, že nedostal profesnímu ideálu, přijde pocit rozčarování a profesionální krize (Auger a kol., 2005).

K tomuto závažnému onemocnění dochází v důsledku vysoce náročného způsobu práce ve stálém styku s lidmi. Syndrom vyhoření vzniká po předcházející chronické zátěži spojené s množstvím každodenních nepříjemností a projevuje se chronickým stavem vyčerpání, utlumením dřívějších aktivit, depresí a podrážděnou náladou, změnou v postoji ke každodenním činnostem, snížením sebehodnocení, ztrátou ideálů, různými somatickými problémy. Syndromu vyhoření lze předcházet některými opatřeními, jako jsou: střídání práce s odpočinkem, zlepšení komunikace v rodině i ve škole, podporou blízkých lidí, aktivním trávením volného času, zdravým životním stylem (Čáp, Mareš, 2007).

1.3 Vzdělávací systém v ČR

V každé zemi existují právní normy, které regulují vzdělávací systém a jeho fungování. Nejvyšší právní normou nadřazenou všem zákonům je Ústava České republiky. Ústava ČR se vůbec nezmiňuje o oblasti školství a vzdělávání, ale v čl. 3 se praví: „*Součástí ústavního pořádku České republiky je Listina základních práv a svobod*“ (Průcha, 2000, s. 153).

Na vzdělávání je v tomto dokumentu zaměřen čl. 33, který uvádí:

- Každý má právo na vzdělání. Školní docházka je povinná po dobu, kterou stanoví zákon.
- Občané mají právo na bezplatné vzdělávání v základních a středních školách, podle schopností občana a možností společnosti též na vysokých školách.
- Zřizovat jiné školy než státní a vyučovat na nich lze jen za podmínek stanovených zákonem; na tokových školách se může vzdělání poskytovat za úplatu. (Průcha, 2000, s. 153)

V roce 2001 byl vládou přijat další důležitý dokument pro oblast vzdělávání a tím je „Národní program vzdělávání“ tzv. Bílá kniha, který ustanovuje základní oblast rozvoje vzdělávací politiky:

- Rozšiřování vzdělávacích příležitostí a přístup ke vzdělávání všem.
- Proměna cílů a obsahu vzdělávání, včetně změny vzdělávacích institucí.
- Vytváření podmínek pro zlepšení kvality vzdělávání a podpora práce učitelů (Čábalová, 2011, s. 72).

V Bílé knize se píše i o vzdělávacích programech, které vyvažují základy kurikula s postoji, hodnotami a kompetencemi. Důraz je kladen na čtyři pilíře vzdělávání:

- učit se poznávat,
- učit se být,
- učit se žít společně s druhými,
- učit se jednat.(Čábalová, 2011, s. 72).

V souvislosti s výchovou a vzděláváním se objevuje pojem kurikulum. V pedagogickém slovníku Průcha (2009, s. 136) se rozlišují tři základní významy tohoto pojmu: „1. *Vzdělávací program, projekt, plán.* 2. *Průběh studia a jeho obsah.* 3. *Obsah veškeré zkušenosti, kterou žáci získávají ve škole a činnostech ke škole se vztahujících, její plánování a hodnocení.*“

Čábalová (2011) definuje kurikulum v několika rovinách:

- zamýšlené, plánované kurikulum (oficiální dokumenty-např. časový rozvrh, cíle vzdělávání apod.)
- realizované kurikulum (váže se ke konkrétní škole a třídě)
- skryté kurikulum (obsahuje veškeré souvislosti života školy a třídy)

- osvojené, dosažené kurikulum (vztahuje se k jednotlivým žákům-učivo, zkušenosti a výsledky, které si žák osvojil).

Průcha (2000) popisuje formy kurikula:

- koncepční forma – koncepce, vize, představy o obsahu školního vzdělávání.
- projektová forma – konkrétně plánované vzdělávací programy, učební plány, učebnice aj.
- realizační forma – učivo, předávané žákům učitelem, počítačem, výukovým filmem, nebo které se žák sám naučí z učebnice.
- výsledková forma – výsledky vzdělávání týkající se určitých obsahů vzdělávání – vše co si žák skutečně osvojí.
- efektní forma – důsledky obsahů vzdělávání – uplatnění v profesní kvalifikaci, v postojích bývalých žáků a studentů.

Reformy kurikula a změny ve vzdělávací politice se odrážejí v tvorbě státního programu vzdělávání a v přípravě rámcových vzdělávacích programů (RVP) a školních vzdělávacích programů (ŠVP). Na jednotlivých školách jsou RVP realizovány formou ŠVP (Čábalová, 2011).

Čábalová (2011) popisuje zaměření RVP a ŠVP na:

- zvyšování kvality vzdělávání,
- efektivitu ve vzdělávání,
- vyrovnávání podmínek pro skupiny sociálně, etnicky, zdravotně či kulturně znevýhodněné,
- cíle promítnuté do hodnot a etnických norem chování, kompetencí k hledání a nalézání vlastní identity.

Rámcově vzdělávací program pro základní vzdělávání vymezuje i klíčové kompetence, které jsou výstupem základního vzdělávání, mají průřezový charakter a jsou propojením všech oblastí vzdělávání (Čábalová, 2011).

Klíčové kompetence žáka jsou:

- kompetence k učení,
- kompetence k řešení problémů,
- kompetence komunikační,
- kompetence sociální a personální,
- kompetence občanské,

- kompetence k práci,
- kompetence k podnikavosti a odborné kompetence (Čábalová, 2011).

Celým RVP a ŠVP prostupují průřezová témata, která propojují vzdělávání ve všech předmětech. Jedná se o tato témata:

- osobnostní a sociální výchova,
- výchova k myšlení v evropských a globálních problémech,
- multikulturní výchova,
- environmentální výchova,
- mediální výchova,
- výchova demokratického občana (Čábalová, 2011).

1.4 Vzdělávací soustava

Podoba současné vzdělávací soustavy je dána především školským zákonem z roku 2004 a zákonem týkajícím se kvalifikačních předpokladů pro výkon učitelské a vychovatelské činnosti a tzv. vysokoškolským zákonem z roku 1998. Vzdělávací soustava zahrnuje regionální školství, vysoké školství a školská zařízení pro výchovu mimo vyučování a péči o děti a mládež (Čábalová, 2011).

Zařízení regionálního školství jsou:

- Mateřská škola
- Základní škola
- Střední školy (gymnázia, střední odborné školy)
- Školy speciální (pro děti se zdravotním nebo sociálním postižením)
- Vysoké školy
- Školská zařízení (školní družiny, domovy mládeže, zařízení pro výkon ústavní výchovy) (Čábalová, 2011).

2 NÁHRADNÍ RODINNÁ PÉČE

Institucionální forma náhradní rodinné péče je státem vykonávána ve školských zařízeních pro výkon ústavní výchovy. Tyto instituce zajišťují nejen výchovu, ale i vzdělávání dítěte a to internátní nebo externí formou. V některých případech je dětem poskytováno i sociální zázemí a péče. Jsou to případy kdy:

- rodiče z různých důvodů nejsou schopni zajistit podmínky v rodině pro zdárný vývoj dítěte.
- porucha chování nabývá takového stupně a intenzity, že ohrožuje zdárný vývoj dítěte, dítě porušuje zákonné normy svým chováním, které by bylo v případě jeho trestné odpovědnosti posuzované jako trestný čin.
- v důsledku poruchy chování dítě porušuje zákonné normy, je již trestně odpovědné a ústavní (ochranná) výchova je mu nařízena (uložena) jako alternativní trest.
- v důsledku poruchy chování porušuje dítě mezi 12-15 rokem zákonné normy způsobem, za který by byl dospělému uložen výjimečný trest (Pipeková, 2010).

2.1 Ústavní výchova

Nařizuje ji soud podle zákona o rodině nebo podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže dětem do 18 let z důvodů výchovných či sociálních. Ústavní výchova trvá po nezbytně dlouhou dobu, nejdéle však do dosažení plnoletosti. O zrušení ústavní výchovy rozhoduje soud na základě žádosti zákonných zástupců, pokud již splnila svůj výchovný účel anebo pokud pominuly důvody, pro které byla nařízena. Výjimečně může být prodloužena do 19 let se souhlasem jedince, kterého se to týká, např. z důvodu dokončení vzdělání (Pipeková, 2010).

„Ústavní výchova je institutem rodinného práva (podle Zákona 94/1963 Sb.) a je navrhována a následně realizována v případech, kdy rodiče o dítě řádně nepečují, jeho výchova je vážně ohrožena či narušena, popř. neexistuje jiná schůdná cesta, jak se o dítě lépe postarat, nebo pokud rodiče z jiných vážných důvodů nemohou dětem mladším 18 let zabezpečit řádnou výchovu. Rovněž mohou nastat případy, kdy je

nutné zajistit dítěti bezodkladnou ochranu (ocitlo se bez jakékoli péče, jeho život nebo příznivý vývoj jsou vážně ohroženy nebo narušeny). Pak může soud nařídit, aby bylo dítě předáno do ústavní péče nebo do péče jiné fyzické osoby.“ (Sekera, 2009, s. 17).

Ústavní výchova je určena pro děti, jimž v rodině není věnována dostatečná péče nebo je jejich výchova ohrožena. Je určena i pro děti jejichž rodiče se o ně nemohou z vážných důvodů (dlouhodobá nemoc, výkon trestu) nebo zemřeli (Pávková a kol., 1999).

Jánský (2004, s. 98) upozorňuje na nezastupitelné místo ústavní výchovy a dále píše: „*..pracuje v ní spousta lidí, mající vřelý vztah k dětem a umožňující jim často poprvé prožít vztah důvěry k dospělému člověku.*“ Dále autor připomíná nutnost společnosti ocenit tuto mimořádně náročnou a záslužnou práci. Školská výchovná zařízení mají mnoho nedostatků, ale vzhledem k možnostem náhradní rodinné péče jsou podle něj jediným východiskem pro mnoho dětí.

2.2 Ochranná výchova

Ochranná výchova je nařizována jedincům od 12 do 18 let dle zákona o soudnictví ve věcech mládeže. Důvody mohou být:

- u dětí od 12 do 15 let ji soud nařizuje v případě, kdy spáchaly čin, za který lze dle trestního zákona uložit výjimečný trest;
- mladistvým mezi 15 a 18 lety soud ochranou výchovu nařizuje za trestný čin, pokud je možnost, že bude mít větší efekt než trest odnětí svobody (Pipeková, 2010).

„Ochranná výchova je druh ochranného opatření (podle Zákona 213/2003 Sb.) ukládaného těm dětem a mladým lidem mezi 12. a 15. rokem, kteří spáchali čin, jenž je u odpovědně trestných osob posuzován jako výjimečný trestný čin. Jedná se o druh ochranného opatření, které má zajistit prevenci, izolaci a resocializaci dítěte, jež se dopustilo společensky nebezpečného činu.“ (Sekera, 2009, s. 17).

Ochranná výchova je nařizována soudem tehdy, pokud není v rodině o dítě řádně postaráno a dochází v jeho chování k závažným poruchám, které mohou mít

podobu trestného činu, a tyto poruchy se nepodařilo odstranit preventivními opatřeními nebo běžnou ústavní péčí (Pávková a kol., 1999).

2.3 Zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy

Zákon 109/2002 Sb. (s. 2978) O výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních v § 1, bodě 2) ustanovuje, že účelem školských zařízení je zajišťovat nezletilé osobě, a to zpravidla ve věku od 3 do 18 let, případně zletilé osobě do 19 let, na základě rozhodnutí soudu o ústavní výchově nebo ochranné výchově nebo o předběžném opatření náhradní výchovnou péči v zájmu jeho zdravého vývoje, řádné výchovy a vzdělávání.

Těmito zařízeními jsou:

- a) Diagnostický ústav
- b) Dětský domov
- c) Dětský domov se školou
- d) Výchovný ústav

2.3.1 Diagnostický ústav

Diagnostický ústav přijímá děti zpravidla na dobu 8 týdnů, kde provádí jejich komplexní diagnostiku, na jejímž základě pak děti umísťuje do konkrétního školského zařízení. Dětem s nařízenou ústavní výchovou, uloženou ochrannou výchovou nebo na základě žádosti rodičů poskytuje také preventivně-výchovnou péči (Pipeková, 2010).

Diagnostický ústav plní úkoly:

- **Diagnostické** – vyšetření úrovně dítěte pedagogickými a psychologickými činnostmi
- **Vzdělávací** – zjištění úrovně dosažených znalostí a naplnění specifických vzdělávacích potřeb v zájmu rozvoje osobnosti dítěte.
- **Terapeutické** – náprava poruch v sociálních vztazích a v chování dítěte.
- **Výchovné a sociální** – vztahují se k osobnosti dítěte, k jeho situaci v rodině a k sociálně-právní ochraně.

- **Organizační** – umístování dětí do školských zařízení.
- **Koordinační** – prohloubení a sjednocení odborných postupů zařízení v rámci územního obvodu diagnostického ústavu, ke sjednocení součinnosti s orgány státní správy a osobami zabývajícími se péčí o děti (Pipeková, 2010).

V diagnostickém ústavu je na základě komplexní diagnostiky zpracována komplexní diagnostická zpráva, ve které jsou uvedeny výchovné a vzdělávací potřeby dítěte a navrhuje „program rozvoje osobnosti“ (Pipeková, 2010).

Diagnostické ústavy se dělí na dětské diagnostické ústavy a diagnostické ústavy pro mládež (Pávková a kol., 1999).

2.3.2 Dětský domov

V dětském domově je dětem od tří do osmnácti let, respektive do devatenácti let s nařízenou ústavní výchovou zajišťována výchovně vzdělávací a sociální péče. Do těchto zařízení jsou umístovány děti sociálně hendikepované, z rozpadlých rodin nebo z rodin s existenčními problémy (Sekera, 2009).

Dětský domov umožňuje na základě individuálních potřeb edukaci dětem s nařízenou ústavní výchovou bez závažných poruch chování. Tyto děti se vzdělávají dle svých vzdělávacích možností ve školách mimo dětský domov. Mohou zde být umístěny i nezletilé matky s dětmi (Pipeková, 2010).

Základní organizační jednotkou je v dětském domově výchovná skupina, která může být z hlediska věku či pohlaví heterogenní nebo homogenní. Tato skupina by se měla nejen uspořádáním interiéru, ale i způsobem každodenního života přibližovat co nejvíce soužití v běžné rodině (Pávková a kol., 2001).

2.3.3 Dětský domov se školou

Dětský domov se školou umožňuje edukaci dětem s nařízenou ústavní výchovou, u nichž se vyskytují závažné poruchy chování nebo vyžadují výchovně-léčebnou péči z důvodu přechodné nebo trvalé duševní poruchy. Do tohoto zařízení mohou být umístěny také děti s uloženou ochrannou výchovou nebo nezletilé matky se závažnými poruchami chování nebo s duševními poruchami a to i se svými dětmi. Zpravidla se sem umísťují děti od 6 let do ukončení povinné školní docházky, pokud

i nadále pokračují poruchy chování a dítě nelze vzdělávat na střední škole mimo toto zařízení, jsou tyto děti přeřazeny do výchovného ústavu (Pipeková, 2010).

2.3.4 Výchovný ústav

Výchovný ústav je zařízení, kam se zařazují děti s uloženou ochrannou výchovou nebo nařízenou ústavní výchovou, kterým je nad patnáct let a vyskytují se u nich závažné poruchy chování. Mohou sem být umístěny i děti starší dvanácti let, které pro své závažné poruchy chování nelze zařadit jinam (Sekera, 2009).

Výchovný ústav plní ve vztahu k dětem úkoly výchovné, vzdělávací a sociální. Součástí tohoto zařízení bývá základní škola, popř. střední škola. V těchto školách probíhá výuka ve třídách s více ročníky (Pipeková, 2010).

2.4 Formy náhradní rodinné péče

Rodina náhradní – „*není to zrovna povznášející nadpis*“ píše Matějček (1994, s. 21) a pokračuje „*zní v něm něco jako „náhražka“, tedy něco nepravého, zdánlivého, méně hodnotného – něco jenom „jakoby.“ Ale co se dá dělat, je to vžitý termín, který vstoupil i do zákona, v němž se mluví o náhradní rodinné péči.*“

„*Kéž bychom měli dítě!*“ tuto větu, jak píše Matějček a kol. (2002) vyslovují nejčastěji uchazeči o osvojení nebo o pěstounskou péči. Někteří ji vyslovují nahlas, jiní si ji nechávají pro chvíle intimity. Někteří svou touhu nedají veřejně najevo a jen ve skrytu duše a ve své fantazii si představují, jaké by to bylo a sbírají vnitřní síly, k podniknutí nějakých kroků k přijetí „cizího“ dítěte do vlastní rodiny.

V současnosti bohužel zdaleka ne všechny děti mohou ve své rodině žít dostatečně kvalitní a bezpečný život. Ne každá rodina je připravena a schopna dostatečnou péči svým dětem zajistit.

Dítě za své přijímá ty, co se k němu mateřsky a otcovsky chovají a nezáleží mu na tom, zdali na to mají potvrzení z porodnice, záleží mu na „jeho“ lidech, na těch, co mu dávají rodinu (Matějček, 1994).

Instituce „nevlastního rodičovství“ jak Matějček (1994) dodává, je jistě stará jako rodina samotná. Dítě již při vstupu na světě vybaveno silami, které mu umožní přitáhnout si pomoc, zájem a náklonnost lidí a dospělí jsou vybaveni mechanismy,

kteře dovedou na signály vysílané dítětem reagovat. Pra-dítě, které se ocitlo ve světě bez „svých“ lidí, bylo už v prehistorii lidského rodu přijímáno za své jinými pravidly – nevlastními, cizími. Kulturní vývoj pak pojistil formy „přijetí nevlastního dítěte“ zákony, neboť společnost poznala, že jde o nesmírně důležitou věc.

„Zachraňuje se tak nadějný jedinec a společnost mnoho získává, neboť jinak by onen jedinec buď vůbec nepřežil, nebo by se v jiné, nerodinné výchově zkažil natolik, že by společnosti nebyl k užítku, nýbrž ke škodě.“ (Matějček, 1994, s. 21).

Matějček, Dytrych (1994, s. 166) definují náhradní rodinnou péči jako: „sociální opatření ve prospěch dítěte, o něž se jeho vlastní rodiče nemohou nebo nechtějí starat, anebo z vážných důvodů není žádoucí, aby se starali. Má dítěti úplně nebo částečně opuštěnému umožnit, aby vyrůstalo v rodinném prostředí, které by uspokojovalo jeho základní psychické potřeby, harmonicky rozvíjelo jeho osobnost a připravovalo je pro uspokojivé společenské zařazení.“

Pro náhradní rodičovství jsou velmi důležité osobnostní kvality, především psychická stabilita, komunikativnost, prosociálnost. Velmi významný je i aktivní postoj k životu a světu, který nestojí a nepadá se získáním dítěte. Pozitivní je i motivace pro náhradní rodičovství, která není vázaná jen na osobním a osobnostním handicapu (život bez partnera, neplodnost páru, smrt dítěte...). Příznivým faktem může být, i pokud je součástí rodiny i vlastní biologické dítě (Škoviera, 2007).

V dnešní době se jednotlivé formy péče o opuštěné děti řadí podle toho, jak se blíží tzv. normální, pokrevní, přirozené rodině (Matějček, Dytrych, 1994).

2.4.1 Osvojení (adopce)

Je nejbliže přirozené vlastní rodině. Při osvojení přijímají manželé či jednotlivci opuštěné dítě za vlastní a mají k němu stejná práva a povinnosti, jako by byli jeho rodiči. Právně vzniká mezi osvojitelem a dítětem vztah jako mezi biologickými rodiči a vlastními dětmi. Mezi osvojencem a původní rodinou osvojením vzájemná práva a povinnosti zanikají. Dítě získává příjmení nových rodičů a vztah mezi dítětem a příbuznými osvojitelů je příbuzenský. Osvojení je právně zakotveno v zákoně č. 94/1963 Sb., o rodině ve znění pozdějších předpisů. (Matějček a kol., 2002).

Kromě nejdůležitějšího poslání osvojení, kterým je nahradit nezletilému dítěti chybějící stabilní rodinné prostředí, poskytuje také výchovu, péči a lásku, přispívá také k naplnění smyslu života osvojitelů, u nichž dítě začíná žít (Matějček a kol., 2002).

„Při osvojení přijímají manželé či jednotlivci za vlastní opuštěné dítě a mají k němu stejná práva a povinnosti, jako by byli jeho rodiči. Vzájemná práva a povinnosti mezi osvojencem, tj. osvojeným dítětem, a jeho původní rodinou osvojením zanikají.“ (Matějček a kol., 2002, s. 14).

Před rozhodnutím soudu, který o osvojení rozhoduje, musí zájemce o osvojení nejméně 3 měsíce pečovat o dítě na své náklady, toto se nazývá „předadopční péče.“ Předadopční péče musí ukázat, že osvojení bude plnit své společenské poslání (Matějček a kol., 2002).

Osvojení se rozlišuje na:

Osvojení prosté, obvyčejné, někdy označované jako zrušitelné – je typ osvojení, kdy se nezapisují osvojitelé do matriky jako rodiče. Toto osvojení může soud zrušit z důležitých důvodů na návrh osvojence nebo osvojitele (Matějček a kol., 2002).

Osvojení nezrušitelné – liší se od prostého osvojení tím, že osvojitelé jsou na základě rozhodnutí soudu zapsáni v matrice místo rodičů osvojence. Cílem zápisu osvojitele do matriky místo rodičů je prohloubit poměr mezi osvojitelem a osvojencem a přiblížit co nejvíce vztahu mezi pokrevními rodiči a jejich dětmi. Odstranění formální zmínky o tom, že osvojenec není pokrevním potomkem svých rodičů, přispívá k dosažení příznivého stavu v rodině. Pro toto osvojení je stanovena minimální věková hranice osvojovaného dítěte jeden rok. Toto osvojení nelze zrušit ani tehdy, když se např. později ukáže, že dítě trpí nějakou vývojovou poruchou nebo že chování tohoto dítěte je v rozporu s představami nových rodičů. Osvojitelé tedy definitivně spojují svůj život a osud s osudem „vyvoleného“ dítěte (Matějček a kol., 2002).

Osvojení dětí do ciziny a z ciziny (mezinárodní osvojení) – je forma, která je možným řešením v případě, že nelze pro dítě najít náhradní rodinu v zemi původu. Mezinárodní osvojení je upraveno Úmluvou o ochraně dětí a spolupráce při mezinárodním osvojení, přijatá Haagskou konferencí mezinárodního práva

soukromého 29. 5. 1993. V České republice vstoupila tato úmluva v platnost 1. 6. 2000 a umožňuje společně se zákonem 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí, osvojení dětí do a z ciziny. Haagskou úmluvou jsou jasně stanoveny postupy, povinnosti a kompetence jednotlivých institucí při osvojování dítěte do zahraničí, je zde definováno právo dítěte na přednostní osvojení v zemi původu, zaručuje anonymitu biologickým rodičům a vylučuje zisky z adopce. V každé zemi by měl být zřízen orgán odpovědný za osvojení dětí do zahraničí, v České republice tuto funkci plní Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí v Brně (Matějček a kol., 2002).

2.4.2 Pěstounská péče, opatrovnictví, poručenství

Pěstounská péče je „*státem garantovaná forma náhradní rodinné péče, která zajišťuje dostatečné hmotné zabezpečení dítěte i přiměřenou odměnu těm, kteří se ho ujali.*“ (Matějček a kol., 2002, s. 16).

Pro svěřením dítěte do pěstounské péče fyzické osobě nebo do společné pěstounské péče manželů je nejdůležitějším faktorem vždy zájem dítěte, tedy osoba pěstouna musí poskytovat záruku řádné výchovy. Právem pěstouna je zastupovat dítě a spravovat jen běžné záležitosti, k mimořádným záležitostem si musí vyžádat souhlas zákonného zástupce. Touto formou náhradní rodinné péče nevzniká mezi dítětem a pěstouny příbuzenský vztah. Pěstounská péče vzniká, ale v některých případech i zaniká rozhodnutím soudu. V případě svěřením dítěte do pěstounské péče zůstává dítěti příjmení po vlastních rodičích a není vyloučen styk s původními rodiči (Matějček a kol., 2002).

V praxi jsou známé dva typy pěstounské péče:

Individuální pěstounská péče – uskutečňuje se v běžném prostředí rodiny pěstouna, či pěstounky, kteří mají nebo již vychovali vlastní děti.

Skupinová pěstounská péče – je vykonávána v „zařízeních pro výkon pěstounské péče“, což jsou velké rodiny někdy i s vlastními dětmi pěstounů a dalšími 4-6 (i více) dětmi přijatými (Matějček, 2002).

Jinou formou zařízení pro výkon pěstounské péče jsou SOS dětské vesničky, v nichž je péčí pověřena sama matka-pěstounka, která bydlí se svěřenými 6 a více dětmi v samostatném domečku. Seskupení takových domečků představuje vesničku (Matějček a kol., 2002).

V ČR existují SOS dětské vesničky od roku 1969, jsou členem mezinárodního sdružení SOS Kinderdorf International. V současné době máme tři SOS dětské vesničky, ve kterých žije 90 dětí. Toto občanské sdružení je z části financováno státem, z části z dotací, darů a sbírek (Průcha a kol., 2009).

Pěstounská péče na rozdíl od osvojení zaniká plnoletostí dítěte. Může ji ze závažných důvodů zrušit i soud (Matějček, 2002).

Opatrovnictví – rozhoduje o něm soud usnesením, v němž jsou vymezena práva a povinnosti vůči dítěti vzhledem k důvodu ustanovení opatrovníka. Opatrovník vykonává pouze některá rodičovská práva stanovená soudem, ale není zákonným zástupcem dítěte (Matějček a kol., 2002).

Poručenství – v novele zákona o rodině je v právní úpravě vnešen staronový institut poručenství. Dítěti je soudem ustanoven poručník v případě, že:

- rodiče dítěte zemřeli,
- byli zbaveni rodičovské odpovědnosti,
- byl pozastaven výkon jejich rodičovské odpovědnosti,
- nemají způsobilost k právním úkonům v plném rozsahu. (Matějček a kol., 2002).

Vykonává-li poručník péči o dítě osobně, má on i dítě nárok na hmotné zabezpečení jako u pěstounské péče. Poručník je zákonným zástupcem dítěte, ale nevzniká mezi ním a dítětem poměr jako mezi rodiči a dítětem. Rozsah jeho práv a povinností k dítěti je stanoven soudem a patří k nim:

- výchova dítěte,
- zastupování dítěte,
- správa majetku dítěte (Matějček a kol., 2002).

Soud pravidelně dohlíží na výkon této funkce a to nejen správy majetku dítěte, ale také jeho výchovy. Poručník soudu podává zpravidla v ročních intervalech informace o poručenci. Soud musí také schválit jakékoliv rozhodnutí poručníka v podstatné věci, která se týká dítěte (Matějček a kol., 2002).

Hostitelská péče – tato forma je určena zejména starším dětem, kteří chápou, že tyto návštěvy jsou dočasné, a že se vrátí zpět do dětského domova. Rodina si bere dítě pouze na návštěvy nebo na víkendy. Mezi rodinou a dítětem nevzniká žádný právní vztah.

V současné době se od 1. 1. 2013 novelou zákona č.359/1999 o sociálně – právní ochraně dětí předním hlediskem stává vedle zájmu a blaha dítěte také ochrana rodičovství, rodiny, práva na rodičovskou výchovu a péči s ohledem na širší sociální prostředí.

Jmenovaný zákon přináší rozvoj náhradní rodinné péče a celkově zvyšuje podporu pěstounské péče, dle některých níže uvedených bodů:

- přináší kvalitnější hmotné zabezpečení pěstounské péče na přechodnou dobu,
- přináší zvýšení odměn pěstounů,
- přináší diferenciaci příbuzenské pěstounské péče prarodičů v oblasti hmotného zabezpečení
- převádí pěstounské dávky ze systému státní sociální podpory,
- přináší změnu způsobu příprav pěstounů,
- vytváří podmínky pro zřízení podpůrných a odlehčovacích služeb pro nové a stávající pěstounské rodiny,
- ruší zařízení pro výkon pěstounské péče,
- přináší změny v systému svěřování dětí do náhradní rodinné péče (nově přednost příbuzný či osoba dítěti nebo rodině blízká),
- mění se funkce poradních sborů,
- ruší centrální evidenci dětí a žadatelů na MPSV, zároveň posiluje kontrolní činnost MPSV,
- zavádí nové pojmy: osoby pečující a osoby v evidenci (www.adopce.com).

3 DĚTSKÝ DOMOV

3.1 Charakteristika dětského domova

Dětský domov je zařazen mezi školská zařízení vykonávající ústavní výchovu. V dětském domově je zajišťována péče dětem s nařízenou ústavní výchovou od 3 let do 18 let, v případě studia až do 26 let, které nemají závažné poruchy chování. V dětském domově se pečuje i o děti zdravotně či mentálně postižené. Ve zvláštních případech zde mohou být přijaty i nezletilé matky s dětmi. Dětský domov je povinen dětem zajistit vhodné podmínky pro každodenní režim a vybavení. Děti jsou zařazovány do rodinných skupin, kde je 6 – 8 dětí. Sourozenci jsou pokud možno umísťovány na stejnou rodinnou skupinu. Děti docházejí do škol mimo dětský domov (Procházková in Vítková, 2004).

Domov...tento pojem Škoviera (2007) definuje minimálně ve čtyřech liniích.

V první linii chápe domov jako možnost prostorového řešení, které je odlišné od domácího prostředí. V domácím prostředí, se dítě nesetkává s místnostmi, jako je klubovna, kancelář, vychovatelná. I když je v dětském domově snaha vytvářet samostatné skupiny, které se technickým zázemím podobají rodinnému prostředí, nikdy nebudou schopny vytvořit onu důležitou „třináctou komnatu“, kterou je ložnice rodičů.

Ve druhé linii je domov chápán jako místo, kde s námi žijí blízcí lidé ve společné domácnosti. Jsou jimi rodiče, sourozenci a další příbuzní, kteří s námi sdílí společný prostor.

Třetí linie je spojená s širším sociálním prostředím, ve kterém dítě vyrůstá. Řadíme sem zejména spolužáky, přátele, sousedy a lidi, se kterými jsme v neustálém kontaktu.

Čtvrtá linie se zaobírá domovem jako pojmem v našem vědomí, ke kterému se váží rodinné tradice a rituály.

Škoviera (2007) se shoduje s odborníky v tom, že pokud chceme, aby se náhradní výchova podobala co nejvíce původní biologické rodině dítěte, měla by být

postavena na společném bydlení nejlépe v rodinném domě, kde o děti pečuje rodina vychovatelů.

V prvním období pobytu v dětském domově bývá velkým problémem pro děti překonání adaptačních obtíží. Dítě odloučení od rodiny chápe jako velký zásah a někdy nepřiměřeně reaguje na výchovné požadavky dospělých, bývá nedůvěřivé a často střídá své nálady od plačtivosti až ke vzdorovitosti a agresivitě (Pávková a kol., 2001).

3.2 Funkce dětského domova

Dětský domov by měl dětem zajišťovat především kvalitní a bezpečné podmínky, které pomohou dítěti vybudovat si k dospělým lidem pocit důvěry. Dětské domovy v současnosti plní funkce především sociální a výchovné (Janský, 2004).

Zákon č. 109/2002 o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů na s. 2982 uvádí: „*Dětský domov pečuje o děti podle jejich individuálních potřeb. Ve vztahu k dětem plní zejména úkoly výchovné, vzdělávací a sociální.*“

Kraus (2008) se také zaměřuje na funkce výchovných zařízení, které popisuje zejména v souvislosti se školou a rozděluje je na:

- **Socializační funkce** ve které se jedná především o předávání kultury a její přiblížení i mladé generaci. Učí děti reagovat na rychlé změny ve společnosti, převzít zodpovědnost za své jednání a nepodléhat různým nástrahám.
- **Výchovná funkce** by měla zajistit především celkový osobnostní rozvoj se zaměřením na emotivní složky.
- **Pečovatelská funkce**, kterou můžeme chápat jako zaručení podmínek z hlediska zdraví, bezpečnost a psychické pohody.
- **Poradenská funkce** se snaží pomoci s problematikou studia, při řešení prospěchových a výchovných těžkostí.
- **Rekreační funkce** zajišťuje trávení volného času.
- **Profesionalizační funkce** pomáhá především v zaujetí místa v pracovním světě.

- **Selektivní funkce** rozděluje podle stupně a typu školy, případně podle školních výsledků.

Tyto funkce budou v jednotlivých zařízeních zastoupeny různě. Kraus (2008, s. 104) se zaměřuje na dětské domovy a píše: „*Je zřejmé, že dominantní zde nebude vzdělávací, ale významu nabudou ty funkce, které mají suplovat rodinu – tedy v mnohem větším než ve škole funkce pečovatelská, funkce výchovná i rekreační.*“

3.3 Umístění dětí do institucionální péče

Dítě může být do zařízení ústavní péče umístěno z mnoha různých důvodů. Bohužel nejčastějším důvodem bývá rodina a poruchy její funkce.

Na stránkách ministerstva vnitra ČR je uvedeno, že děti, které jsou umísťovány do institucionální péče lze rozdělit do čtyř skupin:

- v první skupině, jsou děti osamělé, tzv. oboustranní sirotci
- ve druhé skupině jsou děti ohrožené pocházející ze sociálně slabého a neuspořádaného rodinného prostředí, kde je výchova ve zvýšené míře ohrožena sociálně patologickými jevy.
- ve třetí skupině jsou děti rizikové, s výchovnými problémy, špatnou školní docházkou nebo experimentujícími s drogami.
- do čtvrté skupiny řadíme děti, které již mají zkušenosti s kriminalitou, u kterých je důvod k obavám, že budou i nadále v trestné činnosti pokračovat (www.mvcr.cz).

Vocilka (1999) shrnuje umístění dětí do dětského domova do šesti příčin, kterými jsou alkoholismus a jiné návykové látky, prostituce, týrání a zneužívání dětí, nezvládnutá výchova, nízká sociální úroveň rodiny, trestná činnost.

3.4 Struktura zaměstnanců

V dětském domově je velmi důležitá role zaměstnanců a to nejenom pedagogických, ale i všech ostatních, kteří přijdou do styku s dětmi. Vědomě i nevědomě děti ovlivňují. Proto by všichni zaměstnanci, kteří v takovém zařízení pracují, měli mít dostatečnou dávku empatie a snahy působit na dítě co možná

nejlépe. Největší důraz by měl být kladen při výběru vychovatelů, protože ti tráví s dětmi nejvíce času a tím na něj i nejvíce působí.

Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a změně některých zákonů dělí pracovníky ve výchovných zařízeních na pedagogické a nepedagogické.

Pedagogický pracovník je podle zákona pracovník, který vykonává vyučovací, výchovnou, pedagogicko-psychologickou nebo speciálně pedagogickou činnost. Zaměstnanec také musí mít čistý trestní rejstřík a musí být odborně a pedagogicky způsobilý. Pedagogičtí pracovníci před nástupem do zaměstnání musí absolvovat psychologické vyšetření o psychické způsobilosti k práci s dětmi při výkonu této profese. V zákoně je také uvedeno, že by měl pedagogický pracovník děti vychovávat v souladu s cíli výchovy a vzdělávání, které jsou tímto zákonem a předpisy určeny (zákon 563/2004).

Škoviera (2007) se dále zmiňuje o nepedagogických pracovnících, kteří mají jinou pracovní náplň než vychovatelé. I u těchto zaměstnanců je vyžadována bezúhonnost na základě výpisu z rejstříku trestů.

V dětském domově na nejvyšší pozici působí ředitel zařízení, který by měl mít příslušné vysokoškolské vzdělání, dále vedoucí vychovatel, vychovatelé, může zde působit zdravotnice, sociální pracovníce, administrativní a hospodářské síly. Nutná je i spolupráce s psychologem, pediatrem a jinými specialisty (Vocilka, 1999).

3.5 Osobnost vychovatele

Práci vychovatele v zařízeních náhradní výchovy lze těžko definovat.

„Jeho náplň práce se pohybuje v jakési pohyblivé zóně, ne jedné straně dětem doslova utírá mudle, na druhé straně s nimi vede profesionální terapeutický nebo spirituální dialog. Řeší dilema – současně má i nemá dítěti nahradit vlastní rodiče.“
Škoviera (2007, s. 103).

Úspěchy nebo neúspěchy v ústavní výchově přisuzuje Pávková a kol. (1999) osobnostním vztahům mezi pracovníky těchto zařízení a dětmi, které jsou jim svěřeny.

Kouteková (2003) popisuje osobnost vychovatele ve výchově jako jeden z nejdůležitějších činitelů její účinnosti a kvality. Autorka na s. 14 dále dodává: „Je

známo, že pracovat s dětmi a mládeží nevydrží dlouho vychovatel, který chápe tuto práci jen jako zaměstnání či přechodnou situaci.“

Velmi vysoké jsou požadavky na odborné a osobnostní kvality vychovatele. Souvislosti s výběrem vychovatele můžeme chápat ve čtyřech skupinách očekávání a představ o jejich realizaci:

Vychovatel – rád by realizoval v praxi své představy, ale i odborné vzdělání. Nerad by plnil jen úkoly jiných, ale dává přednost svým tvůrčím schopnostem před mechanickým plněním zadaných úkolů.

Vedení zařízení – od vychovatele očekává flexibilitu při plnění zadaných úkolů (od sportu po ruční práce, od ekologické po sexuální výchovu, od vaření, praní, úklidu až po chození s dětmi k lékaři..) a ještě aby děti na skupině byly vzorné.

Zřizovatel (ekonom) – vyžaduje vychovatele, který není plně vysokoškolsky vzdělaný, aby byl méně finančně náročný.

Děti ve skupině – očekávají vychovatele, který je zabaví, zaujme, získá, ale neomezuje jejich pohodlí svými požadavky. Děti školního věku a starší děti nehledají ve vychovateli náhradní rodiče.

Ostatní personál – vychovatel je univerzální osoba použitelná pro všechno, která je neustále v pohotovosti. Výchovná činnost by měla být zaměřena především na úklid a udržení pořádku.

Rodiče dítěte – očekávání rodičů se odvíjí od toho, jak jsou schopni akceptovat fakt, že je jejich dítě umístěno v zařízení pro náhradní ústavní výchovu. Můžeme se setkat s postoji od apatie až po náročné požadavky kladené na vychovatele. (Škoviera, 2007).

„Mezi hlavní činnosti vychovatelů v institucích ústavní výchovy počítáme výchovu a vzdělávání, terapii, diagnostiku, reedukaci a resocializaci dětí a mládeže většinou nějak sociálně hendikepované a často obtížněji vychovatelné.“ (Sekera, 2009, s. 38)

Vychovatel by dále podle Sekery (2009) měl mít i řadu osobnostních a sociálních vlastností a dovedností včetně ovládnutí svých emocí.

Pro vychovávaného by měl být vychovatel klíčovým partnerem, vzorem, zprostředkovatelem styku s jiným prostředím výchovy, než je ústav. Sekera (2009,

s. 52) dále doplňuje: „.....ve značně silném prostředí institucionálního zařízení je vychovatel pro dítě ve výchovné péči nejvýznamnějším dospělým, ne-li nejvýznamnější osobou vůbec.“

Funkce vychovatele dětem nenahrazuje rodiče, je spojená s organizací skupinového života, v němž jsou vyváženy individuální i skupinové zájmy dětí. Pomáhá dětem s pochopením jejich individuálního traumatu a s vyrovnáním se s minulostí a také při hledání možností do budoucnosti (Škoviera, 2007).

Otázka týkající se vlastností vychovatele, je velmi důležitá tam, kde musí vychovatel působit ve ztížených podmínkách a jeho výchovná činnost je zaměřena na jedince s poruchami poznání, motivace, emocí. Osobnostní rysy dobrého vychovatele jsou podle názorů dětí z resocializačních zařízení: klid, důslednost a rozvaha. Velmi vysoce je ceněn vychovatel, kterému nejsou lhostejné záležitosti vychovávaných jedinců a spravedlivě posuzuje vzniklé záležitosti. Nejčastěji je takový vychovatel dětmi označován jako „...vyzná se“, „...vždy stejný“ (Stankowski, 2004).

Kromě vlastností jako je spravedlivý, klidný, chápající, moudrý, shovívavý uvádí Stankowski (2004, s. 64) že dobrý vychovatel je: „veselý, sympatický, dobrý organizátor, vlídný, vzbuzující důvěru, upřímný v záležitostech vychovávaných jedinců, poctivý, energický, laskavý, diskrétní, svědomitý, skromný, šlechetný, odvážný, přesný, jemný.“

Naopak méně oblíbené vychovatele nazývají vychovávaní jedinci jako: egoisty, nervózní, ukřičený, cynický, hloupý, zlostný, rýpavý, špehující, bezcitný, bez autority, nezodpovědný (Stankowski, 2004).

3.5.1 Náplň práce v profesní činnosti vychovatele

„Vychovatelské povolání nelze zaměňovat se „službou u dětí“, která je zvládnutelná s trochou nervového vypětí a s příslušným hlasovým fondem. Dobrý vychovatel dává sebe.“ Taxová (1967, s. 136)

V zařízeních určených pro výkon ústavní a ochranné výchovy vycházejí činnosti realizované v rámci výchovně-vzdělávacích aktivit z tzv. týdenních plánů výchovné činnosti, na jejichž tvorbě se podílejí vychovatelé a klienti jednotlivých rodinných skupin. Mezi hlavní činnosti vychovatelů v těchto zařízeních patří výchova,

vzdělávání, terapie, reedukace a resocializace dětí, které jsou sociálně hendikepované nebo obtížně vychovatelné. Ve skutečnosti se jedná o pomáhání dětem a mládeži v činnostech spojených s každodenním běžným denním režimem (Sekera, 2009).

Zastoupení činností v práci vychovatele rozčleňuje Škoviera (2007, s. 106) podle svého nepublikovaného výzkumu v níže uvedené tabulce.

Tabulka č. 1: Zastoupení činností v práci vychovatele

Činnosti vychovatele	Čas věnovaný činnostem v %
Příprava na školu a vyučování (domácí úkoly, procvičování učiva, atd.)	16
Sebeobslužné činnosti (udržování čistoty prostředí, praní, hygiena)	12
Činnosti, které děti aktivně rozvíjejí (tvořivé hry, zpěv, tanec, výtvarné činnosti, ruční práce atd.)	9
Relaxační a zábavné činnosti (diskotéka, poslech hudby, sledování TV, pobyt na čerstvém vzduchu, vycházka)	11
Společensky prospěšná činnost (práce v areálu zařízení, na zahradě, v obci apod)	8
Příprava stravy (vaření, pečení)	15
Dozor nad dětmi (při akcích zajišťovaných „zvenku“, noční služby)	10
Jiné pomocné činnosti (doprovod dítěte k lékaři či k jinému odborníkovi, nákupy s dětmi)	7
Administrativa	12

Zdroj: Škoviera (2007, s. 106)

Z tabulky je patrné, že nejvíce zastoupenými činnostmi (více jak 30% času vychovatele) je příprava dětí na školu a zajišťování stravy. Oproti tomu činnosti, které slouží k aktivnímu rozvoji dítěte zaměřené na podporu lidského potenciálu, jsou zastoupené pouze 9%.

V druhé tabulce Škoviera (2007, s. 106) ukazuje „Jaké vědomosti a dovednosti potřebuje vychovatel, který pracuje v dětském domově“

Tabulka č. 2: Potřebné dovednosti a vědomosti vychovatele

Oblast potřebných dovedností a vědomostí	Důležitost v rámci redukovaných položek
Praní, úklid a vykonávání ostatních domácích a drobných údržbářských prací	20
Komunikační dovednosti, schopnost empatie, řešení konfliktů	18
Všeobecné a „školní“ vědomosti (pomoc dětem při přípravě na vyučování)	16
Speciální výchova (hra, hudba, výtvarná, dramatická výchova)	14
Příprava a zajištění stravy	12
Sport a turistika	7
Relaxační a zájmové činnosti	6
Jiné výchovné činnosti (besedy, rozhovory, spol.prospěšné práce)	4
Administrativa	3

Zdroj: Škoviera (2007, s. 106)

Tato tabulka je podle Škoviery (2007) zajímavá tím, že obsahuje množství „neakademických“ činností. V těchto činnostech chybí ty, které jsou zaměřeny na kvalitu poznání dítěte, na vytváření možností jeho rozvoje a na vizi dalších prvků systému výchovy jako je práce s rodinou, spolupráce s učitelem.

Tento autor se dále zabývá domácími pracemi jako je vaření a praní, které vychovatel ve své náplni práce vykonává, dále k tomu na s. 107 dodává:

„ Pokud tyto činnosti přesouváme na vychovatele, nezbyvají mu síly, čas a leckdy ani chuť zabývat se dítětem a jeho problémy. Ani doma v běžné normální rodině, které mívá jedno až dvě děti, se s nimi neučíme jen tak „bokem“ mezi vařením, praním a jinými domácími pracemi; v dětských domovech po transformaci to ale takto probíhá. Není to ale vhodné ani efektivní. “

Vedle profesní činnosti vychovatele, která spadá do oblasti přímé pedagogické práce, existují také aktivity řazené do oblasti nepřímé pedagogické činnosti. Patří sem osobní příprava na pedagogickou práci, příprava pomůcek a péče o ně, vedení dokumentace, spolupráce mezi vychovateli navzájem, spolupráce s učiteli a rodiči, správa prostorů, účast na poradách a jejich přípravách a další činnosti spojené s chodem zařízení. (Aláčová, 2002).

Příprava na vyučování

Děti, které přicházejí do dětského domova, jsou vlivem nepodnětného rodinného prostředí opožděny v rozumovém vývoji, což se projevuje nízkou úrovní poznávacích procesů, pozornosti, paměti, myšlení, rozvoje řeči, a tím i zhoršenými výsledky ve škole. Vychovatel každodenní systematickou písemnou a ústní přípravou na vyučování ovlivňuje zlepšování prospěchu. Má i dostatek příležitostí jak dětem rozvíjet školní vědomosti neformálním způsobem jakým jsou didaktické hry, vycházky, návštěvy výstav, divadelními představeními nebo sledováním vhodných televizních pořadů (Pávková a kol., 2001).

3.6 Děti vyrůstající v dětském domově

„Děti z dětských domovů jsou stejné jako všechny ostatní. Nepotřebují žádnou speciální péči a výchovu, jen lidi, kteří je mají rádi.“ Škoviera (2007, s. 41).

Na téma charakteristiky dětí vyrůstajících v ústavním prostředí bylo provedeno i několik výzkumů, které se v mnohém shodují, ale i liší. Shodují se zejména ve skutečnosti, že do náhradní výchovy přicházejí děti z méně stabilních rodin, že je u těchto dětí zvýšený neuroticismus a jejich psychický vývoj není v normě (Škoviera, 2007).

Zelina (1980, in Škoviera 2007, s. 47) konstatuje na základě pětiletého sledování více jak padesáti dětí, že:

- celkový průměr IQ v prvním ročníku je 74,

- čím je dítě starší, tím více se shoduje biologický a mentální věk,
- zrychlení vývoje je v prvních ročnících ZŠ výraznější než později,
- struktura inteligence dětí v dětských domovech se podobá struktuře dětí s podprůměrnou inteligencí z běžných škol,
- pozornost dětí z dětských domovů je v porovnání s dětmi z běžných škol slabší. Matějček (1992) zjistil, že děti s ADHD se vyskytují v dětských domovech třikrát častěji než v běžné populaci,
- výkonová, neverbální složka je vyšší než složka verbální, což znamená, že mají tyto děti potenci pro další vývoj mentálních schopností,
- schopnost zapamatovat si, zejména krátkodobě, nemají mladší školní děti sníženou, slovní zásoba a schopnost vymezit pojmy je méně kvalitní, opoždění se ale s věkem snižuje,
- i když se děti z dětských domovů ve schopnostech s věkem zlepšují, do sedmé třídy základní školy jsou stále pod průměrem.

3.7 Dítě mladšího školního věku

Vzhledem k zadání této práce budou níže popsána specifika vývoje dítěte v období mladšího školního věku.

Mladší školní věk je období zhruba od šesti do jedenácti let – kdy je dítě žákem prvního stupně školy. Mnozí psychologové toto období vzhledem k předchozím obdobím vývoje považují za období klidu, ale ve skutečnosti i v mladším školním věku dochází k důležitým změnám a mohou vznikat nemalé problémy (Janský, 2004).

Největším a nejdůležitějším mezníkem tohoto období je nástup do školy. Dítě v této souvislosti získává novou roli, stává se školákem. Tato nová role je společensky významná událost, dítě projde rituálem zápisu a prvního slavnostního dne ve škole, který je počátkem nové životní fáze (Vágnerová, 2000).

Školák se pyšní školní taškou, penálem, sešity a učebnicemi. Ostatní děti i dospělí se k němu chovají trochu jinak než dříve, respektují jeho školní povinnosti. Při učení na něj berou ohledy a chválí jeho drobné úspěchy. Dítě přijalo nový status školáka (Čáp, Mareš, 2007).

Před vstupem do školy byla nejdůležitější činností pro dítě hra, nyní k ní nastupuje i zatím málo náročná práce. S vyspíváním dítěte přichází i schopnost vykonávat činnosti, které nemusí být příjemné a nevyplývají z potřeb dítěte, ale z vynucovaných požadavků. Od počátku školní docházky se má dítě učit tomu, že má vymezený čas na práci, při které se musí soustředit a vynaložit potřebné úsilí a kdy je dána volnost ke hře. Práce se s postupem věku dítěte stává delší a intenzivnější, stejně jako se mění i formy hry (Langmeier a kol., 2002).

V souvislosti se vstupem do školy se v dítěti probouzí touha obstát, předvést se v tom nejlepším světle, mít úspěch a být pochválen. Při příznivých okolnostech vzniká u dítěte činorodá usilovnost, která přináší i takové zlomové události jako radost z úspěchu, uspokojení z činnosti samé a potěšení z toho, že na práci stačí a dokáže ji dotáhnout do konce. V této souvislosti se u dítěte aktivizují cenné vlastnosti jako je píle, soustředěnost, zdravá ctižádost a odpovědnost za výsledky své práce. Je velmi důležité v tomto období tuto dětskou pracovitost podchycovat a povzbuzovat. V opačném případě může dojít k negativním reakcím dítěte, způsobující pocity neúspěchu a méněcennosti, které by mohly přejít až k apatii, rezignaci a vyhýbání se úkolům nebo k obviňování okolí z předpojatosti a nespravedlnosti (Helus, 2004).

Po psychologické stránce toto období charakterizuje rozvoj duševních funkcí do té míry, že je schopné soustavného školního vzdělávání. Dítě již dokáže soustavně pracovat, dovede převzít úkol, s určitou dávkou odpovědnosti na něm pracovat a také ho dokončit. Vypělost vnímání, myšlení a paměti je na takové úrovni, že nejenom vše dokáže, ale také má ze školní práce radost (Matějček, Pokorná, 1998).

Tito autoři k tomu na s. 79 podotýkají: „*Pozornost mladšího školáka vyspěje natolik, že je schopno soustředit se na jednu věc aspoň 10 minut. Dokáže také obvykle již rozlišovat mezi podněty a vybírat si z nich uvědoměle ty, které jsou důležité. To znamená, že ví, na co má dávat pozor a na co ne.*“

Vývoj myšlení úzce souvisí s vývojem řeči. Během školní výuky prudce stoupá zásoba pojmů, které jsou také určitější a přesnější. Školní dítě již chápe slova jako symboly s pevnými významy. Slova dítě vstřebává z každodenních situací a začleňuje je do struktury svých vlastních zkušeností, které přetvářejí podle kultury, v níž žije. Myšlení již není vázané na konkrétní představy, ale stává se abstraktnějším

a objektivnějším. Dítě vstupuje do stádia „formálních“ operací, se kterými je schopno stále rychleji a obratněji zacházet. Logická paměť převažuje nad mechanickou (Matějček a kol., 2002).

Školní docházka je možností navázání nových vztahů – k učiteli a spolužákům. Povinností učitelů jako představitelů sociální instituce je vyučovat, dbát na kázeň a hodnotit výkony žáků. Dítě se svým způsobem tyto specifické skutečnosti uvědomuje a zvláště v počátcích tohoto období jsou pro ně učitelé velkou autoritou. Důležití jsou také spolužáci, jako vrstevníci, se kterými se vytvářejí přátelské vztahy, ale i vztahy charakterizované antipatií a soupeřením. Dítě se učí různým formám sociální interakce a komunikace (Čáp, Mareš, 2007).

Říčan 2008 se domnívá, že hlavním vývojovým úkolem dítěte v období mladšího školního věku je snaživá píle neboli vytrvalá systematická snaha o dosažení cíle.

Ve školním věku jsou podle Vágnerové (2012) pro rozvoj osobnosti dítěte důležité tři oblasti:

Rodina – vlastní i náhradní je nejdůležitějším zázemím, ovlivňuje uplatnění dítěte nejen ve škole, ale i v celé společnosti.

Škola – rozvíjí žádoucí schopnosti i způsoby chování. Dítě díky ní získá předpoklady k dalšímu společenskému uplatnění a tím i lepšímu sebehodnocení.

Vrstevnická skupina – rozvíjí dovednosti a vlastnosti užitečné, pro život v lidském společenství.

3.8 Rodina

Pávková (2001) popisuje fakt, že podmínkou zdárného vývoje dítěte již od prenatálního období je, aby dítě vyrůstalo ve své vlastní rodině a mělo jistotu zázemí. A k tomu na s. 77 dodává, že rodina pro dítě znamená: „ ..spolehlivý přístav, odkud se vydává na dobrodružné výpravy za poznáním světa a kam se může vždy bez rozpaků vracet. Stále ještě jemu samotnému pramálo záleží na tom, mají-li „ jeho lidé“ označení „vlastní“ nebo „nevlastní“- důležité je, jakou jistotu mu dávají ve vztahu k němu a ve vztazích vzájemných. “

Rodina, je jak Nytrová a kol. (2011) popisuje univerzální svazek, který jako jediný nebyl dosud překonán. Je odpradávná ve všech kulturách chráněna a její narušení či rozpad jsou odsuzovány. V rodině cítíme pocit bezpečí a zázemí. Je pro nás útočištěm, které nám dodává síly.

Průcha a kol. (2009, s. 248) uvádí: „*Rodina je nejstarší společenská instituce. Plní socializační, ekonomické, sexuálně – regulační, reprodukční a další funkce. Vytváří určité emocionální klima, formuje interpersonální vztahy, hodnoty a postoje, základy etiky a životního stylu.*“

Jinou definici rodiny vytyčil Říčan (1986 in Řezáč 1998) kde hovoří o intimním vztahovém systému kde členové svůj společný život utvářejí v privátním prostoru, ze kterého jsou „jiné“ osoby vyloučeny. Rodinu tvoří vzájemné závazky a společné cíle, které nemusí být výslovně formulovány nebo oficiálně stvrzeny.

Jak již bylo uvedeno, správně fungující a funkční rodina je pro vývoj dítěte velmi důležitá, ale jsou i případy, kdy jsou některé z funkcí narušeny. Tyto poruchy se mohou vázat na jednu anebo se prolínat do všech čtyřech funkcí rodiny.

Dunovský (1986) se podrobněji zaměřil na jednotlivé poruchy:

- 1) Porucha **biologicko – reprodukční funkce** – v rodině se z různých důvodů nerodí děti, manželé buď děti nemohou, nebo nechtějí mít. Nebo se rodí děti nějak tělesně či duševně poškozené.
- 2) Porucha **ekonomicko – zabezpečovací funkce** – rodiče se nemohou nebo nechtějí zapojit do zabezpečení dostatku prostředků k životu. Tato funkce je většinou podmíněna patologickými rysy osobnosti, jako je mentální retardace, alkoholismus, delikvence, apod.
- 3) Porucha **emocionální funkce** – je velmi významná a zasahuje všechny ostatní sféry života uvnitř rodiny. Tato porucha ohrožuje u dítěte především klidnou rodinnou atmosféru. Rodinný rozvrat, rozchod rodičů nebo jejich nezájem může vyústit v opuštění, osiření nebo až po týrání a zneužívání dítěte.
- 4) Porucha **socializačně – výchovné funkce** – rodiče nemohou, nechtějí či nedovedou pečovat o dítě.
 - a) Rodiče se nemohou starat o dítě – tyto důvody spatřujeme zejména v přírodních podmínkách (katastrofy, uměle znečištěné ovzduší) nebo ve

společenských podmínkách (války, hladomor, epidemie, nezaměstnanost). Rodiče se také nemohou starat o děti v případě, že jeden nebo oba rodiče zemřeli, jsou chronicky nemocní nebo invalidní.

- b) Rodiče se nedovedou starat o dítě – jde o situace, kdy rodiče nejsou schopni zabezpečit přiměřený vývoj dítěte a uspokojit jeho potřeby a to buď pro to, že jsou nezralí, velmi mladí a nebo se nedokážou vyrovnat se situací kdy se narodí dítě mimomanželské, handicapované nebo dojde k rozvodu rodičů.
- c) Rodiče se nechtějí starat o dítě – příčinou je porucha osobnosti rodičů, disharmonický vývoj, nejrůznější typy psychopatií. Rodiče selhávají v samé podstatě svého vztahu k dítěti a nechtějí splnit svou hlavní úlohu.

Běžná fungující rodina nabízí dítěti přiměřené množství podnětů, aby mohl získat potřebné zkušenosti. V přístupu k dítěti a jeho výchově je odražen celý hodnotový systém rodiny, celková osobnostní a vzdělanostní úroveň rodičů. V rodině se u dítěte podporují ty vlastnosti a projevy chování, které jsou důležité a ty, které jsou z hlediska rodiny bezvýznamné či nežádoucí jsou potlačovány. Nestandardní či patologická rodina, která dítěti nevytváří příznivé podmínky, může vývoj různých schopností i dětské osobnosti ztěžovat i deformovat (Vágnerová, 2012).

„Dítěti, které ztratilo svou vlastní rodinu je třeba zajistit, pokud je to možné, rodinu náhradní. Získá ji buď v přirozené rodině osvojením nebo v individuálním pěstounské péči nebo v umělé; umístěním dítěte do rodinné buňky, rodiny v dětské vesničce, popřípadě ve skupině dětského domova rodinného typu“ (Dunovský, 1986, s. 21).

4 Popis výzkumného šetření

4.1 Vymezení výzkumného cíle

Cílem praktické části diplomové práce na téma „*Příprava na vyučování v dětském domově u žáků na prvním stupni ZŠ*“ je hlouběji zjistit, jak probíhá domácí příprava na vyučování v dětském domově v Nymburce. Dalším cílem bude analyzovat přístupy a metody výchovné a vzdělávací práce vychovatelů s jedinci v dětském domově a porovnat je s metodami a přístupy rodičů ke svým dětem v běžné rodině.

Dílčí cíle:

- Zaměřit se na výchovnou a vzdělávací činnost vychovatelů a zjistit, jaká je jejich role při vzdělávání dětí v dětském domově.
- Získat vyjádření od vychovatelů (názor na přístup dětí k plnění povinností).
- Zjistit přístup dětí z dětského domova k pravidelnému plnění školních povinností.
- Získat vyjádření rodičů dětí z běžné rodiny na průběh přípravy na vyučování u svých dětí.
- Zjistit, jak k přípravě na vyučování přistupují děti z běžné rodiny navštěvující první stupeň ZŠ.

4.2 Výzkumné otázky

Pro téma této práce jsem zvolila hlavní výzkumné otázky:

Jak probíhá domácí příprava na vyučování v dětském domově v Nymburce?

Jaké jsou konkrétní přístupy a metody výchovné a vzdělávací práce vychovatelů?

Jak přistupují k domácí přípravě na vyučování rodiče dětí z běžných rodin?

Dílčí otázky:

Jakou roli v domácí přípravě na vyučování hrají vychovatelé?

Jak vychovatel může dítě podporovat a motivovat při plnění školních povinností?

Jaký je přístup dětí z dětského domova k domácí přípravě na vyučování?

Jakou roli mají při domácí přípravě dětí na vyučování rodiče?

Jak přistupují k domácí přípravě děti z běžných rodin?

4.3 Metody a techniky výzkumného šetření

Výzkumné šetření diplomové práce je vzhledem k malému výzkumnému souboru kvalitativně orientované.

„Kvalitativní výzkum je podle Strauss, Corbin (1999, s. 10) *jakýkoliv výzkum, jehož výsledků se nedosahuje pomocí statistických procedur nebo jiných způsobů kvantifikace.*“

Ve výzkumném šetření budou použity následující metody:

- **Pozorování** vychovatelů při práci s dětmi při domácí přípravě na vyučování. Pozorování je nestrukturované úplné participační.

Gavora (2010) považuje pozorování za nejtypičtější metodu sběru dat u kvalitativního výzkumu, nejčastěji se používá nestrukturované pozorování, u kterého se nepoužívají předem stanovené pozorovací systémy. Při participačním pozorování, je pozorovatelovou snahou získat rozsáhlou znalost zkoumané reality tak, že se účastní na činnostech pozorovaných lidí.

V tomto pozorování bude použit stupeň úplné participace, o kterém Gavora (2010, s. 198) uvádí: „*Výzkumník je totální participant-účastní se všech činností a je hluboce zdomácnělý v prostředí. Tento stupeň se nejčastěji vyskytuje tehdy, když výzkumník pochází z daného prostředí nebo instituce, nebo se do něj zařadí, takže se stává jejím přirozeným pozorovatelem.*“

Gavora (2010) dále poukazuje na to, že u kvalitativního výzkumu je důležité utajení identity osob, aby nedošlo k jejich poškození.

- **Rozhovory** s vychovateli a dětmi z dětského domova navštěvující první stupeň ZŠ a rozhovory s rodiči a dětmi navštěvující první stupeň ZŠ z běžných rodin. Rozhovory byly řízené, strukturované, otázky předem připravené s možností doplňujících otázek. Rozhovory byly vedeny individuálně.

Rozhovor je podle Gavory (2010) výzkumnou metodou, která zachycuje nejen fakta, ale umožňuje i hlouběji proniknout do motivů a postojů respondentů. V rozhovoru se dá sledovat i chování respondenta, podle kterého se může usměrňovat i další kladení otázek. Proto je důležité navázání přátelského vztahu a vytvoření přátelské atmosféry. U strukturovaného rozhovoru jsou otázky předem dány.

- **Analýzy dokumentů** (osobní spisy dětí, žákovské knížky, vnitřní řád dětského domova, ŠVP dětského domova).

Jako podstatnou techniku šetření lze považovat rozhovor s vychovateli z dětského domova a s rodiči z běžných rodin. Dále byly vedeny rozhovory s dětmi z dětského domova a z běžných rodin navštěvující první stupeň základní školy. Z důvodu zachování anonymity byly dotazování oslovováni křestním jménem a s jejich souhlasem byl rozhovor nahráván na diktafon. Přesný přepis rozhovorů bude uveden v příloze. Jelikož v tomto dětském domově pracuji jako vychovatelka, nebyl zde žádný problém při poskytování rozhovoru ze strany vychovatelů ani ze strany dětí. Problém nevznikl ani při oslovení rodičů a dětí z běžných rodin, všichni byli vstřícní a sdílní.

Otázky pro vychovatele z dětského domova a rodiče dětí z běžné rodiny; byly pokládány stejné nebo podobné, aby bylo možné analyzovat rozdíly, ke kterým dochází.

Příklad okruhů otázek pro vychovatele a rodiče:

- Je doba určená k domácí přípravě na vyučování dostatečná? (Vymezíte si pravidelně čas na přípravu na vyučování se svým dítětem?)
- Jak příprava probíhá?
- Vedete děti k samostatnosti při plnění školních povinností?
- Jsou předměty, kterým musíte věnovat více času?

Otázky dětem z dětského domova i dětem z běžné rodiny byly také pokládány stejné, pro možnost porovnání rozdílů v jednotlivých přístupech.

Příklad okruhů otázek pro děti:

- Jaký ročník navštěvuješ?
- Chodíš rád/a do školy?
- Plníš pravidelně všechny povinnosti do školy?
- Pomáhají ti vychovatelé (rodiče) při přípravě?

4.4 Harmonogram práce

a) Přípravná fáze

4.4.1 Výzkumný soubor

Praktická část se zaměřuje na přípravu u dětí v dětských domovech, které navštěvují první stupeň základní školy a na porovnání této přípravy s dětmi z běžné rodiny. Pro výzkumné šetření, které probíhalo v dětském domově v Nymburce, byly záměrným dostupným výběrem vybrány děti navštěvující první stupeň základní školy a jejich vychovatelé. Dostupným záměrným výběrem byly vybrány z mého vlastního okolí i děti z běžných rodin navštěvující první stupeň základní školy a jejich rodiče.

U kvalitativního výzkumu jde u výzkumného souboru o výběr záměrný, aby vybrané osoby byly vhodné, měly potřebné vědomosti a zkušenosti z daného prostředí, protože jen tak mohou podat potřebné informace. Záměrný výběr se uskutečňuje na základě určení relevantních znaků, které jsou důležité pro zkoumání. Toto vyhledávání znaků musí být kvalifikované, aby se osoby skutečně vyznačovaly určeným znakem. (Gavora, 2010).

V dětském domově v Nymburce jsou 3 rodinné skupiny, v každé je 8 dětí. Pracuje zde 13 vychovatelů, 9 denních a 3 noční vychovatelé. Šetření pomocí řízeného strukturovaného rozhovoru bylo provedeno oslovením 9 denních vychovatelů, kteří se dětem věnují a každodenně se podílejí na přípravě na vyučování. Dále byl rozhovor veden s dětmi navštěvující první stupeň základní školy Komenského Nymburk, což je 10 dětí z celkového počtu 24 dětí.

Běžné rodiny nacházející se v mém vlastním okolí byly pomocí rozhovoru osloveny 4, na otázky v rozhovoru odpovídaly jen matky. Děti z těchto rodin navštěvují různé školy, ale všechny jsou žáky prvního stupně základní školy. Rodiče mají různé vzdělání a různá povolání.

Výzkumný soubor činí:

Tabulka č. 3 - Vychovatelky

Jméno a věk vychovatelky	Doba praxe v DD	Dosažené vzdělání
Erika – 24 let	3 roky	VŠ – speciální pedagogika
Jitka – 48 let	10 let	SŠ sociální péče a služeb, 2 roky nástavbové studium speciální pedagogika
Ivona – 62 let	22 let	SŠ pedagogická, 2 roky nástavbové studium speciální pedagogika
Zdena – 44 let	16 let	SŠ zdravotní, 2 roky nástavbové studium speciální pedagogika
Dana – 59 let	20 let	Gymnázium, 2 roky nástavbové studium speciální pedagogika
Eva – 48 let	16 let	SŠ zdravotní, 2 roky nástavbové studium speciální pedagogika
Helena – 43 let	25 let	SŠ pedagogická, 2 roky nástavba speciální pedagogika
Hana – 39 let	3 roky	SŠ zdravotní, nyní studuje speciální pedagogiku
Karolína – 28 let	4 roky	SŠ zdravotní, nyní studuje speciální pedagogiku

Zdroj: autor práce (vlastní šetření)

Tabulka č. 4 - Matky

Jméno a věk matky	Zaměstnání	Dosažené vzdělání
Jaroslava – 36 let	asistentka manažera v Bohemia sklo	SŠ ekonomická, VOŠ ekonomická
Kateřina – 40 let	učitelka v ZŠ	VŠ speciální pedagogika
Simona – 40 let	učitelka v ZŠ	VŠ speciální pedagogika
Dana – 39 let	v domácnosti	SŠ ekonomická

Zdroj: autor práce (vlastní šetření)

Tabulka č. 5 - Děti z dětského domova

Jméno a věk dítěte	Doba strávená v DD	Oblíbené činnosti
Kristýna – 10 let	2 roky	ráda maluje, vyrábí z keramiky
Milada – 8 let	2 roky	aerobik, tanec
Standa – 8 let	3 roky	fotbal, všechny sporty
Olda – 12 let	3 roky	fotbal, florbal, všechny sporty
Jindra – 8 let	6 let	rád maluje
Pavel – 9 let	2 roky	rád zpívá
David – 10 let	2 roky	hraje divadlo, zpívá
Romana -12 let	6 let	ráda čte a recituje
Věra – 12 let	3,5 roku	krásně zpívá a hraje na flétnu
Zdena – 12 let	3 roky	ráda čte a maluje

Zdroj: autor práce (vlastní šetření)

Tabulka č. 6 - Děti z běžné rodiny

Jméno a věk dítěte	Oblíbené činnosti
Šimon – 10 let	hraje tenis a rád maluje
Kuba – 8 let	hraje tenis a squash
Tereška – 8 let	gymnastika, aerobic
Petr – 9 let	tenis, fotbal

Zdroj: autor práce (vlastní šetření)

4.4.2 Charakteristika místa šetření

Šetření probíhalo v dětském domově v Nymburce. Dětský domov je součástí sloučeného pracoviště Základní školy, Mateřské školy speciální, Dětského domova, Školní družiny a Školní jídelny v Nymburce.

Dětský domov vytvořením rodinného zázemí jednotlivých skupin poskytuje vhodné podmínky pro život cca 30 dětí ve věku od 3 do 18 let, popřípadě zletilým osobám do 19 let.

Proměnou 12 – ti lůžkových pokojů na 1 a 2 – lůžkové je umožněno uplatňování zásadních prvků rodinné výchovy s důrazem na soukromí dítěte. Výchovně

vzdělávacím cílem dětského domova je plně dětem nahradit rodinu. V dětském domově pracují tři skupiny rodinného typu, zabezpečuje se zde péče a bydlení dětem ze sociálně znevýhodněných rodin, ale i handicapovaným dětem s mentálním, tělesným a smyslovým postižením.

Dětský domov je rozsáhlá budova s velikou zahradou, na které je velké hřiště s umělou trávou, na kterém děti hrají fotbal a basket. Na zahradě jsou prolézačky, houpačky, pískoviště a další atrakce, které dětem každý den umožňují být na čerstvém vzduchu a aktivně odpočívat.

Dětský domov v Nymburce se nachází v okrese Nymburk ve Středočeském kraji. Okres Nymburk leží v Polabské nížině. Polabská nížina je úrodná oblast v okolí řeky Labe, která nabízí množství volnočasových aktivit, vzhledem ke svému příznivému rovinatému terénu a k velmi dobré poloze. Město Nymburk je vzdálené od hlavního města Prahy cca 40 km. Do Nymburka je možnost výborného vlakového i autobusového spojení. Z Prahy trvá cesta vlakem 30 minut. Dětský domov se nachází nedaleko vlakového nádraží cca 5 minut chůze, což je velmi dobré i pro rodiče, které navštěvují děti, které jsou u nás umístěné a nemají možnost vlastní dopravy.

Obr. č. 1: Budova dětského domova v Nymburce

Zdroj: ŠVP dětského domova

Organizace vzdělávání dětí v dětském domově

Ve vnitřním řádu dětského domova je uvedeno, že děti jsou zařazovány do různých typů škol za pomoci výchovných pracovníků s ohledem na vlastní výběr, dostupnost, schopnost a vhodnost výběru. O přeřazení dítěte do jiného typu školy rozhoduje ředitelka zařízení a to na základě doporučení PPP, eventuálně lékaře.

Příprava na vyučování - řídí časovým rozvrhem dne nebo podle potřeb dítěte.

- a) Příprava na vyučování je stanovena podle potřeb, možností a schopností dítěte, případné výjimky uvede vychovatel ve svých přípravách.
- b) V případě špatného prospěchu připraví vychovatel individuální přípravu a osobně na ni dohlédne, v případě nedostatečného prospěchu je dětem zabezpečováno i odborné doučování.
- c) Zvláštní pozornost se věnuje dětem na ZŠ, SŠ a SOU.

Tabulka č. 7 : Harmonogram dne pondělí – pátek

	Individuální budíček pro učně
6.30	Budíček
7.00 – 7.30	Snídaně, rozdávání svačín, kontrola dětí před odchodem do škol, doprovod dětí do školky
11.30	Oběd, po obědě odchod na odpolední vyučování nebo na svou skupinu
12.30 – 14.45	Příprava na vyučování, individuální práce s dětmi, ostatní plánované činnosti
14.45 – 15.00	Osobní hygiena, příprava na svačinu
15.00 – 15.15	Svačina
15.15 – 18.15	Zájmová činnost skupiny dle rozvrženého programu včetně individuálního osobního volna a vycházek
18.15 – 18.30	Osobní hygiena, příprava na večeři
18.30 – 19.00	Večeře
19.00 – 20.00	Samostudium, individuální i organizovaná zájmová činnost, úklid skupin i budovy, podávání druhé večeře, příprava na večerku, osobní hygiena
20.00	Večerka předškolních dětí
20.30	Večerka mladších školních dětí
21.00	Večerka starších školních dětí
21.30	Večerka studentů a učňů

Zdroj: Vnitřní řád DD Nymburk, 2012/2013

b) Realizační fáze

Časový průběh výzkumu

01/2013 – 02/2013 Vyhledávání literatury a analýza odborné literatury na dané téma.

02/2013 – 05/2013 Postupné zpracovávání teoretické části diplomové práce.

05/2013 – 12/2013 Pozorování vychovatelek dětského domova při přípravě na vyučování s dětmi navštěvujícími 1. stupeň ZŠ, úplné participační pozorování probíhalo v týdnu od 14. – 18. 10. 2014.

09/2013 – 10/2013 Rozhovory s vychovatelkami a dětmi z dětského domova. Tyto rozhovory probíhaly v prostorách dětského domova. Vychovatelky byly oslovovány jednotlivě vždy v době dopolední nepřímé činnosti s dětmi.

11/2013–12/2014 Rozhovory s matkami a dětmi z běžné rodiny. Tyto rozhovory probíhaly u oslovených respondentů na jejich přání ve vlastních domácnostech. Toto přání bylo respektováno.

01/2014 - 02/2014 Zpracování výzkumného šetření, odpovědi na vytyčené otázky, splnění stanoveného cíle. Dokončení diplomové práce.

5 Charakteristika souboru

5.1 Rozhovory s vychovatelkami a matkami z běžné rodiny

Řízený strukturovaný rozhovor byl nejprve veden s vychovatelkami z dětského domova a matkami z běžné rodiny. Křestní jména vychovatelek i matek byla kvůli zachování anonymity změněna. Otázky byly pokládány v následujícím pořadí:

1) Učíte se s dětmi pravidelně?

Všech 9 dotazovaných vychovatelek odpovědělo souhlasně, že se s dětmi učí pravidelně každý všední den, některé v případě potřeby i o víkendech. Pro všechny je to samozřejmou součástí jejich každodenní práce.

„Ano, učím se s dětmi každý den.“ (Erika)

„Každodenní učení s dětmi je samozřejmostí.“ (Helena)

„Samozřejmě, každý všední den, v případě potřeby i o víkendu.“ (Karolína)

Dotazované matky se v odpovědích lišily, žádná z nich se pravidelně denně s dítětem nepřipravuje, u některé je to z důvodu pracovní doby, jiné se přizpůsobují chodu rodiny.

„Učím se s dcerou nejvíce dvakrát týdně“ (Jaroslava)

„Snažím se, ale někdy přijdu pozdě z práce a tak to nestihnu.“ (Kateřina)

„Občas, většinou synovi stačí, co se naučí ve škole.“ (Simona)

Shrnutí otázky č. 1: Z uvedených odpovědí vychovatelek a matek vyplývá, že vychovatelky se **pravidelně**, každý den **poučivě připravují** s dětmi na druhý den na vyučování, je to náplní jejich každodenní práce. Matky z důvodu času, který věnují rodině nebo z důvodu pracovní doby nemohou každý den věnovat čas svým dětem u přípravy na vyučování.

2) Snažíte se vést děti při přípravě na vyučování k samostatnosti? Jakým způsobem?

Všechny dotazované vychovatelky odpověděly shodně, že se snaží s větším či menším úspěchem vést děti k samostatnosti. Tuto činnost se snaží přizpůsobovat věku i individualitě dítěte od jednodušších úkonů ke složitějším. Vést děti k samostudiu se podle názoru jedné vychovatelky neosvědčilo.

„Ano, každé dítě si má samostatně připravit věci potřebné k vypracování úkolů a požádat si o věci, které potřebuje – třeba na výtvarnou výchovu nebo třeba peníze na výlet.“ (Erika)

„Ano, každodenně se je snažím motivovat pochvalou za to, když něco zvládnou samostatně.“ (Zdena)

„Ano, ale každé dítě na skupině je velmi individuální, na některé se musí více dohlížet, snažíme se vést je i k samostudiu, ale to se neosvědčuje.“ (Eva)

„Ano, již od první třídy se snažíme, aby byly zodpovědné za svůj přístup k přípravě do školy, aby si ve škole pečlivě zapisovaly zadání úkolů do notýsku.“ (Helena)

Také všechny matky odpověděly souhlasně, že vedou své děti k samostatnosti. Tyto úkony se liší v činnosti, kterou děti vykonávají, u některého je to napsání úkolu nanečisto, u jiného samostatná příprava tašky.

„Ano, aby si úkoly připravil a zkusil si je napsat sám nanečisto.“ (Kateřina)

„Ano, sám si připravuje tašku do školy.“ (Simona)

„Ano, chystá si věci sám, uklízí si je, zodpovídá si za ně.“ (Dana)

Shrnutí otázky č. 2: Vychovatelky i matky **vedou** shodně děti k **samostatnosti**. V dětském domově je tato činnost přizpůsobena věku dítěte a i tak tam funguje **neustálá kontrola** vychovatele, který si podle mého názoru nedovolí na samostatnost dítěte se spolehnout a nechat vše náhodě. Ostatně jedna z vychovatelek potvrdila, že ani samostatnost v případě samostudia se neosvědčila. V rodinách je to víc o důvěře k dětem. Dítě záhy pochopí, že si za své věci zodpovídá samo.

3) Jaký je každodenní průběh školní přípravy?

U všech vychovatelek je průběh každodenní přípravy na vyučování téměř shodný. Všechny sedí spolu s dětmi na kuchyni a píší společně úkoly. Všechny děti nejprve předloží ke kontrole a k podpisu notýsky a žákovské knížky. Některé děti začínají psát úkoly samostatně, jiné potřebují neustálý dohled „tety.“ Většina dětí žádá během své činnosti o pomoc či o kontrolu, jestli postupují správně. Všechny děti potom dají své úkoly ke kontrole a k podpisu. Pokud děti úkol daný den nemají, procvičují si látku, nebo jim vychovatelka napíše nějaké opakování, třeba příklady nebo diktát. „Tety“ se s dětmi i učí a zkoušejí je z naučené látky. Součástí každodenní přípravy je i kontrola tašek, penálů a sešitů.

„Děti přijdou ze školy, dojdou si na oběd, dají podepsat žákovskou knížku a notýsek, dají zkontrolovat penál a napíšou si v kuchyni za pomoci tety úkoly. Někteří si procvičují učivo i po večeři. Všechny děti si musí číst knihy na povinnou četbu.“ (Erika)

„Děti přijdou ze školy, dojdou si na oběd a poté se sejdeme v kuchyni. Děti dají k podpisu žákovské knížky a notýsky a začnou psát úkoly, nejdříve začínají tím lehkým a tím, co je „baví“ a pak to ostatní, k čemu potřebují naši pomoc.“ (Zdena)

„Děti přijdou ze školy, dojdou si na oběd a hned musí do kuchyně, připraví si notýsek a žákovskou knížku a úkol, který budeme psát. S každým dítětem proberu úkol a poradím, pokud je to potřeba. Každý den kontroluji tašku, penál, sešity, pomůcky. Děti vyzkouším, pokud se naučí na test.“ (Eva)

„Děti se po příchodu ze školy naobědvají a potom společně v kuchyni píšeme úkoly. Každé dítě má sice na pokoji svůj psací stůl, ale takhle je máme pod dohledem a můžeme ručit za to, že děti budou mít vše hotové. Děti si připraví žákovskou knížku a notýsek, které dají ke kontrole a k podpisu. Připraví si úkol, který mají, pokud se stane, že úkol nemají, procvičují si látku, kterou probírají ve škole. Kontroluji pomůcky, penál, tašku.“ (Hana)

Odpovědi matek se lišily. Ve dvou případech si děti dělají úkoly samostatně a matky je jen zkontrolují a podepíší, v případě potřeby dětem poradí. V jednom případě dítě píše úkoly až po absolvování kroužků a koníčků. V posledním případě matka se synem dělá úkol hned po příchodu z družiny, zkontroluje a podepíše žákovskou knížku a napsaný úkol. Tato matka vede syna i ke každodennímu čtení.

„Napíše si samostatně úkoly, připraví si sama tašku, úkoly potom zkontroluji a podepíšu.“ (Jaroslava)

„Přivezu syna ze školy a snažím se, aby si úkoly udělal hned. Zkontroluji žákovskou knížku, sešity a podepíšu napsaný úkol, při kterém na něj dohlížím. Snažím se, aby každý den četl.“ (Kateřina)

„Úkoly píše většinou až navečer po kroužcích a koníčcích. Vybalí vždy všechno učivo a hledá, jestli má nějaký úkol, když nějaký najde, dá mi ho k podpisu a ke kontrole. Kontroluji i žákovskou knížku.“ (Simona)

Shrnutí otázky č. 3: Z odpovědí vychovatelek i matek je jasné, že v dětském domově je to nastavené tak, že dítě si nejdřív musí vykonat své povinnosti a pak teprve přichází na řadu jiná činnost. Dítě je pod neustálým dohledem a kontrolou ze strany vychovatele, který ho vždy donutí úkoly udělat a na nic nezapomenout, mít vždy připravené věci na druhý den. Každý den se dětem **kontroluje žákovská knížka**, tak nemůže dojít k zanedbání prospěchu dítěte. „Tety“ s dětmi procvičují učivo i pokud nemají domácí úkol. V rodině se na rozdíl od dětského domova vše podřizuje chodu domácnosti (pracovní doba, kroužky...). Ale i tam jsou dětem kontrolovány žákovské knížky a domácí úkoly.

4) Pomáháte dětem se školní přípravou? Jak?

Všechny vychovatelky shodně odpověděly, že samozřejmě každý den dětem se školní přípravou pomáhají. Všechny dětem úkoly vysvětlí, poradí se zadáním a v případě potřeby i se správným vypracováním úkolů. Některé vychovatelky pokud vidí, že dítě probíranou látku nechápe, pomůže dítěti doučit se ji. Vychovatelky také dětem pomáhají s povinnou četbou, vypracováním referátů a různých projektů.

„Ano, denně. Vysvětluji zadané úkoly, pomáhám při jejich plnění, vedu děti ke čtení a zapisování povinné četby, pomáhám s přípravou referátů.“ (Erika)

„Ano, úkol, který dítě zvládá samo-zkontroluji, úkol, kde si dítě neví rady spolu postupně rozebíráme tak, aby zadání pochopilo a úkol zvládlo vypracovat.“ (Ivona)

„Ano, jsou děti, které pomoc potřebují. Přečteme si spolu zadání a já se pak zeptám, jestli to pochopil/a. Pokud ne, vše vysvětlím a dohlédnu na správné vypracování.“ (Eva)

„Ano, každý den probíráme zadané úkoly, jestli je děti pochopily, pokud ne, vše jim vždy vysvětlím. Také pomáhám s povinnou četbou, referáty a různými projekty.“ (Karolína)

Oproti vychovatelkám matky odpověděly různě. Většinou odpověděly, že pomáhají pouze v případě, že dítě něčemu nerozumí, nebo že si o pomoc řekne. Jedna z dotazovaných odpověděla, že syna před testem vyzkouší z naučené látky.

Poslední dotazovaná odpověděla, že synovi s přípravou nepomáhá, že to není potřeba, syn je v tomto samostatný.

„Pouze, pokud něčemu nerozumí.“ (Jaroslava)

„Pokud přijdu déle z práce, tak jen vše zkontroluji, ale ptám se, jestli syn nepotřebuje něco vysvětlit nebo s něčím poradit.“ (Kateřina)

„Pokud si sám s úkolem neví rady. Před testem syna vyzkouším z naučené látky, vysvětlím a proberu s ním to, čemu nerozumí.“ (Simona)

„Není potřeba, je v tom samostatný.“ (Dana)

Shrnutí otázky č. 4: Z výše uvedeného vyplývá, že všechny vychovatelky dětem s domácí přípravou **pomáhají**, děti mohou pracovat samostatně, ale vědí, že teta je vždy nablízku, a že v případě potřeby **poradí**. Nemusejí se v podstatě spoléhat samy na své schopnosti a dovednosti, teta přece vždycky všechno ví. „Tety“ dětem pomáhají i se čtenářským deníkem a vypracováním referátů. Matky doma učí děti více **samostatnosti** a nutnosti spoléhat se sám na sebe a na své vědomosti. Jsou také k dispozici, když si dítě neví rady, ale nejprve nechají dítě, aby si poradilo samo.

5) Jak se děti chovají během školní přípravy?

Každá z vychovatelek popsala svou konkrétní zkušenost s chováním dětí. Některé popisovaly, jak se děti překřikují, dohadují a vyrušují ostatní děti. Jiné vykonávají práci rychle a svědomitě a nemají problém se soustředit. Jedna vychovatelka uvedla, že děti hudrují na učitelku a na množství úkolů, které jim zadává. Další uvedla, že i když se děti vyrušují, jsou tak na to zvyklé, příprava na pokojích samostatně se totiž neosvědčila. Všechny „tety“ sedí s dětmi na kuchyni a všechny se shodly, že děti na sebe upozorňují a vyžadují jejich pozornost.

„Každé dítě je individuální, některé vyrušuje a ruší ostatní, jiné si píše úkoly v klidu. Někdy se překřikují, každý vyžaduje pozornost a pomoc tety.“ (Jitka)

„Je jich při psaní úkolů více, někdy se vyrušují, překřikují, dohadují. Ale je to tak každý všední den, tak jsou tak naučené a nepřijde jim to divné. Každý vyžaduje pozornost tety jen pro sebe.“ (Eva)

„Všechny děti bez odmlouvání každý den píšou úkoly. Menší děti většinou žádají o pomoc a jsou rády, když píší úkol pod dohledem. Některé vykřikují, že potřebují pomoci a že něčemu nerozumí.“ (Hana)

„Jsou dny, kdy jsou děti ukázněné a pracují v tichosti a jsou dny, kdy není možné vypracovat s nimi úkol v klidu, odvíjí se to od toho, jestli úkoly chápou a od množství zadaných úkolů.“ (Karolína)

Matky popsaly každá jinou zkušenost s chováním svého dítěte při přípravě na vyučování. Jedna musí své dítě přesvědčovat, aby se soustředilo, druhá musí dítě přesvědčovat, aby si vůbec úkoly šlo napsat. Další vypověděla, že dítě sedí v klidu v pokojíčku a samo si úkol napíše. Poslední má zkušenost, že její dítě se řídí heslem čím rychleji, tím lépe.

„Čím rychleji, tím lépe.“ (Jaroslava)

„Sedí u stolu, já vedle něj. Snaží se mi vyprávět, co se dělo ve škole, někdy je nesoustředěný a odchází se napít nebo na záchod. Musím ho napomínat, aby seděl v klidu a soustředil se.“ (Kateřina)

„Synovi se málokdy chce a někdy ho musím přesvědčovat, aby si šel úkoly udělat.“ (Simona)

„Sedí v klidu v pokojíčku u svého stolu a píše si úkoly.“ (Dana)

Shrnutí otázky č. 5: Je jasné, že nelze porovnávat příprava na vyučování, kde je pohromadě deset až dvanáct dětí a kde si píše dítě úkoly samostatně. Vyplynulo z toho ale to, že děti v dětském domově **bez odmlouvání** denně po příchodu z oběda zasednou a píšou úkoly. Jsou zvyklé na vyrušování a překřikování a i na to, že se o pozornost „tety“ musí dělit. Doma v rodině sice není samozřejmostí, že na dítě někdo dohlídí, ale má klid na psaní úkolů a nemusí se o pozornost mámy s nikým dělit.

6) Jsou předměty, kterým věnujete více času? Jaké?

Zajímavé je, že všechny vychovatelky vyjmenovaly matematiku jako předmět, kterému musí s dětmi věnovat více času. Zmínily se o individualitě každého dítěte. Mezi dalšími jmenovanými předměty se v největším zastoupení objevoval anglický a český jazyk. Jednotlivě se vyskytlo u menších dětí i psaní a čtení a u větších vlastivěda.

„Nejvíce času potřebují děti k matematice, jazykům a vlastivědě.“ (Ivona)

„U menších dětí 1.-2. třída psaní, čtení. U větších dětí 3.-5. třída už to bývá matematika a anglický jazyk.“ (Eva)

„U každého dítěte je to jiné, ale když tak o tom přemýšlím, tak určitě více času nám zabere matematika a také anglický jazyk.“ (Hana)

„Určitě jsou, u menších dětí se více věnujeme čtení a u větších je to určitě matematika a anglický jazyk, to dětem moc nejde.“ (Karolína)

Dvě matky shodně vypověděly, že nemají předmět, se kterým by s dětmi strávily více času. Jedna se zmínila o tom, že syn je ve druhé třídě a že zatím s žádným předmětem nemá problém. Další procvičuje se synem jen to co je aktuálně potřeba v češtině vyjmenovaná slova a v matematice násobilku.

„Syn je ve druhé třídě, nemá zatím se žádným předmětem problém, ale více čteme, aby si to procvičoval.“ (Kateřina)

„To, v čem je třeba momentálně slabší, většinou v matematice – násobilka, v češtině – vyjmenovaná slova.“ (Simona)

Shrnutí otázky č. 6: V této otázce se všechny vychovatelky shodly, že více času musí věnovat matematice. Matky v podstatě nevěnují žádnému předmětu větší část svého času, pouze v případě, že mají jejich děti s nějakým předmětem problém.

7) Spolupracujete s učiteli dětí? Jak často a jak?

Pro všechny dotazované vychovatelky je samozřejmostí spolupráce s třídními učiteli minimálně na třídní schůzce. Většina jich je ve spojení s třídním učitelem i telefonicky nebo pomocí emailu. V případě výskytu sebemenšího problému navštěvují učitele o konzultačních hodinách nebo po domluvě.

„Ano, třídní schůzky, mailem, osobní návštěvy o konzultačních hodinách.“ (Zdena)

„Samozřejmě, pravidelně nejen na třídních schůzkách, ale do školy také telefonujeme nebo jsem ve spojení pomocí emailu.“ (Eva)

„Ano, na každé třídní schůzce. při problému paní učitelky volají nebo píší vzkaz a vše pak řešíme osobně.“ (Helena)

Matky většinou odpověděly, že jejich kontakt s třídním učitelem se odehrává pouze na třídních schůzkách. Pokud se vyskytne problém, jsou ochotné se sejít i osobně. Jedna matka nechodí ani na třídní schůzky, z jejího pohledu to zatím nebylo potřeba. Jen jedna matka chodí pravidelně na konzultační hodiny a je ve spojení s třídní učitelkou i pomocí emailu.

„Pouze na třídní schůzce, osobně jen při vyskytnutí se nějakého problému.“ (Simona)

„Na třídních schůzkách a konzultačních hodinách, paní učitelka vytvořila i stránky třídy, kde můžeme s ní i s ostatními rodiči kdykoliv komunikovat.“ (Kateřina)

„Zatím nebylo potřeba.“ (Dana)

Shrnutí otázky č. 7: Z odpovědí v této otázce vyplývá, že je samozřejmou náplní práce kontakt s třídními učiteli. Vychovatelé dochází **pravidelně** na třídní schůzky a jsou ve spojení telefonickým či emailovým. U sebemenšího problému třídní učitel okamžitě kontaktuje vychovatele, který hned učiní nápravu. Matky chodí na třídní schůzky a mnohdy se dovídají o problému až tam. Jedna matka vypověděla, že se ani třídních schůzek neúčastní.

8) Zajímáte se o školní úspěchy (svých) dětí?

Všechny vychovatelky odpověděly, že se zajímají o úspěchy dětí. Některé se každý den ptají, jestli měly děti úspěšný den. Jiné se ptají i jestli děti netrápí nějaké problémy. Jedna vychovatelka přiznala, že u některých dětí se o úspěchy zajímá více...

„Denně jak o úspěchy, tak o problémy.“ (Ivona)

„Ano, ale musím přiznat, že u některých dětí více...“ (Hana)

„Ano, každý den se dětí ptám, jak měly úspěšný den.“ (Eva)

Matky také všechny odpověděly, že se samozřejmě o úspěchy svých dětí zajímají.

„Samozřejmě, školní úspěchy mého syna mě zajímají.“ (Kateřina)

„Ano, mám zájem na tom, aby byl syn ve škole úspěšný.“ (Simona)

Shrnutí otázky č. 8: V odpovědi na tuto otázku se shodují všechny matky i vychovatelky. Je zřejmé, že všem záleží na úspěchu svých vlastních dětí i dětí, o které pečují v rámci svého povolání.

9) Jaké jsou vaše pocity, když dítě přinese špatnou známku?

U všech vychovatelek špatná známka dětí vyvolává určité pocity, některým je to líto a mrzí je, že se děti nesnažily. Některé mají pocity zklamání až marnosti ze své zbytečné práce. Další odpověděla, že se snaží to neřešit, jinak by se musela zbláznit. Jiné se snaží děti podpořit a poradit dětem jak si hodnocení vylepšit.

„Většinou pocit mé marné snahy a zklamání.“ (Ivona)

„Jsou děti, u kterých mě to mrzí, protože vím, že to bylo třeba „lajdáctvím“ a jsou děti, u kterých vím, že na lepší známku neměly.“ (Eva)

„Někdy i pocit zbytečnosti mé práce, když se špatné známky opakují.“ (Helena)

„Snažím se dítě podpořit, je-li mu to líto a poradit, jak hodnocení vylepšit. Zároveň nabízím pomoc a nacvičení nepochopené a neosvojené látky. Je-li to špatná známka z „blbosti“ dítěte, rozzlobí mě.“ (Erika)

Pocity matek ze špatných známek svých dětí také nejsou příjemné, mrzí je zbytečné chyby a většinou na dětech požadují, aby si známku co nejdříve opravily. Jedna z matek odpověděla, že jí to mrzí, ale nejde o život...

„Špatné pocity ze zbytečných chyb, musí si to opravit. Pokud něčemu nerozumí, vysvětlím mu to.“ (Jaroslava)

„Někdy mě to zamrzí, zvláště když vím, že známka byla zbytečná z důvodu nepozornosti.“ (Kateřina)

„Radost nemám, ale nejde o život, syn se pak v daném předmětu musí více učit.“ (Dana)

Shrnutí otázky č. 9: Všechny dotazované z obou skupin se shodly, že je špatná známka dětí mrzí. U vychovatelek na rozdíl od matek vyvolávají špatné známky až

pocity marnosti a zbytečnosti své práce. Matky tuto záležitost nevidí až tak tragicky, prostě stane se.

10) Kontrolujete pravidelně dětem sešity, žákovskou knížku, penál, pomůcky?

Na tuto otázku všechny vychovatelky odpověděly stejně, že kontrola všech pomůcek včetně penálů je každodenní samozřejmostí.

„Ano, každý den děti předkládají ke kontrole a k podpisu žákovskou knížku, notýsek a sešity. Ukazují vybavený a připravený penál a veškeré pomůcky.“ (Eva)

„Ano, kontroluji pomůcky každý den.“ (Helena)

„Samozřejmě, žákovskou knížku, penál, tašku.“ (Karolína)

Matky se také snaží kontrolovat věci každý den, ale rozhodně se to nepovede každý den pravidelně, některé zapomenou nebo to nestihnou.

„Jen sešity, kde má domácí úkol, žákovskou knížku a penál nepravidelně.“ (Jaroslava)

„Snažím se každý den, ale stane se, že zapomenu nebo to nestihnu.“ (Kateřina)

„Pouze žákovskou knížku a podpisy domácích úkolů.“ (Simona)

Shrnutí otázky č. 10: Z výše uvedených odpovědí vyplývá, že u vychovatelek je **kontrola** veškerých pomůcek **samozřejmostí**, a že nedovolí dětem jít do školy bez pomůcek. Dětem pravidelně kontrolují žákovské knížky, penály, sešity. Matky kontrolují většinou jen žákovskou knížku nebo sešit s domácím úkolem a to nepravidelně z důvodu nedostatku času.

11) Motivujete děti k lepším výsledkům ve škole? Jakým způsobem?

Všechny vychovatelky odpověděly, že děti motivují, většinou povzbuzením pochvalou i malou odměnou. Jiné s dětmi hovoří o budoucnosti a o nutnosti dobrých výsledků ve škole, které jsou prvním krokem k dobrému zaměstnání a k zajištění spokojeného života. Na téma budoucnosti „tety“ s dětmi často hovoří a snaží se, aby

pochoptily, že musí z vlastní vůle chtít mít dobré známky, že to dělají pro sebe a ne kvůli tomu, aby udělaly vychovatelce radost.

„Ano, odkazuji děti na budoucnost, aby měly větší možnosti při výběru střední školy. Z hlediska střednědobých cílů jim připomínám blížící se přechod na II. stupeň základní školy a z praktického hlediska jim vysvětluji, k čemu jim v životě daná látka a před,ět jsou užitečné. Matematika- nákupy, zeměpis – cestování.“ (Erika)

„Motivuji je pochvalou a odměnou. Často mluvíme o tom, co chtějí v budoucnu dělat a vysvětluju jim, že k dobré budoucnosti potřebují dobré známky.“ (Dana)

„Ano, vědí bohužel z vlastní zkušenosti, že dobré výsledky ve škole zaručují mnohdy i dobrou práci, často spolu o tom hovoříme.“ (Hana)

Dotazované matky většinou odpověděly, že děti motivují také vhladem do budoucnosti. Vysvětlují dětem jak je vzdělání pro budoucí život důležité. Jedna matka se snaží dítěti názorně věci související s výukou ukázat formou výletů a čtením a prohlížením knih. Jen jedna matka odpověděla, že dítě nemotivuje, že by mělo samo vědět, co chce.

„Nemotivuji, musí sama vědět, co chce.“ (Jaroslava)

„Ano, vysvětluji synovi, že na vzdělání velmi záleží, navštěvujeme i různá zajímavá místa související s výukou ve škole, prohlížíme si a čteme knihy.“ (Kateřina)

„Ano, vysvětlujeme, že čím lépe se budou ve škole učit, tím lépe se pak budou mít v dospělosti.“ (Dana)

Shrnutí otázky č. 11: Z odpovědí dotazovaných vyplývá, že v podstatě všechny vychovatelky i matky se snaží děti **motivovat** k lepším výsledkům ve škole. V dětském domově se motivuje **pochvalou, odměnami a hovory** o budoucnosti a o tom, jak je pro ní důležité dobré vzdělání. V rodinách se také motivuje budoucností a dobrým zaměstnáním. Jen jedna matka odpověděla, že dítě nemotivuje, že musí samo vědět, co chce.

Otázku číslo 12 jsem musela položit vychovatelům a rodičům, každému v jiném znění. Pro vychovatele to byla otázka:

12) Je doba na školní přípravu dostačující?

Na nedostatek času si postěžovaly všechny oslovené vychovatelky. Při přípravě na vyučování je většinou pohromadě více dětí a není možné se každému věnovat individuálně. Úkoly zaberou celé odpoledne a potom nezbývá čas na jiné aktivity dětí. Někdy se dělají úkoly až do večere a musí se spěchat, aby bylo všechno hotové.

„Času je málo, kdybych se každému měla věnovat individuálně, tak mi na to pracovní doba nestačí.“ (Ivona)

„Času je málo, úkoly nám zaberou celé odpoledne, takže málokdy zbyde čas na nějaké jiné aktivity.“ (Zdena)

„Kdybych se měla každému věnovat individuálně, tak bych stihla tak čtyři děti, proto musí probíhat příprava dohromady, aby se vše stihlo.“ (Helena)

„Čas je nedostačující, zvláště pokud mají děti více úkolů nebo nějaké složitější, zabere to celé odpoledne.“ (Karolína)

Matkám byla položena otázka v tomto znění:

Vymezíte si pravidelně čas na školní přípravu se svým dítětem. Když ano, kolik času tím strávíte?

Odpověď všech matek zněla, že pravidelně si čas nevymezí. Čas určený na přípravu do školy se u jedné odvíjí od pracovní doby u druhé od zájmových kroužků a chodu rodiny a další má pocit, že to její dítě nepotřebuje. Dvě matky by si chtěly udělat čas alespoň 30 minut, ale musely přiznat, že se to nedaří.

„Pravidelně ne, odvíjí se to od mé práce a od chodu rodiny. Chtěla bych alespoň 30 minut, ale málokdy se to podaří.“ (Kateřina)

„Ne, záleží, jak má zájmové kroužky a podle chodu rodiny. Snažím se vymezit si maximálně 30 minut.“ (Simona)

„Zatím to nebylo potřeba.“ (Dana)

Shrnutí otázek č. 12: I když obě otázky znějí rozdílně a jsou přizpůsobeny prostředím, ve kterém se dotazovaný nachází, přesto se dá tvrdit, že vychovatelé mají

opravdu málo času a **není možný individuální přístup** k dětem. I když jim příprava na vyučování zabere podstatnou část pracovní doby, nemohou tuto činnost nijak ošidit ani uspěchat. Překvapilo mě, že v podstatě všechny dotazované matky si ať už z jakýchkoliv důvodů nenajdou čas k pravidelné každodenní přípravě.

5.1.1. Závěrečné shrnutí rozhovorů s vychovatelkami a matkami z běžné rodiny

Z porovnání odpovědí vychovatelek a matek z běžných rodin vyplývá to, že vychovatelka má v každodenní náplni své práce **pravidelně dohlížet** na děti, **radit** jim a **pomáhat** s každodenní přípravou na vyučování. Zároveň každý den dětem kontroluje, sešity, žákovskou knížku, pomůcky, penály a tašky. **Pravidelně docházejí** na třídní schůzky a jsou v **neustálém kontaktu** s třídními učitelkami dětí. Příprava na vyučování zabírá největší část pracovní doby vychovatelky a nezbyvá mnoho času na ostatní aktivity. Díky omezenému času, musí příprava na vyučování probíhat hromadně a děti nemají klid a někdy se nemohou ani dost dobře soustředit a proto vyrušují a překřikují a upozorňují na sebe. Přesto „tetám“ záleží na dobrých výsledcích dětí a snaží se je motivovat nejen k samostatnosti, ale i k lepším výsledkům, které jim zajistí lepší budoucnost.

V rodinách je režim volnější a matky někdy nemají možnost učit se dětmi pravidelně, nestihnou jim denně kontrolovat pomůcky do školy. Také příprava neprobíhá každý den stejně, protože je přizpůsobena volnočasovým aktivitám a celkovému chodu rodiny. Některé nedocházejí ani na třídní schůzky, ale všem záleží na úspěších svých dětí, dokážou je úspěšně **vést k samostatnosti** a dávají dětem vzor, jak se chovat v dospělosti, jaké mít pracovní návyky a jak **funguje rodina**.

5.1.2.

Doporučení vychovatelkám a matkám z běžné rodiny

Všechny vychovatelky se v rozhovorech zmínily o nedostatku času, který mají k dispozici při přípravě na vyučování. Doporučovala bych například studenta střední nebo vysoké školy na výpomoc při psaní úkolů s dětmi. Další možností by byla pravidelná pomoc starších dětí, které by v některých snadnějších úkolech byly schopné dětem poradit. Jako efektivní variantu bych viděla i individuální pravidelné doučování dětí.

Matkám z běžných rodin bych doporučovala zamyslet se nad možností vymezit si pravidelný čas na přípravu na vyučování se svým dítětem i za cenu toho, že jiné činnosti zajišťující chod rodiny budou posunuty na pozdější dobu.

Pro matky by mělo být i samozřejmostí chodit pravidelně na třídní schůzky a proto bych doporučovala na ně docházet i přesto, že dítě ve škole problémy nemá. Pro učitelku i pro dítě je to známka projeveného zájmu.

5.2 Rozhovory s dětmi z dětského domova a z běžné rodiny

V další části byly otázky pokládány dětem z dětského domova a dětem z běžné rodiny. Křestní jména dětí byla z důvodu zachování anonymity pozměněna. První dvě otázky se týkaly jen školy a třídy, které dítě navštěvuje a sloužily jen pro informaci.

1) Jakou školu navštěvuješ?

Všechny dotazované děti z dětského domova navštěvují školu, která se nachází v blízkosti dětského domova a tou je ZŠ Komenského v Nymburce.

Děti z rodin navštěvují různé školy v okolí svého bydliště. Dvě oslovené děti pocházející z Poděbrad navštěvují ZŠ T. G. Masaryka a jedno ZŠ Václava Havla. Jedna dívka navštěvuje ZŠ Tyršova v Nymburce.

2) Do kolikáté třídy chodíš?

Z oslovených deseti dětí z dětského domova:

3 děti navštěvují 2. třídu základní školy

1 dítě navštěvuje 3. třídu základní školy

2 děti navštěvují 4. třídu základní školy

4 děti navštěvují 5. třídu základní školy

Z oslovených čtyř dětí z běžné rodiny:

2 děti navštěvují 2. třídu základní školy

1 dítě navštěvuje 3. třídu základní školy

1 dítě navštěvuje 5. třídu základní školy

3) Baví tě to ve škole?

Všechny děti z dětského domova s větším či menším nadšením usoudily, že je to ve škole v podstatě baví.

„Zatím ano.“ (Standa, 8 let)

„Něco jo, něco ne.“ (Olda, 12 let)

„Ano, moc.“ (Zdena, 12 let)

I děti z běžné rodiny všechny souhlasně odpověděly, že je to ve škole baví.

„Někdy jo, někdy ne.“ (Šimon, 10 let)

„Ve škole mě to baví moc.“ (Kuba, 8 let)

„Docela jo.“ (Petr, 9 let)

Shrnutí otázky č. 3: Obě skupiny dětí odpovídaly stejně, že je to ve škole ještě baví.

4) Jaký je tvůj oblíbený předmět?

Děti z dětského domova jmenovaly různé předměty, které mají ve škole oblíbené. Většinou se jednalo o takzvané odpočinkové předměty jako je tělocvik, výtvarná výchova a hudební výchova. Zajímavé je, že tak jak souhlasně všechny vychovatelky odpověděly, že více času s přípravou jim zabere matematika, tak ani jedno dítě z dětského domova neudalo matematiku jako svůj oblíbený předmět.

„Výtvarka a hudebka“ (Jindra, 6 let)

„Tělocvik“ (Olda, 12 let)

„Hudebka a čeština“ (Věra, 12 let)

Děti z běžné rodiny oproti dětem z dětského domova většinou uvedly, že jejich oblíbený předmět je matematika. Pouze chlapec, který již chodí do páté třídy, jmenoval jako svůj oblíbený předmět český jazyk.

„Mám rád matematiku, jde mi to.“ (Kuba, 8 let)
„Matematiku a výtvarnou výchovu.“ (Petr, 9 let)
„Mám rád český jazyk.“ (Šimon, 10 let)

Shrnutí otázky č. 4: Na odpovědích dětí u této otázky bylo velmi zajímavé, že ani jedno z dětí z dětského domova neuvedlo matematiku jako svůj oblíbený předmět. Zmiňovaly se spíše o předmětech, které z jejich pohledu jsou aktivní jako je tělesná, hudební a výtvarná výchova. U dětí z běžných rodin naopak ve třech ze čtyř dotazovaných je matematika nejoblíbenějším předmětem.

5) Je nějaký předmět, který nemá rád/a?

Ve většině případů děti z dětského domova odpověděly, že nemají rády matematiku, protože je těžká a nechápu slovní úlohy. Potom se již odpovědi lišily, některé odpovídaly anglický jazyk kvůli učení se slovíček, český jazyk kvůli diktátům. Jedna dívka odpověděla, že nemá ráda hudebku, protože nerada zpívá.

„Matika, nebaví mě počítat, neumím to, mám to po sestřích, máme to prý v rodině.“ (Jindra, 8 let)

„Český jazyk-nestačím číst a nerozumím vždy tomu psanému slovu. Matika-nechápu slovní úlohy.“ (Pavel, 9 let)

„Matika-je těžká a máme z ní pořád úkoly.“ (Věra, 12 let)

„Nevadí mi žádný předmět, ale nemusím moc matiku, nechápu nikdy slovní úlohy.“ (Zdena)

Děti z běžné rodiny vyjmenovaly mezi předměty, které nemají rády, tělesnou, pracovní a výtvarnou výchovu. Jen jeden chlapec nemá rád matematiku, také kvůli slovním úlohám a kvůli převádění jednotek.

„Nemám rád matiku, nejdou mi slovní úlohy a převody jednotek.“ (Šimon, 10 let)

„Nemám rád výtvarku, je pro holky.“ (Kuba, 8 let)

„Tělocvik, protože musíme běhat tři kolečka a to mi vadí.“ (Terežka, 8 let)

„Pracovní výchova-nerad stříhám nůžkami, nejde mi to.“ (Petr, 9 let)

Shrnutí otázky č. 5: Je vidět, že matematika nepatří mezi oblíbené předměty v dětském domově vůbec a u dětí z běžné rodiny také ne. Děti z běžných rodin uvedly, že mezi předměty, které nemají rády, patří různé výchovy jako výtvarná, pracovní, tělesná.

6) Plniš zadané úkoly hned po příchodu domů?

Děti s dětského domova všechny stejně odpověděly, že po příchodu ze školy si dojdou na oběd a hned poté musí jít na kuchyň a tam si napsat úkoly. Pokud úkoly nemají, musí si aspoň nějaké učivo opakovat a procvičovat. Jedno z dětí odpovědělo, že teta hned po příchodu z oběda zavolá: „*Všichni si připravte ke kontrole notýsek a žákovskou.*“

„Ano, pokud nějaký mám, pokud ne, tak mi teta dá nějaký příklady nebo diktát.“ (Olda, 12 let)

„Ano musím, všichni je tak píšou.“ (Pavel, 9 let)

„Musím, teta hned volá, ať jdeme psát úkoly.“ (Kristýna, 10 let)

„Nejdřív se převléknu, pak jdeme na oběd, ale pak hned musím, teta zavolá-všichni si připravte ke kontrole notýsek a žákovskou.“ (Věra, 12 let)

Děti z běžných rodin většinou odpovídaly, že se úkoly snaží oddálit, některým se nechce anebo je píše až po příchodu z různých kroužků. Jeden chlapec odpověděl, že s úkoly čeká až na příchod matky z práce.

„Někdy se mi nechce, snažím se to oddálit a někdy mám nějaký kroužek, tak je píšu až pak.“ (Šimon, 10 let)

„Když mě vyzvedne z družiny mamka tak hned, ale když táta, babička nebo děda, tak čekám, až přijde mamka z práce.“ (Kuba, 8 let)

„Ne, až když se mi chce.“ (Petr, 9 let)

Shrnutí otázky č. 6: V této otázce se podle odpovědí dětí opět potvrdilo, že děti v dětském domově si musejí dělat úkoly hned po příchodu ze školy, nemají na výběr, je to ovlivněno chodem dětského domova a pracovní náplní vychovatelek. V rodině si děti mohou vybrat a mohou odložit úkoly, až když absolvují kroužky anebo až když se jim chce.

7) Připravuješ se (učíš se a píšeš úkoly) sám nebo ti pomáhá „teta“ (máma, táta)?

Všechny děti z dětského domova odpověděly, že jim s úkoly a přípravou do školy pomáhá teta, která je vždy po ruce a k dispozici. V podstatě si nemusí lámat s žádným problémem hlavu, teta vždy správně poradí a vše vysvětlí. Většinu dětí i tety pravidelně zkouší z naučené látky.

„Teta sedí s náma u stolu, tak vždycky když potřebuju pomoc, tak mi teta hned poradí.“ (Kristýna, 10 let)

„Pomáhají mi většinou tety, někdy když úkolu rozumím, udělám ho sám a teta mi ho pak zkontroluje.“ (Olda, 12 let)

„Pomáhá mi teta, píše se mnou úkoly a učí se se mnou i básničky.“ (Standa, 8 let)

Pomáhá mi teta, někdy něco nevím, tak potřebuju poradit.“ (Romana, 12 let)

Děti z běžné rodiny odpovídaly různě, menším dětem, které navštěvují druhou třídu, pomáhají s úkoly maminky a dvě starší děti zvládají úkoly samy, dají je akorát ke kontrole.

„Úkoly si píšu sám a dám je pak zkontrolovat mémě. Učit se moc nemusím, ale když něco nechápu, tak se mámy zeptám.“ (Šimon, 10 let)

„S úkoly mi pomáhá mamka, ale tašku si připravím sám.“ (Kuba, 8 let)

„Někdy sama a někdy s pomocí maminky.“ (Terežka, 8 let)

„Sám.“ (Petr, 9 let)

Shrnutí otázky č. 7: Z odpovědí dětí z dětského domova je opět patrné, že děti nemusí spoléhat na vlastní vědomosti, vždy je po ruce teta, která na vše vždy a správně odpoví, tak nač si lámat hlavu? Teta radí s jakýmkoliv problémem, učí se s dětmi básničky a také děti zkouší z naučené látky. Děti z běžných rodin se více spoléhají na své vlastní vědomosti, ale vědí, že se v případě potřeby mají koho zeptat.

8) Plníš své úkoly poctivě a svědomitě?

Odpovědi dětí z dětského domova opět dokazují to, že tyto děti vědí, že mají nad sebou neustálou kontrolu vychovatelek, které je vedou k poctivému a svědomitému plnění svých povinností.

„Někdy něco zapomenu, ale teta na to přijde.“ (Standa, 8 let)

„Někdy se mi nechce, ale musím.“ (Jindra, 8 let)

„Když mě teta kontroluje, tak ano.“ (Pavel, 9 let)

„Někdy ano, někdy ne, ale teta to chce.“ (Romana, 12 let)

Z odpovědí dětí z běžných rodin je patrné, že poctivost a svědomitost je rodiči nechána na jejich svobodné vůli. Tyto děti nemají pocit neustále kontroly a tak se stane, že úkol vypracují večer anebo ho nevypracují vůbec.

„Někdy né, třeba až večer si vzpomenu, že mám úkol, už se mi i stalo, že jsem ho psal ráno nebo až ve škole o přestávce.“ (Šimon, 10 let)

„Někdy si zapomenu ve škole zapsat domácí úkol a pak ho neudělám. Takže asi ne.“ (Kuba, 8 let)

„Né vždy, hlavně rychle.“ (Tereška, 8 let)

Shrnutí otázky č. 8: U dětí z dětského domova je dáno režimem domova a profesní náplní vychovatelek, že vždy dbají na poctivé a svědomité plnění úkolů. Vychovatelky vědí, že pokud by tuto činnost nechaly na dětech, nemohly by za výsledky jejich činnosti ručit. V rodinách děti záhy pochopí, že to jak ke svým úkolům přistupují, je jen jejich vlastní rozhodnutí a výsledky těchto činností jejich vlastní vizitka.

9) Je pro tebe důležité jaké dostáváš známky? Proč?

Pro skoro všechny děti z dětského domova je důležité, jaké dostává známky, některé by se stydělo dostat pětku, jiné nechce mít na vysvědčení špatné známky nebo dokonce propadnout do nižšího ročníku. Dvě děti odpověděly, že chtějí mít

hezké známky, aby se v dospělosti mohly učit se svými dětmi. Je jeden chlapec odpověděl, že to pro něj není důležité, že je mu to jedno.

„Ano, abych nepropadl do nižšího ročníku, jako se to stalo jednomu klukovi.“ (Olda, 12 let)

„Ano, abych to pořádně uměl a až budu mít děti, abych s nima taky mohl psát úkoly jako teta s náma.“ (Jindra, 8 let)

„Ano, když přinesu špatnou známku, mám zákaz počítače a televize.“ (Pavel, 9 let)

„Není, je mi to jedno.“ (David, 10 let)

Děti z rodin všechny shodně odpověděly, že je pro ně důležité jaké dostávají známky a to z různých důvodů. Některé baví mít jedničky, další chce mít samé jedničky na vysvědčení a také jeden chlapec soutěží s bratrancem, kdo má víc jedniček.

„Ano, rád dostávám hezké známky, zvláště když něco chápu a dostávám jedničky, to mě baví.“ (Šimon, 10 let)

„Ano, rád dostávám jedničky, soutěžím s bratrancem, kdo jich má víc.“ (Kuba, 8 let)

„Ano chci dobré známky, abych měl pak dobrou práci.“ (Petr, 9 let)

Shrnutí otázky č. 9: Pro obě skupiny dětí je důležité, jaké mají známky, podle mého názoru u dětí z dětského domova jsou tyto pocity trochu účelové, nechtějí mít nějaký zákaz třeba počítače nebo televize. Děti z rodin berou věci tak jak jsou, podle jejich odpovědí je zřejmé, že nejsou stresovány nějakými zákazy a že dobré známky chtějí z vlastního rozhodnutí, díky vlastní motivaci.

10) Má vychovatelka (máma, táta) radost, když se ti ve škole daří?

Všechny děti z dětského domova bez přemýšlení odpověděly na tuto otázku ano. Těší se nato, až své úspěchy tetě sdělí a až za to budou pochváleny. Bylo patrné, že jsou rády, že má teta radost.

„Určitě, teta mě chválí a to mám radost.“ (Kristýna, 10 let)

„Teta mě chválí a hladí mě po vlasech.“ (Standa, 8 let)

„Ano, říká – ty můj kluku šikovnej.“ (Jindra, 8 let)

„Ano, vždycky říká – tak vidíš, že to jde.“ (David, 10 let)

I všechny děti z běžné rodiny odpověděly, že mají rodiče radost z úspěchu svých dětí.

„Máma i táta mají radost, chválí mě.“ (Šimon, 10 let)

„Mamka i taťka mají velkou radost, když přinesu pochvalu nebo jedničku.“ (Kuba, 8 let)

Shrnutí otázky č. 10: V této otázce odpovídaly obě skupiny dětí stejně. Každé dítě je rádo chváleno za své úspěchy a chce dělat dospělým radost.

11) Co se stane, když dostaneš špatnou známku?

Děti z dětského domova odpověděly většinou, že se teta zlobí a že dostanou nějaký zákaz třeba počítač nebo televizi. Všichni se shodly v tom, že si danou známku musejí co nejrychleji opravit.

„Jedna špatná známka nevádí, ale musela bych si to opravit.“ (Kristýna, 10 let)

„Teta mi vynadá, musím se to naučit nebo mám nějaký zákaz třeba počítač nebo televizi.“ (Standa, 8 let)

„Buď dostanu trest nebo se musím učit.“ (Olda, 12 let)

„Teta se zlobí a musím se učit.“ (Romana, 12 let)

I děti z běžných rodin odpověděly, že se rodičům špatná známka nelíbí, a že si ji musí co nejdříve opravit. Jeden chlapec odpověděl, že neví, protože ještě žádnou špatnou známku nedostal.

„Mamka někdy nadává a pak chce, abych se učil a známku si opravil.“ (Šimon, 10 let)

„Mamka vždycky řekne, že jsem určitě nedával pozor, ale zeptá se, jestli to nepotřebuju vysvětlit.“ (Kuba, 8 let)

„Ještě jsem špatnou známku nedostal.“ (Petr, 9 let)

Shrnutí otázky č. 11: Děti shodně odpovídaly, že ani tetám, ani rodičům není jedno, když děti dostávají špatné známky, většinou chtějí, aby si dítě známku hned opravilo. Děti z dětského domova mají obavy ze zákazu televize nebo počítače.

12) Chceš mít ve škole hezké známky? Proč?

Až na jednoho chlapce všechny děti odpověděly, že chtějí mít hezké známky. Některé, aby byly chytré a v dospělosti vše věděly, jiné, aby dostaly pochvalu od tety.

„Ano, aby teta věděla, že mi to jde.“ (Milada, 8 let)

„Ano, abych něčím byl a abych dostal pochvalu od tety.“ (Standa, 8 let)

„Ano, abych vše věděl, až budu velký.“ (Jindra, 8 let)

„Ano, líbí se to tetě.“ (Pavel, 9 let)

„Nechci, je mi to jedno.“ (David, 10 let)

I všechny děti z běžné rodiny odpověděly, že chtějí mít hezké známky, většinou, kvůli dobré práci a dobrému výdělku.

„Ano, chci mít jednu dobrou práci a hodně peněz, chci být inženýr jako táta.“ (Šimon, 10 let)

„Ano, mamka říká, že když budu mít hezké známky, budu mít dobrou práci a peníze.“ (Kuba, 8 let)

„Ano, chci být doktorkou.“ (Tereška, 8 let)

„Ano, chci jít na vysokou školu, až budu velký.“ (Petr, 9 let)

Shrnutí otázky č. 12: Díky odpovědím na tuto otázku bylo zjištěno, že všem dětem v podstatě záleží na hezkých známkách, ale motivace je rozdílná. Děti z dětského domova to nedělají moc pro sebe, ale spíš pro pochvalu od tety. Děti z běžné rodiny mají vzor v rodičích, který si nesou i ve svých představách o budoucím životě.

5.2.1 Závěrečné shrnutí rozhovorů s dětmi z dětského domova a dětmi z běžné rodiny

Ze shrnutí všech odpovědí dětí z dětského domova vyplývá, že děti mají každodenní stejný režim, po příchodu ze školy zasednou ke stolu a **musí** si nejprve **udělat své povinnosti**. Jsou zvyklé, že jich je více pohromadě a že se o pozornost tety musí dělit. Také vědí, že **nemusí spoléhat na vlastní vědomosti** při psaní úkolů, že je vždy nablízku teta, která hned poradí. Děti také vědí, že díky tetám mají vždy všechny úkoly hotové a všechny pomůcky připravené a v naprostém pořádku. Všechny děti rády dostávají pěkné známky a jsou za ně rády chváleny. U špatných známek se bojí, že dostanou nějaký zákaz. Jsou si vědomy toho, že dobré známky, jim zajistí lepší vzdělání a tím i lepší budoucnost.

Děti z běžných rodin jsou podle mého názoru více **samostatné**, některé vypracovávají úkoly bez dozoru a bez nápovědy, vědí, že kdyby potřebovaly pomoc, mohou se na mámu obrátit. Jsou situace, kdy si na své povinnosti vzpomenou večer, ráno nebo dokonce ve škole o přestávce. Pro budoucí život je důležité, že se více **spoléhají samy na sebe** a na své schopnosti a vědomosti. Také vědí, že dobré známky jsou základem dobrého vzdělání a tím i dobré práce. Na rozdíl od dětí z dětského domova mají každodenní vzor ve svých rodičích, který si nevědomky a automaticky přenášejí do svého dospělého života.

5.2.2 Doporučení dětem z dětského domova a dětem z běžné rodiny

Dětem z dětského domova bych doporučila naučit se více se spoléhat na vlastní vědomosti. Měly by vědět, že „tety“ nebudou vždy nablízku a že to co se samy naučí, nikdy nezapomenou. Děti by se měly i naučit připravovat si pomůcky samy a zodpovědně si za to ručit. Tyto děti vědí, že vychovatelka na vše za ně vždy dohlédne. Také bych doporučila, aby děti byly motivovány k lepším výsledkům jinými způsoby než zákazy počítače nebo televize. Myslím, že pozitivní motivace individuálními rozhovory o důležitosti vzdělání a posilování sebevědomí těchto dětí by mělo do budoucna větší efekt.

Dětem z běžné rodiny bych doporučila větší smysl pro pravidelnost, aby nedocházelo k situacím, kdy dopisují úkoly pozdě večer, ráno nebo dokonce ve škole o přestávce.

5.3 Pozorování vychovatelek při přípravě na vyučování

Další použitou metodou je nestrukturované úplné participační pozorování vychovatelů při práci s dětmi při domácí přípravě na vyučování.

Křestní jména pozorovaných vychovatelek jsou v rámci ochrany jejich identity změněna.

Pozorování vychovatelek při přípravě na vyučování s dětmi trvalo 5 měsíců. Vychovatelky docházejí do služeb v pevně daném rozpisu a v neměnné sestavě. V interpretaci šetření pozorování bude uvedeno, jak probíhá příprava na vyučování od pondělí do pátku konkrétního určeného týdne, včetně krátkých charakteristik sloužících vychovatelek.

Všech devět pozorovaných vychovatelek se každý všední den podílí na přípravě na vyučování u dětí. Každá k této činnosti přistupuje jinak a i děti na každou vychovatelku jinak reagují. Všechny vychovatelky nastupují do služby od 9 hodin, kde celé dopoledne do příchodu dětí vykonávají nepřímou činnost – přípravy na činnost pro děti, pročítání dokumentace, psaní zpráv vyžádaných soudem atd.

1. den – pondělí 14. října 2014

Do služby nastoupily vychovatelky Dana, Eva, Helena – tyto tři vychovatelky vykonávají v dětském domově činnost jako skupinové vychovatelky.

Dana: Je vychovatelka, která má těsně před důchodem. Je nekonfliktní, umí věci přijímat, tak jak jsou a s velkým nadhledem.

Eva: Je přísná vychovatelka, která si umí jen svým vstupem do místnosti u dětí sjednat respekt. I když z ní mají děti respekt, přesto je u nich oblíbená, je totiž spravedlivá a nedělá mezi dětmi žádné rozdíly. Stejně se chová k dítěti, které se učí výborně, ale i k dítěti, které je ve škole slabší.

Helena: Pracuje v dětském domově nejdéle ze všech vychovatelek a na její práci a přístupu k dětem je to vidět. Nic ji při její činnosti nepřekvapí a se vším si umí poradit. Děti i jiné vychovatelky ji často vyhledávají, když se nevědí s něčím rady.

Harmonogram dne:

9 hod. nástup do práce - Po příchodu do práce odcházejí každá na svou skupinu, kde vykonávají dopolední nepřímou činnost na skupině do doby, než se vrátí děti ze školy.

12.30 hod. – příchod první skupiny dětí – Standa, Milada, Jindra a Pavel

Všechny děti „tety“ pozdraví, některé dají „tetám“ pusu na tvář. Vychovatelky děti pozdraví a přivítají. Děti se převléknou a jdou s Evou do přízemí do jídelny na oběd. Po obědě si sednou do kuchyně na druhé skupině, vyndají si na stůl žákovskou knížku, notýsek a úkol, který budou psát. Na druhé skupině slouží Eva, která všem **zkontroluje žákovskou knížku** a notýsek a **podepíše**. Každému dítěti **vysvětlí** zadání úkolu a **poradí**, když si s tím neví rady. Dětem z druhé třídy, které potřebují větší pomoc se **věnuje individuálně**. **Procvičuje** s nimi psaní, čtení, počítání. Snaží se vést větší děti k samostudiu. Eva je velmi důsledná, děti jsou zvyklé, že mají samostatně ukázat připravené pomůcky a vybavený penál. Jak jsem měla možnost pozorovat, nikdy nezvyšuje hlas, ale svým osobitým způsobem děti dokáže **motivovat** k lepším výsledkům. Zapiše si veškeré požadavky, které jsou potřeba (různé platby, pomůcky, potřeby na výtvarnou či jinou výchovu). Děti, když s nimi píše úkoly Eva, jsou velmi ukázněné, nevykřikují, pracují na svých úkolech v klidu. Pokud něco potřebují, zeptají se a ona jim vždy v klidu odpovídá. Děti vědí, že Eva vyžaduje vždy, aby se děti nejdříve snažily vypracovat si úkoly samostatně. Pokud něčemu nerozumí, vše jim **vysvětlí**.

13.10 hod.- se vrací ze školy druhá skupina dětí – Kristýna, Olda, Pavel, David, Romana, Věra a Zdena

Děti se přivítají s „tetami“. Helena odvede děti do jídelny a pak jdou děti na kuchyň na první skupině. Na této skupině slouží Helena. Díky své praxi si umí činnost s dětmi perfektně naplánovat. Snaží se **zapojovat** starší děti, aby pomáhaly s úkoly mladším dětem, a musím podotknout, že se to osvědčuje. Děti již od první třídy vede k tomu, aby si zapisovaly do notýsku domácí úkoly, a aby nic nezapomínaly. Umí děti **motivovat** pochvalou k lepším výsledkům a za jejich úspěchy je vždy odmění. Děti ji velmi respektují a chodí se jí svěřovat se svými problémy.

Helena si posadí děti v kuchyni, všechny děti si připraví žákovskou knížku, notýsek a potřebné úkoly. Helena si k sobě posadí děti, které potřebují individuální přístup.

Nejvíce se musí věnovat Věře, která sice dochází do běžné ZŠ, ale pracuje podle IVP kvůli velkým výukovým problémům. Největší problémy má Věra v matematice, je dyskalkulik. Helena **používá různé pomůcky**, kterými se snaží Věře i jiným dětem v učení pomáhat. Po vypracování úkolů dají děti vše „tetě“ ke kontrole. Musí nahlásit také veškeré požadavky, které škola vyžaduje. I když se děti i Helena snaží pracovat rychle, nestihnou mít vše dokonale hotové do svačiny. Po svačině děti vypracovávají domácí úkoly, které nestihly nebo doplňují a procvičují potřebné věci.

14.00 hod.- přicházejí děti, které navštěvují druhý stupeň základní školy.

Tuto skupinu si bere na starost Dana, která je odvede nejprve na oběd a potom děti odchází na třetí skupinu. Tyto děti se Dana snaží vést k samostatnému vypracování domácích úkolů. I starší děti jsou naučené odevzdat vše potřebné ke kontrole. Dana je klidná a trpělivá, všechny děti se snaží navést, aby vypracovaly úlohy samostatně. Při kontrole je velmi **důsledná**, děti musí doplňovat všechny chybějící úlohy a zápisy. Danu velmi mrzí, když děti přinesou špatnou známku a neustále jim vysvětluje, jak je důležité, aby se dobře učily. Je u dětí velmi oblíbená, zvláště u starších, protože každou situaci umí převést v legraci. U Dany jsou děti potichu a v klidu si vykonávají své povinnosti. Na její práci s dětmi je patrné, že ji dělá dlouho, a že se v ní dobře orientuje.

2. den – úterý 15. října 2014

Do služby přišly vychovatelky Erika, Jitka, Karolína

Erika: – je velmi mladá vychovatelka, která nastoupila do dětského domova hned po absolvování bakalářského studia vysoké školy. Jelikož je to její první zaměstnání a sama nemá ještě své vlastní děti, přistupuje k dětem velmi nekompromisně.

Jitka – je klidná, u dětí velmi oblíbená vychovatelka, která má kladný a přátelský přístup k dětem.

Karolína: Je vychovatelka, trpělivá, kreativní, umí děti motivovat k lepším výkonům.

9.00 hod. – nástup do práce, každá z vychovatelek odchází na skupinu, na které slouží a vykonává zde nepřímou činnost.

12.30 hod. – přicházejí všechny děti na oběd. Do školy se vrací ti, co mají odpolední vyučování a v DD zůstává Milada, Standa, Jindra, Pavel a David.

Tyto děti si bere na starost Erika, která slouží na první skupině. Děti přivítá a svolá si je na kuchyň. Všech se zeptá, jak se měly ve škole a jestli byl den úspěšný nebo ne. Erika vyžaduje od dětí při přípravě na vyučování maximální soustředěnost a nasazení. Děti si připraví své věci ke kontrole a k podpisu. Ke každému **přistupuje individuálně** a dětem vše **vysvětluje** a **pomáhá** jim. Je velmi důsledná a poctivá ve svém přístupu k dětem. Děti vede k samostatné přípravě věcí do školy, které pak překontroluje, snaží se vést děti po večeři k samostudiu, ale to se jí zatím moc nedaří. Poctivě s dětmi čte povinnou četbu a dohlíží na její zapisování. Pokud dítě přinese špatnou známku, vše s ním **probírá** tak dlouho, dokud to nepochopí. Doba přípravy na vyučování díky vysokým požadavkům, které Erika na děti má je dlouhá, děti dělají své úkoly i po svačině. Největší pozornost věnuje Erika Jindrovi, je to chlapec, který je po DMO a má velké problémy s jemnou motorikou. Erika s ním dělá potřebné uvolňovací cviky, ulehčuje mu přípravu na vyučování různými pomůckami – trojhranné tužky, počítadlo na matematiku. Při procvičování diktátů mu půjčuje tablet, na kterém pracuje Jindra rychleji než při psaní tužkou.

14.20 hod.- přicházejí děti, které měly odpolední vyučování – Kristýna, Olda, Romana, Věra, Zdena. Děti jdou na druhou skupinu do kuchyně, kde slouží Karolína. Tato vychovatelka nechává děti, které to zvládají pracovat samostatně. Individuální přístup vyžaduje Věra, Karolína ji **trpělivě vysvětluje** zadání a postup vypracování, **pomáhá** i různými činnostmi pro zpestření. Pokud potřebují pomoc ostatní děti, látku jim trpělivě vysvětlí. Karolína zadává dětem, co nemají úkol různé činnosti na procvičování. Jak jsem mohla pozorovat, děti se s ní rády učí, umí je motivovat pochvalou k lepším výsledkům.

15.00 hod. – se vracejí starší děti, které navštěvují druhý stupeň ZŠ. Děti jdou na třetí skupinu, kde slouží Jitka.

3. den – středa 16. října 2014

Tento den opět slouží Erika, Jitka a Karolína

8.00 hod. – porada všech vychovatelů s paní ředitelkou

9.00 hod. – příchod na skupinu. Vychovatelky, které slouží dva dny po sobě, se vždy společně domluví, jak bude příprava na vyučování probíhat. Pozorováním jsem zjistila, že vychovatelka, která měla předchozí den skupinu dětí navštěvující 2. stupeň se následující den připravuje s dětmi nejmladšími. U vychovatelek je běžné, že se takto střídají ve svých činnostech.

11.30 hod. – přichází Milada, Standa, Jindra, Pavel

Děti se pozdraví s „tetami“, a odcházejí se převléci na pokoj, poté odcházejí s Jitkou na oběd. Po obědě odcházejí na třetí skupinu, kde slouží Jitka, která se předchozí den připravovala s dětmi, které chodí na druhý stupeň ZŠ. V kuchyni se děti posadí, připraví si potřebné věci k vypracování domácího úkolu a ukážou žákovskou knížku a notýsek. Jitka si sedne vedle Jindry, který potřebuje největší pomoc a dohled. Jindrovi vše **ochotně a v klidu vysvětlí, pomáhá** mu při správném vyřešení úkolu. Jindra potřebuje neustálý dohled vzhledem k narušené pozornosti, kterou není schopen udržet. Jitka chlapce **odreagovává uvolňovacími činnostmi** a řídí se **pravidlem malých kroků**. Ostatní děti v tichosti vypracovávají domácí úkoly, které zvládají bez pomoci, v opačném případě Jitka okamžitě poradí jak pokračovat. Všechny vypracované úkoly **zkontroluje a podepíše**. V žákovské knížce špatné známky „neřeší“, vede děti k tomu, že se učí samy pro sebe a ne kvůli známkám.

12.30 hod. – přichází Kristýna, Olda, David, Romana, Věra, Zdena.

Děti se přivítají s vychovatelkami a odchází se převléct na pokoj a potom na oběd s Erikou. Po obědě odcházejí na první skupinu, kde slouží Erika. Děti si připraví žákovskou knížku a notýsek. Opět je potřeba největší pozornost věnovat Věře, která je ve školních výsledcích velmi slabá. Erika ji v matematice **pomáhá názornými příklady** pomocí počítadla, určitého počtu předmětů nebo grafickým znázorněním na papíře. Jak již bylo uvedeno, tato vychovatelka je velmi důsledná a vyžaduje po dětech maximální nasazení. S Věrou pracuje individuálně a až potom si udělá čas na ostatní děti, které zvládnou přípravu skupinově. Pokud pracuje s ostatními dětmi, zadá Věře nějaké lehké činnosti na procvičování. Erika všechny vypracované úkoly zkontroluje a podepíše. Děti pracují až do svačiny.

13.10 hod. – přicházejí ze školy děti navštěvující druhý stupeň ZŠ, které se budou připravovat s Karolínou. Tyto děti nejsou předmětem pozorování a tak se o nich více nezmiňuji.

4. den – čtvrtek 17. října 2014

Sloužily vychovatelky Ivona, Zdena, Hana

Ivona: Tato vychovatelka je již v důchodu, ale ještě ji práce baví a tak nadále pracuje. Dříve pracovala jako učitelka v mateřské škole.

Zdena: Je vychovatelka, která je oblíbená především u malých dětí, umí si ze všeho udělat srandu a dětem se to líbí.

Hana: Je bývalá zdravotní sestra a svůj pečovatelský přístup uplatňuje i na dětech v dětském domově.

9.00 hod. – nástup do práce. Zjišťování informací z předchozích dní, pročitání dokumentace a materiálů potřebných při činnosti s dětmi. Rozvržení činností dne.

11.30 hod. – příchod první skupiny dětí – Milada, Standa, Jindra, Pavel

Děti se vítají s „tetami“, které tento týden slouží poprvé a mají snahu vyprávět jim vše důležité. Potom se jdou převléknout a odcházejí na oběd s Ivonou. Po obědě jdou na druhou skupinu, kde slouží Ivona.

Ivona s úkoly radí každému dítěti bez ohledu na to, jestli radu potřebuje, nenechává děti pracovat samostatně. Děti jsou naučené, že jim Ivona hned sdělí správnou odpověď nebo jim vypočítá příklad, se kterým si nevedí rady. Děti toho rády a často zneužívají. Ivona si u dětí neumí sjednat respekt a možná i proto se děti často překřikují, vyrušují a dělají si, co chtějí. Ivona podepíše dětem vypracované úkoly a **zkontroluje** připravené pomůcky do školy a školní tašky. Ivonu upřímně mrzí, když děti přinesou špatnou známku a považuje to až za své osobní selhání. Děti ji berou spíše jako svou babičku než jako vychovatelku.

12.30 hod. – příchod druhé skupiny dětí - Kristýna, Olda, David, Romana, Věra, Zdena a dětí navštěvujících 2. stupeň ZŠ, které ještě po obědě odcházejí na odpolední vyučování

Děti pozdraví vychovatelky a jdou s Hanou na oběd, děti, které již zůstávají v domově se sejdou na první skupině v kuchyni, kde Hana slouží. Děti si připraví žákovskou knížku, notýsek k podpisu a potřebné úkoly. Hana kontroluje a podepíše všem dětem žákovské knížky a notýsky. Děti sedí a v klidu píšou úkoly, pokud potřebují pomoc, Hana jim hned poradí. Hana se více věnuje Věře, které vysvětluje zadání úkolu z matematiky a pomocí názorného příkladu ji vede k pochopení řešení úlohy. S Věrou nelze pracovat rychle a Hana je velmi trpělivá, nezvyšuje hlas a pomocí pochvaly ji motivuje k dokončení činnosti. Po vypracování všech úkolů je Hana zkontroluje, případně něco doplní k jejímu vypracování a vše podepíše. I Haně přes veškerou snahu se připravuje s dětmi na vyučování až do svačiny.

14.30 hod. – vrací se skupina dětí, které měly odpolední vyučování. Tyto děti odcházejí na třetí skupinu, kde slouží Zdena. Tato vychovatelka pokud pracuje s menšími dětmi, nechává jim úkoly napsat nejprve nanečisto, potom je přezkontroluje a po schválení si je děti mohou načisto přepsat. Vede děti touto metodou k samostatnosti a za správné vykonání zadání děti vždy pochválí. Děti pracují v klidu, nevyrušují ani se nepřekřikují.

5. den – pátek 18. října 2014

Nastoupily do služby skupinové vychovatelky Dana, Eva, Helena, které sloužily již v pondělí.

9.00 hod. – po příchodu do práce se sejdou na druhé skupině v kuchyni a rozeberou společně přípravu na celý den. Tento pátek jsou výjezdy dětí do rodin, pro některé děti si přijedou ve 14 hod. rodiče a tak musí být příprava na vyučování hotová včas.

11.30 hod. – vrací se první skupina dětí – Milada, Standa, Jindra, Pavel.

Dana odchází s dětmi na oběd, po obědě jde s dětmi do kuchyně na třetí skupinu. Děti jako každý den si připraví vše potřebné ke kontrole. Paní učitelka nedala v pátek dětem žádné písemné úkoly, jen mají procvičovat čtení. Dana přinese knížku, ze které ji každý přečte jednu stranu, ostatní v tichosti poslouchají. Po přečtení Dana dětem podepíše žákovskou knížku a notýsek a zkontroluje penál a připravenou tašku, kterou si děti na víkend schovávají na vychovatelně.

12.30 hod. – vrací se druhá skupina dětí – Kristýna, Olda, Pavel, David, Romana, Věra, Zdena.

Na oběd s dětmi odcházejí obě vychovatelky Eva i Helena. Po obědě si rozdělí děti, aby vše stihly do 14 hod., než některé děti odjedou domů na víkend. Eva si bere na druhou skupinu do kuchyně Kristýnu, Oldu, Pavla, Davida. Všem dětem zkontroluje a podepíše žákovskou knížku a notýsek. Děti také nemají žádný písemný úkol, mají si jen doplnit cvičení, která ve škole nestihly. Eva s dětmi všechna cvičení doplní a podepíše. Zkontroluje vybavené penály a připravené učebnice a sešity na pondělí. Děti si přes víkend schovají tašky na vychovatelnou.

Helena se připravuje na první skupině v kuchyni s Romanou, Věrou a Zdenou. Věra nestihla ve škole dokončit některá cvičení a tak s ní Helena pracuje na dokončení. Romana se Zdenou si zatím vypracovávají zadaný domácí úkol, který dají společně s žákovskou knížkou a notýskem k podpisu. Helena stejný úkol vypracuje s malou pomocí i s Věrou. Všem zkontroluje vybavené penály a připravené tašky na pondělí. Dívky si pak také přes víkend uschovají tašky na vychovatelnou.

13.30 hod.- všechny tři vychovatelky stihly s dětmi dokončit přípravu na vyučování. V tuto dobu se vracejí ze školy děti, které navštěvují druhý stupeň ZŠ.

6 Vyhodnocení výzkumného šetření

6.1 Porovnání přípravy na vyučování v dětském domově a v běžné rodině

Tabulka č. 8: Klady a zápory přípravy na vyučování v dětském domově a v běžné rodině

	Dětský domov	Běžná rodina
Klady	<ul style="list-style-type: none">- děti jsou naučené pravidelné přípravě již od první třídy- každodenní stejný režim- neustálý dohled a pomoc vychovatelek-každodenní kontrola a kvalitní příprava na další den- pravidelná komunikace vychovatelek s učiteli-děti pracují a soustředí se i v hlučném prostředí	<ul style="list-style-type: none">- větší samostatnost dětí při přípravě na vyučování-přebírání vzorů od svých sourozenců a rodičů- větší pružnost reagování na vzniklé problémy- jednotný přístup rodičů při přípravě na vyučování- možnost individuálního přístupu- spoléhání se na vlastní schopnosti
Zápory	<ul style="list-style-type: none">- střídání vychovatelek- nejednotné metody výuky- nedostatek času na přípravu- nemožnost individuálního přístupu- děti se nespolehají na vlastní Vědomosti	<ul style="list-style-type: none">- nepravidelnost přípravy na vyučování-nepravidelnost při komunikaci rodičů s učiteli- nepravidelná kontrola žákovských knížek a pomůcek- děti jsou schopné pracovat jen v klidném rodinném prostředí

Zdroj: autor práce (vlastní šetření)

6.2 Odpovědi na vytyčené výzkumné otázky

V praktické části diplomové práce s názvem „*Příprava na vyučování v dětském domově u žáků na prvním stupni ZŠ*“ byla formou vlastního výzkumného šetření analyzována příprava na vyučování v dětském domově v Nymburce u žáků na prvním stupni ZŠ. Cíl byl zaměřen na porovnání průběhu domácí přípravy v dětském domově s průběhem přípravy v běžné rodině. Pomocí participačního pozorování a řízených rozhovorů byly zjišťovány přístupy a metody výchovně vzdělávací práce vychovatelů v dětském domově a přístupy a metody rodičů ke svým dětem v běžné rodině.

Na základě realizovaného výzkumného šetření, lze odpovědět na vytyčené hlavní výzkumné otázky, čímž byl splněn cíl diplomové práce.

Jak probíhá domácí příprava na vyučování v dětském domově v Nymburce?

Pomocí pozorování vychovatelů při práci a pomocí rozhovorů s vychovateli a dětmi z dětského domova bylo zjištěno, že vychovatelé i když mají vnitřním řádem stanovený harmonogram dne, musí svou pracovní náplň přizpůsobovat množství a obtížnosti zadaných úkolů a především individualitě každého dítěte. Průběh každodenní přípravy na vyučování je v podstatě shodný. Děti se po obědě podle doby příchodu ze školy sejdou v kuchyni, připraví si žákovskou knížku, notýsek a úkoly k vypracování. Vychovatelka se za neustálého dohledu a pomoci věnuje dětem. Po vypracování potřebných úkolů nebo po dostatečném procvičování vychovatelka vše zkontroluje a podepíše. Ke každodenním činnostem patří i kontrola penálu, všech pomůcek a školní aktovky.

Jaké jsou konkrétní přístupy a metody výchovné a vzdělávací práce vychovatelů?

Vychovatelé každý den pravidelně a důsledně s dětmi plní zadané úkoly. Přistupují k dětem vzhledem k jejich individuálním schopnostem a dovednostem. Pokud je toho dítě schopné vedou ho vychovatelé k samostatnosti. Při přípravě na vyučování používají vychovatelé při práci s dětmi metody názorně demonstračního

příkladu, děti učí pomocí metody malých kroků k zvládnání většího problému. Vytvářejí si vlastní pomůcky a různé materiály, které usnadňují práci jim i dětem. Učí děti získávat informace pomocí internetu nebo jiných zdrojů. Metody pravidelného vysvětlování a procvičování učiva patří k základu úspěšnosti práce vychovatele. Během metody vysvětlování vycházejí vychovatelky ze získaných znalostí a dovedností dítěte, zjednodušují učivo tak, aby ho bylo schopné dítě pochopit. Některé vychovatelky se snaží zapojovat starší děti, aby pomáhaly mladším dětem s vypracováním domácích úkolů. Při nepozornosti dítěte používají k odreagování uvolňovací cviky a činnosti. K zajištění kvalitního přístupu patří i pravidelná komunikace vychovatelů s třídními učiteli.

Jak přistupují k domácí přípravě na vyučování rodiče dětí z běžných rodin?

V běžné rodině není pevně stanovena doba přípravy na vyučování. Tato činnost je závislá na případných volnočasových aktivitách dítěte nebo na chodu rodiny. Matky z důvodu nedostatku času nejsou schopné zajistit pravidelnost přípravy. Velkým plusem je vedení dětí k samostatnosti a ke spoléhání se na vlastní schopnosti a dovednosti. Děti, i když pracují samostatně vědí, že je v blízkosti někdo, kdo mu poradí. Přístup k dětem může být individuální a probíhá v klidném prostředí. Velká výhoda je jednotný přístup rodičů při přípravě na vyučování. Matky samozřejmě motivují děti k lepším výsledkům a velmi jim záleží na úspěších svých dětí. Z důvodu času je nepravidelná i komunikace mezi rodiči a učiteli, která je v lepším případě omezena na třídní schůzky.

ZÁVĚR

Rodina by měla být základem výchovně vzdělávacího procesu v životě každého jedince. Rodina je místem, kde jsou uspokojovány všechny potřeby, které jsou pro zdárný vývoj dítěte nezbytné. Dítě vyrůstající v rodinném prostředí má možnost poznat pocit jistoty a bezpečí, lásku, toleranci a vzájemné respektování všech členů rodiny. V rodině dítě přirozenou cestou přebírá vzory od svých rodičů, které ho pak provázejí po celý život. Tyto vzory mohou být pozitivní i negativní.

Někdy bohužel nastane situace, kdy systém výchovy v rodině selže, dítě je pak umístěno do institucionální péče, nejčastěji do dětského domova. Tato péče není ideální, nedokáže nahradit funkční rodinu, ale dokáže poskytnout kvalitní odbornou výchovně vzdělávací péči. Nejdůležitějším článkem v tomto procesu je vychovatel, který každodenním působením na dítě nejen při přípravě na vyučování rozvíjí jeho schopnosti, znalosti a dovednosti.

V dětském domově zabírá příprava na vyučování největší část pracovní náplně vychovatelů. Vychovatelé jsou si vědomi toho, že se nejedná jen o vypracování domácího úkolu, ale že je jejich povinností rozvíjet děti nejen po stránce rozumové, ale i duševní. Je na každém vychovateli, jaké použije metody a přístupy k dítěti, aby dokázal u dítěte vybudovat touhu po vědění a poznání. Každý vychovatel v dětském domově je jedinečná osobnost stejně tak jako dítě, které v dětském domově vyrůstá, proto jsou jedinečné i vzájemné interakce. Jsou vychovatelé, kteří mají od přírody dán talent pracovat s dětmi a děti na ně kladně reagují.

Práce vychovatele s sebou nese velkou zodpovědnost, každý se nechá vtáhnout do osudu dětí, o které se stará. Pracovní náplň vychovatele neznamena jen přijít do práce, ale spadá sem návštěva lékařů s dětmi, péče o ně, když jsou nemocné. Vychovatel prožívá s dětmi jejich starosti, radosti i úspěchy. Dobrý vychovatel bere své zaměstnání jako poslání a někdy i jako druhý domov.

V této diplomové práci byla zjišťována příprava na vyučování v dětském domově u dětí na prvním stupni ZŠ. Tato práce s dětmi je v dětském domově každodenní pravidelnou činností. Při práci s dětmi je důležitý laskavý a podporující

přístup vychovatele. Při přípravě na vyučování je důležité motivovat dítě ke kladnému vztahu k vzdělávání. Vychovatelé používají různé přístupy a metody ve výchovně vzdělávacím procesu, ale vždy dbají na pravidelnost a důslednost. Každý den dětem kontrolují nejen žákovské knížky, notýsky a vypracované domácí úkoly, ale i penály a školní aktovky. Vedou děti k procvičování probírané látky a to i v případě, že nemají domácí úkol k vypracování. K samozřejmé náplni práce patří i pravidelná komunikace s třídními učiteli dětí.

V běžné rodině se příprava na vyučování odvíjí od chodu rodiny, od pracovní doby rodičů a od volnočasových aktivit dítěte. Děti přistupují k přípravě samostatněji, nespolehnou se tak na pomoc a dohled rodičů, ale vědí, že jsou tady rodiče pro ně, a že v případě potřeby vždy pomohou.

Diplomová práce porovnáním přípravy na vyučování v dětském domově a v běžné rodině splnila vytyčený cíl. I když je v dětském domově o děti postaráno dobře po materiální i po výchovně vzdělávací stránce, je jasné, že ani ten nejlepší vychovatel není schopen dát dítěti ten pocit uspokojení svých emocionálních potřeb, jaký mají děti z běžné rodiny. Tyto děti si do svého budoucího života nenesou vzor svých rodičů a model jak má vypadat funkční rodina.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

ALÁČOVÁ, E., *Náplň a rozvrhnutí pracovního času vychovávatele*. Vychovávateľ. č. 5, 2002, roč. XLVII, ISSN 0139-6919

AUGER, M.-T. a kol., *Učitel a problémový žák: strategie pro řešení problémů*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7178-907-0.

ČÁBALOVÁ, D., *Pedagogika*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a. s., 2011. ISBN 978-80-247-2993-0.

ČÁP, J., MAREŠ, J., *Psychologie pro učitele*. 2. vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-273-7.

GAVORA, P., *Úvod do pedagogického výzkumu*. 2. vyd. Brno: Paido, 2010. ISBN 978-80-7315-185-0.

HELUS, Z., *Dítě v osobnostním pojetí: obrat k dítěti jako výzva a úkol pro učitele i rodiče*. 1. vyd. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-888-0.

JANSKÝ, P., *Problémové dítě a náhradní výchovná péče ve školských zařízeních*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2004. ISBN 80-7041-114-7.

JŮVA, V., sen. & jun., *Úvod do pedagogiky*. 2. vyd. Brno: Paido, 1995. ISBN 80-85931-06-0.

KOHOUT, K., *Základy obecné pedagogiky*. 2. vyd. Praha: UJAK, 2007. ISBN 978-80-86723-38-9.

KOHOUTEK, R. a kol., *Základy pedagogické psychologie*. Brno: Akademické nakladatelství CERM, s. r. o., 1996. ISBN 80-85867-94-X.

KRAUS, B., *Základy sociální pedagogiky*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-383-3.

LANGMEIER, J., a kol., *Vývojová psychologie s úvodem do vývojové neurofyzologie*. 2. vyd. Praha: H+H, 2002. ISBN 80-7319-016-8.

MATĚJČEK, Z., *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha: Portál, 1994. ISBN 978-80-8528-283-2.

MATĚJČEK, Z. a kol., *Osvojení a pěstounská péče*. 1. vyd. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-637-3.

MATĚJČEK, Z., POKORNÁ M., Radosti a strasti: předškolní věk, mladší školní věk, starší školní věk. 1. vyd. Jinočany: Nakladatelství H+H, 1998. ISBN 80-86022-21-8.

MATĚJČEK, Z., DYTRYCH, Z., *Děti, rodina a stres*. Praha: Ministerstvo zdravotnictví ČR a Psychiatrické centrum Praha, 1994. ISBN 80-85824-06-X.

MATOUŠEK, O., Ústavní péče. 2. vyd. Praha: Slon, 1999. ISBN 80-85850-76-1.

NYTROVÁ O. a kol., Dialog mezi hodnotami aneb hodnoty vyřčené a hodnoty žité. 1. vyd. Praha: UJAK, 2011. ISBN 978-80-7452-014-3.

PÁVKOVÁ, J. a kol., *Pedagogika volného času. Teorie, praxe a perspektivy mimoškolní výchovy a zařízení volného času*. 2. vyd. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-569-5.

PIPEKOVÁ, J. a kol., *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. 3. vyd. Brno: Paido, 2010: ISBN 978-80-7315-198-0.

PROCHÁZKOVÁ, Marie. *Ústavní a preventivně výchovná péče o děti a mládež s poruchami chování*. In VÍTKOVÁ, Marie. *Integrativní speciální pedagogika*. Brno: Paido, 2004. 463 s. ISBN 80-7315-071-9

PRŮCHA, J., *Přehled pedagogiky: úvod do studia oboru*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-399-4.

PRŮCHA, J. a kol., *Pedagogický slovník*. 6. vyd. Praha: Portál, 2009, 400 s. ISBN 978-80-7367-647-6.

RASER, J., *Jak vychovávat děti, se kterými se dá žít*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-459-1.

ŘEZÁČ J., Sociální psychologie. Brno: Paido 1998, ISBN 80-85931-48-6.

ŘÍČAN, P., *Psychologie*. 2. vyd. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-406-9.

SEKERA, O., *Identifikace profesních aktivit vychovatelů výchovných ústavů a dětských domovů*. 1. vyd. Ostrava: Repronis s. r. o., 2009. ISBN 978-80-7368-728-1.

STANKOWSKI, A., *Nástin problematiky etopedie a sociální patologie*. 1. vyd. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě – pedagogická fakulta, 2004. ISBN 80-7042-360-9.

STRAUSS, A., CORBINOVÁ, J., *Základy kvalitativního výzkumu, postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Boskovice: Albert, 1999. ISBN 80-85834-60-X.

ŠKOVIERA, A., *Dilemata náhradní výchovy*. 1. vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-318-5.

TAXOVÁ, J., *Výchovné problémy dětských domovů*. Praha: SPN, 1967.

VÁGNEROVÁ, M., *Psychický vývoj dítěte v náhradní rodinné péči*. 1. vyd. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, o. s., 2012. ISBN 978-80-87455-14-2.

VÁGNEROVÁ, M., *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-308-0.

VOCILKA, M., *Dětské domovy v České republice*. 1. vyd. Praha: Aula, 1999. ISBN 80-902667-6-2.

Zákony a vyhlášky:

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). In *Sbírka zákonů č. 561/2002, Česká republika 2004*. Částka 190, s. 10262 – 10324. ISSN 1211-1244. Dostupné z <http://aplikace.msmt.cz/Predpisy1/sb190-04.pdf>

Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy, ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů. In *Sbírka zákonů 109/2002, Česká republika 2002*. Částka 48, s. 2978 – 2991. ISSN 1211–1244. Dostupné z <http://aplikace.msmt.cz/PDF/sb048-02.pdf>

Zákon č. 159/2010 Sb., kterým se mění zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů. In *Sbírka zákonů 159/2010, Česká republika 2010*. Částka 55, s. 2034 – 2037. ISSN 1211-1244. Dostupné z http://ccv.upol.cz/cms_dokumenty/563_2004_sb.pdf,

Internetové zdroje

Adopce.com-projekt náhradní rodinné péče [online] c2010, poslední revize 25.9.2013 [cit. 25. září 2013]. Dostupný z <http://www.adopce.com/adopce-osvojeni/zakladni-pojmy/>

Hodnocení systému péče o ohrožené děti [online], poslední revize 2.12.2013, [cit. 2. Prosince 2013]. Dostupný z <http://www.mvcr.cz/soubor/hodnoceni-systemu3-pdf.aspx>

Další zdroje

Školní vzdělávací program (2013/2014) dětského domova Nymburk s názvem „S Děťmi pro děti“

Vnitřní řád dětského domova Nymburk, 2012/2013

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek č. 1: Budova dětského domova v Nymburce

SEZNAM TABULEK

Tab. č.1: Zastoupení činností v práci vychovatele

Tab. č.2: Potřebné dovednosti a vědomosti vychovatele

Tab. č. 3: Vychovatelky

Tab. č. 4: Matky

Tab. č. 5: Děti z dětského domova

Tab. č. 6: Děti z běžné rodiny

Tab. č. 7: Harmonogram dne pondělí – pátek

Tab. č. 8: Klady a zápory přípravy na vyučování v dětském domově a v běžné rodině

SEZNAM PŘÍLOH

PŘÍLOHA A – Přepis rozhovorů s vychovatelkami a matkami z běžných rodin	I
PŘÍLOHA B – Přepis rozhovorů s dětmi z dětského domova a z běžné rodiny	X
PŘÍLOHA C – Okopírovaný domácí úkol, notýsek, žákovská knížka dítěte z DD	
Obr. č. 1: Okopírovaný domácí úkol	XVIII
Obr. č. 2: Okopírovaná stránka z žákovské knížky	XIX
Obr. č. 3: Okopírovaný pohled do notýsku	XX

PŘÍLOHY

Příloha A – Přepis rozhovorů s vychovatelkami a matkami z běžných rodin

Vychovatelky

Erika

1) Učíte se s dětmi pravidelně?

Ano, učím se s dětmi každý den.

2) Snažíte se vést děti při přípravě k samostatnosti?

Ano, každé dítě si má samostatně připravit věci potřebné k vypracování úkolů a požádat si o věci, které potřebuje (třeba na VV, peníze na výlet)

3) Jaký je každodenní průběh školní přípravy?

Děti přijdou ze školy, dojdou si na oběd, dají podepsat žákovskou knížku a notýsek, dají zkontrolovat penál a napíší si v kuchyni za pomoci tety úkoly. Někteří si učivo procvičují i po večeři. Všechny děti si musí číst knihy na povinnou četbu.

4) Pomáháte dětem se školní přípravou? Jak?

Ano, denně. Vysvětluji zadané úkoly, pomáhám při jejich plnění, vedu děti ke čtení a zapisování povinné četby, pomáhám i s přípravou referátů.

5) Jak se děti chovají během školní přípravy?

Sedí v kuchyni u stolu a píše úkoly. Často se nechávají rušit a také ruší ostatní děti, zároveň, ale samostatná příprava ve vlastních pokojích se neosvědčila.

6) Jsou předměty, kterým věnujete více času? Jaké?

U každého dítěte je to individuální, ale asi matematice.

7) Spolupracujete s učiteli dětí? Jak často a jak?

Ano, v rámci třídních schůzek a v případě potřeby.

8) Zajímáte se o školní úspěchy dětí?

Ano, pochopitelně.

9) Jaké jsou vaše pocity, když přinese dítě špatnou známku?

I když mě to mrzí, snažím se dítě podpořit, je-li mu to líto, a poradit, jak hodnocení vylepšit. Zároveň nabízím pomoc a nacvičení nepochopené a neosvojené látky. Je-li to špatná známka z „blbosti“ dítěte, rozzlobí mě.

10) Kontrolujete pravidelně dětem sešity, žákovskou knížku, penál, pomůcky?

Ano, denně.

11) Motivujete děti k lepším výsledkům ve škole? Jakým způsobem?

Ano, odkazuji děti na budoucnost, aby měly větší možnost při výběru střední školy, z hlediska střednědobých cílů jim připomínám blížící se přechod na druhý stupeň ZŠ a z praktického hlediska jim vysvětluji k čemu jim v životě daná látka a předmět jsou užitečné (matematika-nákupy, zeměpis-cestování).

12) Je doba na školní přípravu dostačující?

Není, času na tolik dětí je velmi málo.

Jitka

1) Učíte se s dětmi pravidelně?

Ano, každodenně.

2) Snažíte se vést děti při přípravě k samostatnosti? Jakým způsobem?

Ano, každodenním opakováním činností souvisejících s přípravou na vyučování.

3) Jaký je každodenní průběh školní přípravy?

Po příchodu ze školy si dojdou děti na oběd a poté na kuchyni píšeme úkoly. Všichni musí předložit žákovskou knížku a notýsek. Potom píšeme úkoly, větší děti píší samostatně a malé děti společně s tetou. Pravidelně kontroluji pomůcky, penál, aktovku.

4) Pomáháte dětem se školní přípravou? Jak?

Ano, dohlížím na ně, pokud potřebují, tak poradím a každému zadaný úkol zkontroluji. Pokud je potřeba něco navíc, tak spolupracujeme při vyhledávání informací a zpracovávání (čtenářský deník, referáty, prezentace).

5) Jak se děti chovají během školní přípravy?

Každé dítě je individuální, některé vyrušuje a ruší ostatní, jiné si píše úkoly v klidu. Někdy se překřikují, každý vyžaduje pozornost a pomoc tety.

6) Jsou předměty, kterým věnujete více času? Jaké?

Nejvíce matematika, český jazyk a od třetí třídy angličtina.

7) Spolupracujete s učiteli dětí? Jak často a jak?

Třídní schůzky, pravidelné konzultace.

8) Zajímáte se o školní úspěchy dětí?

Ano, je to samozřejmostí.

9) Jaké jsou vaše pocity, když přinese dítě špatnou známku?

Zklamání, pocit marnosti.

10) Kontrolujete pravidelně dětem sešity, žákovskou knížku, penál, pomůcky?

Ano, denně.

11) Motivujete děti k lepším výsledkům ve škole? Jakým způsobem?

Motivuji je povzbuzením a pochvalou, také motivačními rozhovory o budoucím povolání.

12) Je doba na školní přípravu dostačující?

To v žádném případě, děti dělají přípravu společně, na každého zvlášť není čas.

Ivona

1) Učíte se s dětmi pravidelně?

Pravidelně, denně.

2) Snažíte se vést děti při přípravě k samostatnosti? Jakým způsobem?

Ano, nejprve zadáváním jednoduchých samostatných úkolů a poté přechodem ke složitějším.

3) Jaký je každodenní průběh školní přípravy?

Po příchodu dětí ze školy a po obědě, dají děti k podpisu žákovské knížky a notýsky a začnou si psát úkoly, které zkontroluju a podepíšu. Poté zkontroluju penály a aktovky. Často si s dětmi povídám o práci dítěte během dne ve škole.

4) Pomáháte dětem se školní přípravou? Jak?

Ano, úkol, který dítě zvládá samo, zkontroluji a úkol, kde si dítě neví rady, spolu postupně rozebíráme tak, aby dítě zadání pochopilo a úkol zvládlo vypracovat.

5) Jak se děti chovají během školní přípravy?

Sedí u stolu a společně vypracovávají zadané úkoly. Někteří hudrují, že toho mají mnoho, jiní, že tomu nerozumí, další nadává na učitele...

6) Jsou předměty, kterým věnujete více času? Jaké?

Nejvíce času potřebují děti na matematiku, jazyky a vlastivědu.

7) Spolupracujete s učiteli dětí? Jak často? Jak?

Ano, samozřejmě. Třídní schůzky a podle potřeby.

8) Zajímáte se o školní úspěchy dětí?

Denně jak o úspěchy, tak o problémy.

9) Jaké jsou vaše pocity, když dítě přinese špatnou známku?

Většinou pocit mé marné snahy a zklamání.

10) Kontrolujete pravidelně dětem sešity, žákovskou knížku, penál, pomůcky?
Denně.

11) Motivujete děti k lepším výsledkům ve škole? Jakým způsobem?
Motivuji je pochvalou, každodenním procvičováním učiva, někdy drobnými odměnami.

12) Je doba na školní přípravu dostačující?
Času je málo, kdybych se měla každému věnovat individuálně, tak na to pracovní doba nestačí.

Zdena

1) Učíte se s dětmi pravidelně?
Ano, každý všední den.

2) Snažíte se vést děti při přípravě k samostatnosti? Jakým způsobem?
Ano, každodenně se je snažím motivovat pochvalou za to, když něco zvládnou samostatně.

3) Jaký je každodenní průběh školní přípravy?
Děti přijdou ze školy, dojdou si na oběd a poté se sejdeme v kuchyni. Děti dají k podpisu žákovské knížky a notýsky a začnou psát úkoly, nejdříve začínají tím lehkým a tím co je baví a pak to ostatní, k čemu potřebují naši pomoc.

4) Pomáháte dětem se školní přípravou? Jak?
Ano, zajímám se o úkoly, o to, jestli vše pochopily. Pokud ne, zadání jim vysvětlím a za mé pomoci úkol vypracujeme.

5) Jak se děti chovají během školní přípravy?
Záleží to na zajímavosti úkolu, když mu rozumí, vypracují ho v klidu a rychle, když ne, tak se stále na něco ptají.

6) Jsou předměty, kterým věnujete více času? Jaké?
Český jazyk a matematika.

7) Spolupracujete s učiteli dětí? Jak často? Jak?
Ano, třídní schůzky, mailem, osobní návštěvy o konzultačních hodinách.

8) Zajímáte se o školní úspěchy dětí?
Ano, jistě.

9) Jaké jsou vaše pocity, když dítě přinese špatnou známku?
Smutné, mrzí mě, že to třeba byla zbytečná práce.

10) Kontrolujete pravidelně dětem sešity, žákovskou knížku, penál, pomůcky?
Ano, denně.

11) Motivujete děti k lepším výsledkům ve škole? Jakým způsobem?
Hodně s dětmi hovoříme o budoucím životě a motivuju je tím, že je pochválím.

12) Je doba na školní přípravu dostačující?
Času je málo, úkoly nám zaberou celé odpoledne, takže málokdy zbude čas na nějaké jiné aktivity.

Dana

1) Učíte se s dětmi pravidelně?
Samozřejmě ano.

2) Snažíte se vést děti při přípravě k samostatnosti? Jakým způsobem?
Ano, snažím se, aby byly samostatné, ale jde to pomalu. Každý den aspoň samostatně musí říct, jaký mají domácí úkol a připravit si potřebné věci.

3) Jaký je každodenní průběh školní přípravy?

Každý den v podstatě stejný, děti přijdou ze školy, dojdou si na oběd. Sedíme společně v kuchyni, děti si připraví žákovskou knížku a notýsek, který mi dají podepsat. Poté začnou psát úkoly, většina dětí potřebuje poradit, tak ke každému přistupuji a poradím.

4) Pomáháte dětem se školní přípravou? Jak?

Ano, každý den dětem vše kontroluji, pomáhám v případě, že si nevědí s něčím rady. Navádím je ke správnému způsobu dokončení své činnosti.

5) Jak se děti chovají během školní přípravy?

Některé jsou rychlé a svědomité, některé mají problém se soustředit a úkol bez pomoci vypracovat.

6) Jsou předměty, kterým věnujete více času? Jaké?

Většinou matematika, český jazyk.

7) Spolupracujete s učiteli dětí? Jak často a jak?

Ano, třídní schůzky, při problému návštěva učitele během konzultačních hodin.

8) Zajímáte se o školní úspěchy dětí?

Ano, ale musím přiznat, že u některých dětí více.

9) Jaké jsou vaše pocity, když přinese dítě špatnou známku?

Mám pocit, že jsem pro to neudělala vše.

10) Kontrolujete pravidelně dětem sešity, žákovskou knížku, penál, pomůcky?

Ano, určitě.

11) Motivujete děti k lepším výsledkům ve škole? Jakým způsobem?

Motivuji je pochvalou, odměnou. Často mluvíme s dětmi o tom, co chtějí v budoucnu dělat a vysvětluji jim, že k dobré budoucnosti potřebují dobré známky.

12) Je doba na školní přípravu dostačující?

Času je málo, zvláště když děti mají více úkolů, na nic jiného čas nezbude.

Eva

1) Učíte se s dětmi pravidelně?

Ano, každý všední den.

2) Snažíte se vést děti při přípravě k samostatnosti? Jakým způsobem?

Ano, ale každé dítě na skupině je velmi individuální, na některé se musí více dohlížet, snažíme se vést je i k samostudiu, ale to se neosvědčuje.

3) Jaký je každodenní průběh školní přípravy?

Děti přijdou ze školy, dojdou si na oběd a hned musí do kuchyně, připraví si notýsek a žákovskou knížku a úkol, který budeme psát. S každým dítětem proberu úkol a poradím, pokud je to potřeba. Každý den kontroluji tašku, penál, sešity, pomůcky. Děti vyzkouším, pokud se samostatně naučí na test.

4) Pomáháte dětem se školní přípravou? Jak?

Ano, jsou děti, které pomoc potřebují. Přečteme si spolu zadání a já se zeptám, jestli to pochopily. Pokud ne, vše vysvětlím a dohlédnu na správné vypracování.

5) Jak se děti chovají během školní přípravy?

Je jich při psaní úkolů více, někdy se vyrušují, překřikují, dohadují. Ale je to tak každý všední den, tak jsou tak naučené a nepřijde jim to divné. Každý vyžaduje pozornost tety jen pro sebe.

6) Jsou předměty, kterým věnujete více času? Jaké?

U menších dětí 1.-3.třída-psaní, čtení. U větších 4.-5.třída už to bývá matematika a angličtina.

7) Spolupracujete s učiteli dětí? Jak často? Jak?

Samozřejmě, pravidelně nejen na třídních schůzkách, ale do školy také telefonujeme nebo jsme ve spojení pomocí emailu.

8) Zajímáte se o školní úspěchy dětí?

Ano, každý den se děti ptám, jak měly úspěšný den.

9) Jaké jsou vaše pocity, když přinese dítě špatnou známku?

Jsou děti, u kterých mě to mrzí, protože vím, že to bylo třeba lajdáctvím a jsou děti, u kterých vím, že na lepší známku neměly.

10) Kontrolujete pravidelně dětem sešity, žákovskou knížku, penál, pomůcky?

Ano, každý den předkládají ke kontrole a k podpisu žákovskou knížku a notýsek a sešity, ukazují vybavený a připravený penál a veškeré pomůcky.

11) Motivujete děti k lepším výsledkům ve škole? Jakým způsobem?

Ano, snažím se děti motivovat, aby měly dobré výsledky, aby jednou měly dobrou práci a dokázaly být soběstačné.

12) Je doba na školní přípravu dostačující?

Času je velmi málo, někdy musíme dodělat úkoly až do večere, pokud chceme jít ven, musíme velmi spěchat.

Helena

1) Učíte se s dětmi pravidelně?

Každodenní učení s dětmi je samozřejmostí.

2) Snažíte se vést děti při přípravě k samostatnosti? Jakým způsobem?

Ano, již od první třídy se snažíme, aby byly zodpovědné za svůj přístup k přípravě do školy, aby si ve škole poctivě zapisovaly zadání úkolu do notýsku.

3) Jaký je každodenní průběh školní přípravy?

Každý den se po obědě sejdeme s dětmi na kuchyni, děti si připraví vše potřebné, dají k podpisu notýsek a žákovskou knížku, potom píšou úkoly, které jim zkontroluji a podepíšu. Večer mají větší děti hodinu samostudia.

4) Pomáháte dětem se školní přípravou? Jak?

Ano, pokud si s něčím neví rady, vždy se snažím pomoci.

5) Jak se děti chovají během školní přípravy?

Sedí jich mnoho pohromadě a tak je někdy hluk a nemají klid na práci. Některým dětem to nevádí a pracují na úkolech, jiné vyžadují pomoc.

6) Jsou předměty, kterým věnujete více času? Jaké?

Určitě ano, více času věnujeme matematice a později i jazykům.

7) Spolupracujete s učiteli dětí? Jak často a jak?

Ano, na každé třídní schůzce. Při problému paní učitelky volají nebo píšou vzkaz a vše pak řešíme osobně.

8) Zajímáte se o školní úspěchy dětí?

Ano

9) Jaké jsou vaše pocity, když přinese dítě špatnou známku?

Někdy i pocity zbytečnosti mé práce, když se špatné známky opakují.

10) Kontrolujete pravidelně dětem sešity, žákovskou knížku, penál, pomůcky?

Ano, kontroluji pomůcky každý den.

11) Motivujete děti k lepším výsledkům ve škole? Jakým způsobem?

Motivuju děti povzbuzením a pochvalou za dobré výsledky.

12) Je doba na školní přípravu dostačující?

Kdybych se měla každému dítěti věnovat individuálně, tak bych stihla tak čtyři děti, proto musí probíhat příprava dohromady, aby se vše stihlo.

Hana

1) Učíte se s dětmi pravidelně?

Ano, každý den hned po příchodu ze školy.

2) Snažíte se vést děti při přípravě k samostatnosti? Jakým způsobem?
Snažíme, vysvětlujeme jim, že je důležité, aby si samy zodpovídaly za to, že na druhý den budou mít hotové všechny úkoly.

3) Jaký je každodenní průběh školní přípravy?
Děti se po příchodu ze školy naobědvají a potom společně na kuchyni píšeme úkoly. Každé dítě má sice na pokoji svůj psací stůl, ale takhle je máme pod dohledem a můžeme ručit za to, že děti budou mít vše hotové. Děti si připraví žákovskou knížku a notýsek ke kontrole a k podpisu. Připraví si úkol, který mají, pokud se stane, že úkol nemají, procvičují si látku, kterou probíraly ve škole. Kontrolují pomůcky, penál, tašku.

4) Pomáháte dětem se školní přípravou? Jak?
Samozřejmě, vždy dětem, které to potřebují pomáhám s pochopením zadání a potom s vypracováním úkolu. Pokud vidím, že dítě danou látku nechápe, pomohu mu se jí naučit.

5) Jak se děti chovají během školní přípravy?
Všechny děti bez odmlouvání každý den píšou úkoly. Menší děti většinou žádají o pomoc a jsou rády, když píšou úkol pod dohledem. Některé děti vykřikují, že potřebují pomoci, a že něčemu nerozumí.

6) Jsou předměty, kterým věnujete více času? Jaké?
U každého dítěte je to jiné, ale když tak o tom přemýšlím, tak určitě více času nám zabere matematika a také angličtina.

7) Spolupracujete s učiteli dětí? Jak často a jak?
Ano, na třídních schůzkách, jsme i v telefonickém spojení a i přes email.

8) Zajímáte se o školní úspěchy dětí?
Vždy se jich zeptám, ano.

9) Jaké jsou vaše pocity, když dítě přinese špatnou známku?
Snažím se to neřešit, u některých dětí bych se musela zbláznit.

10) Kontrolujete pravidelně dětem sešity, žákovskou knížku, penál, pomůcky?
Ano, pravidelně.

11) Motivujete děti k lepším výsledkům ve škole? Jakým způsobem?
Ano, vědí bohužel ze své vlastní zkušenosti, že dobré výsledky ve škole zaručují mnohdy i dobrou práci, často o tom s nimi hovořím.

12) Je doba na školní přípravu dostačující?
Času je ve všední dny málo, o víkendech pak doháníme, co se v týdnu nestihlo.

Karolína

1) Učíte se s dětmi pravidelně?
Samozřejmě, každý všední den, v případě potřeby i o víkendu.

2) Snažíte se vést děti při přípravě k samostatnosti? Jakým způsobem?
Ano, nechávám děti samostatně pracovat a potom jim vše zkontroluji.

3) Jaký je každodenní průběh školní přípravy?
Když se děti po příchodu naobědvají, zkontroluji jim žákovskou knížku a notýsek a potom píšou úkoly, se kterými jim v případě potřeby poradím, úkoly jim zkontroluji a podepíšu. S dětmi se učím, pokud mají být ve škole zkoušeny nebo píšou test.

4) Pomáháte dětem se školní přípravou? Jak?
Ano, každý den, probíráme zadané úkoly, jestli je děti pochopily, pokud ne, vše jim vždy vysvětlím. Také pomáhám s povinnou četbou, referáty a různými projekty.

5) Jak se děti chovají během školní přípravy?

Jsou dny, kdy jsou děti ukázněné a pracují v tichosti, a jsou dny, kdy není možné vypracovat s nimi úkoly v klidu, odvíjí se to i od toho, jestli úkoly chápou a od množství zadaných úkolů.

6) Jsou předměty, kterým věnujete více času? Jaké?

Určitě jsou, u menších dětí se více věnujeme čtení a u větších určitě matematika a angličtina, to dětem moc nejde.

7) Spolupracujete s učiteli dětí? Jak často a jak?

Ano, chodíme pravidelně na třídní schůzky nebo řešíme věci po telefonu.

8) Zajímáte se o školní úspěchy dětí?

Ano.

9) Jaké jsou vaše pocity, když přinese dítě špatnou známku?

Je mi to líto, že se nesnažily.

10) Kontrolujete pravidelně dětem sešity, žákovskou knížku, penál, pomůcky?

Samozřejmě žákovskou knížku, sešity, penál, tašku.

11) Motivujete děti k lepším výsledkům ve škole? Jakým způsobem?

Povzbuzuji je a chválím za dobré výsledky.

12) Je doba na školní přípravu dostačující?

Čas je nedostačující, zvláště pokud mají děti více úkolů nebo nějaké složitější, zabere to celé odpoledne.

Matky dětí z běžné rodiny

Jaroslava

1) Učíte se s dětmi pravidelně?

Učím se s dcerou nejvíce dvakrát týdně.

2) Snažíte se vést děti při přípravě k samostatnosti? Jakým způsobem?

Ano, nechám je pracovat samostatně.

3) Jaký je každodenní průběh školní přípravy?

Napiše si samostatně úkoly, připraví si sama tašku, úkoly potom zkontroluji a podepíšu.

4) Pomáháte dětem se školní přípravou? Jak?

Pouze když něčemu nerozumí.

5) Jak se děti chovají během školní přípravy?

Čím rychleji, tím lépe.

6) Jsou předměty, kterým věnujete více času? Jaké?

Ne

7) Spolupracujete s učiteli dětí? Jak často a jak?

Pouze při třídních schůzkách.

8) Zajímáte se o školní úspěchy svých dětí?

Ano.

9) Jaké jsou vaše pocity, když přinese dítě špatnou známku?

Špatné pocity ze zbytečných chyb, musí si to opravit. Pokud něčemu nerozumí, vysvětlím jí to.

10) Kontrolujete pravidelně dětem sešity, žákovskou knížku, penál, pomůcky?

Jen sešity, kde má domácí úkol. Žákovskou knížku a penál nepravidelně.

11) Motivujete děti k lepším výsledkům ve škole? Jakým způsobem?

Nemotivuju, musí samy vědět, co chtějí.

12) Vymezíte si pravidelně čas na školní přípravu se svým dítětem. Když ano, kolik času tím strávíte?

Ne. Když, tak nejvíc deset minut.

Kateřina

1) Učíte se s dětmi pravidelně?

Snažím se, ale někdy přijdu pozdě z práce a tak to nestihnu.

2) Snažíte se vést děti při přípravě k samostatnosti? Jakým způsobem?

Ano, aby si úkoly připravil a zkusil si je napsat nanečisto sám.

3) Jaký je každodenní průběh školní přípravy?

Přivezu syna ze školy a snažím se, aby si úkoly udělal hned. Zkontroluji žákovskou knížku, sešity a podepíšu napsaný úkol, při kterém na něj dohlížím. Snažím se, aby každý den četl.

4) Pomáháte dětem se školní přípravou? Jak?

Pokud přijedu dále z práce, tak jen vše zkontroluji, ale ptám se jestli syn nepotřebuje něco vysvětlit nebo s něčím poradit.

5) Jak se děti chovají během školní přípravy?

Sedí u stolu, já vedle něj. Snaží se mi vyprávět, co se dělo ve škole, někdy je nesoustředěný, odchází se napít nebo na záchod. Musím ho napomenout, aby seděl v klidu a soustředil se.

6) Jsou předměty, kterým věnujete více času? Jaké?

Syn je ve druhé třídě, nemá zatím s žádným předmětem problém, ale více čteme, aby si to procvičoval.

7) Spolupracujete s učiteli dětí? Jak často a jak?

Na třídních schůzkách a konzultačních hodinách. Paní učitelka vytvořila i stránky třídy, kde můžeme s ní i s ostatními rodiči komunikovat.

8) Zajímáte se o školní úspěchy svých dětí?

Samozřejmě, školní úspěchy mého syna mě zajímají.

9) Jaké jsou vaše pocity, když přinese dítě špatnou známku?

Někdy mě to zamrzí, zvláště když vím, že známka byla zbytečná z důvodu nepozornosti.

10) Kontrolujete pravidelně dětem sešity, žákovskou knížku, penál, pomůcky?

Snažím se každý den, ale stane se, že zapomenou nebo to nestihnu.

11) Motivujete děti k lepším výsledkům ve škole? Jakým způsobem?

Ano, vysvětluji synovi, že na vzdělání velmi záleží, navštěvujeme i různá zajímavá místa související s výukou ve škole, prohlížíme si a čteme knihy.

12) Vymezíte si pravidelně čas na školní přípravu se svým dítětem. Když ano, kolik času tím strávíte?

Pravidelně ne, odvíjí se to od mé práce a od chodu rodiny. Chtěla bych alespoň 30 minut, ale málokdy se to podaří.

Simona

1) Učíte se s dětmi pravidelně?

Občas, většinou mu stačí, co se naučí ve škole.

2) Snažíte se vést dítě při přípravě k samostatnosti? Jakým způsobem?

Ano, sám si připravuje tašku do školy.

3) Jaký je každodenní průběh školní přípravy?

Úkoly píše většinou až navečer po kroužcích a koníčkách. Vybalí vždy všechno učivo a hledá, jestli má nějaký úkol, když nějaký najde, dá mi ho k podpisu a ke kontrole. Kontroluji i žákovskou knížku.

4) Pomáháte dětem se školní přípravou? Jak?

Pokud si sám s úkolem neví rady. Před testem syna vyzkouším z naučené látky, vysvětlím a proberu s ním to, čemu nerozumí.

5) Jak se děti chovají během školní přípravy?

Synovi se málokdy chce a někdy ho musím přesvědčovat, aby si šel úkoly udělat.

6) Jsou předměty, kterým věnujete více času? Jaké?

To, v čem je třeba momentálně slabší – většinou v matematice násobilka a v českém jazyce vyjmenovaná slova.

7) Spolupracujete s učiteli dětí? Jak často a jak?

Pouze na třídní schůzce, osobně jen, kdyby se vyskytl nějaký problém.

8) Zajímáte se o školní úspěchy svých dětí?

Ano, mám zájem na tom, aby byl syn ve škole úspěšný.

9) Jaké jsou vaše pocity, když přinese dítě špatnou známku?

Mrzí mě to, chci většinou, aby si známku hned opravil.

10) Kontrolujete pravidelně dětem sešity, žákovskou knížku, penál, pomůcky?

Pouze žákovskou knížku a podpisy domácích úkolů.

11) Motivujete děti k lepším výsledkům ve škole? Jakým způsobem?

Snažím se synovi vysvětlit, jak důležité je pro jeho budoucí život vzdělání.

12) Vymezíte si pravidelně čas na školní přípravu se svým dítětem. Když ano, kolik času tím strávíte?

Ne, záleží jak má zájmové kroužky a podle chodu rodiny. Snažím se vymezit si maximálně 30 minut.

Dana

1) Učíte se s dětmi pravidelně?

Ne

2) Snažíte se vést děti při přípravě k samostatnosti? Jakým způsobem?

Ano, chystá si své věci sám, uklízí si je, zodpovídá si za ně.

3) Jaký je každodenní průběh školní přípravy?

Úkoly si dělá samostatně, pouze v případě, když si neví rady mě poprosí o pomoc.

4) Pomáháte dětem se školní přípravou? Jak?

Není potřeba, je v tom samostatný.

5) Jak se děti chovají během školní přípravy?

Sedí v klidu v pokojíčku u svého stolu a píše úkoly.

6) Jsou předměty, kterým věnujete více času? Jaké?

Ne

7) Spolupracujete s učiteli dětí? Jak často a jak?

Zatím nebylo potřeba.

8) Zajímáte se o školní úspěchy svých dětí?

Ano

9) Jaké jsou vaše pocity, když přinese dítě špatnou známku?

Radost nemám, ale nejde o život, dítě se pak v daném předmětu musí více učit.

10) Kontrolujete pravidelně dětem sešity, žákovskou knížku, penál, pomůcky?

Ano

11) Motivujete děti k lepším výsledkům ve škole? Jakým způsobem?

Ano, vysvětlujeme, že čím lépe se ve škole bude učit, tím lépe se pak může mít v dospělosti.

12) Vymezíte si pravidelně čas na školní přípravu se svým dítětem? Když ano, kolik času tím strávíte?

Zatím to nebylo moc potřeba.

Příloha B – Přepis rozhovorů s dětmi s dětského domova a dětmi z běžné rodiny

Děti z dětského domova

Kristýna

1) Jakou školu navštěvuješ?

ZŠ Komenského Nymburk

2) Do kolikáté třídy chodíš?

Do 4. třídy

3) Baví tě to ve škole?

Baví moc.

4) Jaký je tvůj oblíbený předmět?

Angličtina

5) Je nějaký předmět, který nemáš ráda? Proč?

Nemám ráda huděbku, nerada zpívám.

6) Plníš zadané úkoly hned po příchodu domů?

Ano, musím, teta hned volá, ať jdem psát úkoly.

7) Připravuješ se na vyučování sama nebo ti pomáhá teta?

Teta sedí s náma u stolu, tak vždycky když potřebuju pomoc, tak mi teta hned poradí.

8) Plníš své úkoly poctivě a svědomitě?

Snažím se.

9) Je pro tebe důležité, jaké dostáváš známky? Proč?

Jo, protože bych se styděla dostat pětky.

10) Má vychovatelka radost, když se ti ve škole daří?

Určitě, teta mě chválí a to mám radost.

11) Co se stane, když dostaneš špatnou známku?

Jedna špatná známka nevadí, ale musela bych si to opravit.

12) Chceš mít ve škole hezké známky? Proč?

Ano, chci dělat tetám radost. Na jedničku se vždycky těším, chtěla bych mít hezkou práci.

Milada

1) Jakou školu navštěvuješ?

ZŠ Komenského Nymburk

2) Do kolikáté třídy chodíš?

Do 2. třídy.

3) Bací tě to ve škole?

Ano baví.

4) Jaký je tvůj oblíbený předmět?

Výtvarná výchova

5) Je nějaký předmět, který nemáš ráda? Proč?

Nemám ráda matiku, někdy tomu nerozumím.

6) Plníš zadané úkoly hned po příchodu domů?

Ano, teta to chce.

7) Připravuješ se na vyučování sama nebo ti pomáhá teta?

Vždycky mi pomáhá teta, sama je nedělám.

8) Plníš své úkoly poctivě a svědomitě?

Někdy se stane, že něco zapomenu.

9) Je pro tebe důležité jaké dostáváš známky? Proč?

Ano, nechci špatné známky.

10) Má vychovatelka radost, když se ti ve škole daří?

Ano, chválí mě.

11) Co se stane, když dostaneš špatnou známku?

Teta řekne, nevadí, zlepšíme se.

12) Chceš mít ve škole hezké známky? Proč?

Ano, aby teta věděla, že mi to jde.

Standa

1) Jakou školu navštěvuješ?

ZŠ Komenského Nymburk

2) Do kolikáté třídy chodíš?

Do 2. třídy.

3) Baví tě to ve škole?

Zatím ano.

4) Jaký je tvůj oblíbený předmět?

Čtení a tělocvik.

5) Je nějaký předmět, který nemáš rád? Proč?

Češtinu, kvůli diktátům.

6) Plníš zadané úkoly hned po příchodu domů?

Ano, teta mě hned donutí.

7) Připravuješ se na vyučování sám nebo ti pomáhá teta?

Pomáhá mi teta, píše se mnou úkoly a učí se se mnou i básničky.

8) Plníš své úkoly poctivě a svědomitě?

Někdy něco zapomenou, ale teta na to přijde.

9) Je pro tebe důležité jaké dostáváš známky? Proč?

Ano, hodně důležité, protože nechci dostat na vysvědčení špatné známky.

10) Má vychovatelka radost, když se ti ve škole daří?

Teta mě moc chválí a hladí mě po vlasech.

11) Co se stane, když dostaneš špatnou známku?

Teta mi vynadá, musím se to naučit nebo mám nějaký zákaz, třeba televizi nebo počítač.

12) Chceš mít ve škole hezké známky? Proč?

Ano, abych byl pochválený a abych byl chytrý.

Olda

1) Jakou školu navštěvuješ?

ZŠ Komenského Nymburk.

2) Do kolikáté třídy chodíš?

Do 5. třídy.

3) Baví tě to ve škole?

Něco jo a něco ne.

4) Jaký je tvůj oblíbený předmět?

Tělocvik

5) Je nějaký předmět, který nemáš ráda? Proč?

Angličtina, protože je náročná a nebaví mě učit se slovíčka.

6) Plníš zadané úkoly hned po příchodu domů?

Ano, pokud nějaký mám, když ne, tak mi teta dá nějaký příklady nebo diktát.

7) Připravuješ se na vyučování sám nebo ti pomáhá teta?

Pomáhají mi většinou tety, někdy když úkolů rozumím, udělám ho sám a teta mi ho pak zkontroluje.

8) Plníš své úkoly poctivě?

Někdy se mi nechce, ale musím.

9) Je pro tebe důležité jaké dostáváš známky? Proč?

Ano, abych nepropadl do nižšího ročníku, jako se to stalo jednomu klukovi.

10) Má vychovatelka radost, když se ti ve škole daří?

Ano, vždycky se těším, až jí to řeknu.

11) Co se stane, když dostaneš špatnou známku?

Buď dostanu trest a nebo se musím učit.

12) Chceš mít ve škole hezké známky? Proč?

Ano, abych něčím byl a abych dostal pochvalu od tety.

Jindra

1) Jakou školu navštěvuješ?

ZŠ Komenského Nymburk.

2) Do kolikáté třídy chodíš?

Do 2. třídy

3) Baví tě to ve škole?

Ano

4) Jaký je tvůj oblíbený předmět?

Výtvarka, hudobka.

5) Je nějaký předmět, který nemáš rád? Proč?

Matika, nebaví mě počítat, neumím to, mám to po sestřích, máme to prý v rodině.

6) Plníš zadané úkoly hned po příchodu domů?

Ano, teta chce, abych psal úkol hned, ani si nemůžu pohrát.

7) Připravuješ se sám nebo ti pomáhá teta?

Pomáhá mi teta.

8) Plníš své úkoly poctivě a svědomitě?

Ano

9) Je pro tebe důležité jaké dostáváš známky? Proč?

Ano, abych to pořádně uměl a až budu mít děti, abych s nima taky mohl psát úkol, jako píše teta s náma.

10) Má vychovatelka radost, když se ti ve škole daří?

Ano, říká „ty můj kluku šikovnej“

11) Co se stane, když dostaneš špatnou známku?

Teta to se mnou natrénuje.

12) Chceš mít ve škole hezké známky? Proč?

Ano, abych všechno věděl, až budu velkej.

Pavel

1) Jakou školu navštěvuješ?

ZŠ Komenského Nymburk

2) Do kolikáté třídy chodíš?

Do 3. třídy

3) Baví tě to ve škole?

Ano

4) Jaký je tvůj oblíbený předmět?

Tělocvik

5) Je nějaký předmět, který nemáš rád? Proč?

Český jazyk-nestačím číst a nerozumím někdy tomu psanému slovu a matika, tam nechápu slovní úlohy.

- 6) Plníš zadané úkoly hned po příchodu domů
Ano, musím, všichni je tak píšou.
- 7) Připravuješ se na vyučování sám nebo ti pomáhá teta?
Vždycky mi pomáhá teta.
- 8) Plníš své úkoly poctivě a svědomitě?
Když mě teta kontroluje tak ano.
- 9) Je pro tebe důležité jaké dostáváš známky? Proč?
Ano, když přinesu špatnou známku, mám zákaz televize a počítače.
- 10) Má vychovatelka radost, když se ti ve škole daří?
Ano, ale mě se moc nedaří, ale tetě to nevadí.
- 11) Co se stane, když dostaneš špatnou známku?
Nemůžu na počítač a musím se učit.
- 12) Chceš mít ve škole hezké známky? Proč?
Ano, líbí se to tetě.

David

- 1) Jakou školu navštěvuješ?
ZŠ Komenského Nymburk.
- 2) Do kolikáté třídy chodíš?
Do 4. třídy.
- 3) Baví tě to ve škole?
Docela jo.
- 4) Jaký je tvůj oblíbený předmět?
Čeština
- 5) Je nějaký předmět, který nemáš rád? Proč?
Matika, nerozumím tomu, vlastivěda a přírodověda mě nebaví se učit.
- 6) Plníš zadané úkoly hned po příchodu domů?
Ano, vždycky.
- 7) Připravuješ se na vyučování sám nebo ti pomáhá teta?
Pomáhá mi teta, pak se se mnou i učí a zkouší mě.
- 8) Plníš své úkoly poctivě a svědomitě?
Asi ne, nechce se mi.
- 9) Je pro tebe důležité, jaké dostáváš známky? Proč?
Není, je mi to jedno.
- 10) Má vychovatelka radost, když se ti ve škole daří?
Ano, vždycky říká „tak vidíš, že to jde“
- 11) Co se stane, když dostaneš špatnou známku?
Budu mít nějaký zákaz.
- 12) Chceš mít ve škole hezké známky? Proč?
Nechci, je mi to jedno.

Romana

- 1) Jakou školu navštěvuješ?
ZŠ Komenského Nymburk
- 2) Do kolikáté třídy chodíš?
Do 5. třídy.
- 3) Baví tě to ve škole?
Někdy jo.
- 4) Jaký je tvůj oblíbený předmět?
Vlastivěda-dějiny.

- 5) Je nějaký předmět, který nemáš ráda? Proč?
Čeština-nemám ráda diktáty a matika mě nebaví vůbec.
- 6) Plníš zadané úkoly hned po příchodu domů?
Musím hned, když úkol nemáme, tak si musím něco opakovat.
- 7) Připravuješ se na vyučování sám nebo ti pomáhá teta?
Pomáhá mi teta, někdy něco nevím, tak potřebuju poradit.
- 8) Plníš své úkoly poctivě a svědomitě?
Někdy ano, někdy ne, ale teta to chce.
- 9) Je pro tebe důležité jaké dostáváš známky? Proč?
Ano, aby mě teta pochválila.
- 10) Má vychovatelka radost, když se ti ve škole daří?
Ano, všechny tety mají radost.
- 11) Co se stane, když dostaneš špatnou známku?
Teta se zlobí a musíme se učit.
- 12) Chceš mít ve škole hezké známky? Proč?
Ano, je to dobrý pocit.

Věra

- 1) Jakou školu navštěvuješ?
ZŠ Komenského Nymburk.
- 2) Do kolikáté třídy chodíš?
Do 5. třídy.
- 3) Baví tě to ve škole?
Ano.
- 4) Jaký je tvůj oblíbený předmět?
Hudebka a čeština.
- 5) Je nějaký předmět, který nemáš ráda?
Matika-je těžká a máme z ní pořád úkoly.
- 6) Plníš zadané úkoly hned po příchodu domů?
Nejdřív se převléknu, pak jdeme na oběd, ale pak hned musím teta zavolat „všichni si připravte ke kontrole notýsek a žákovskou“
- 7) Připravuješ se na vyučování sama nebo ti pomáhá teta?
Učím se s tetou, pak mě i vyzkouší.
- 8) Plníš své úkoly poctivě a svědomitě?
Někdy.
- 9) Je pro tebe důležité jaké dostáváš známky? Proč?
Každý je jiný, já často dostávám pětky, ale taky mám dost jedniček, ze kterých mám radost.
- 10) Má vychovatelka radost, když se ti ve škole daří?
Ano.
- 11) Co se stane, když dostaneš špatnou známku?
Teta se zlobí a musím se učit.
- 12) Chceš mít ve škole hezké známky? Proč?
Abych byla chytrá a až budu velká, hodí se mi to do života.

Zdena

- 1) Jakou školu navštěvuješ?
ZŠ Komenského Nymburk.
- 2) Do kolikáté třídy chodíš?

Do 5. třídy.

3) Baví tě to ve škole?

Ano, moc.

4) Jaký je tvůj oblíbený předmět.

Nejvíce angličtina a čeština.

5) Je nějaký předmět, který nemáš ráda?

Nevadí mi žádný, ale nemusím moc matiku, někdy nechápu slovní úlohy.

6) Plníš zadané úkoly hned po příchodu domů?

Ano, hned po obědě.

7) Připravuješ se na vyučování sám nebo ti pomáhá teta?

Někdy, když to chápu, snažím se sama, ale s něčím těžším mi musí teta pomoci.

8) Plníš své úkoly poctivě a svědomitě?

Ano, baví mě to.

9) Je pro tebe důležité jaké dostáváš známky? Proč?

Ano, je to pro mě hodně důležité, byla bych ráda, abych mohla svým dětem říci a naučit je, co umím.

10) Má vychovatelka radost, když se ti ve škole daří?

Ano, vždycky.

11) Co se stane, když dostaneš špatnou známku?

Tety mi vyhubují, protože já mám hezké známky a tak mi za špatnou vyhubují.

12) Chceš mít ve škole hezké známky? Proč?

Ano je, protože chci, abych byla chytrá.

Děti z běžné rodiny

Šimon

1) Jakou školu navštěvuješ?

ZŠ Václava Havla Poděbrady

2) Do kolikáté třídy chodíš?

Do 5. třídy.

3) Baví tě to ve škole?

Někdy jo, někdy ne.

4) Jaký je tvůj oblíbený předmět?

Mám rád češtinu.

5) Je nějaký předmět, který nemáš rád? Proč?

Nemám rád matiku, nejdou mi slovní úlohy a převody jednotek.

6) Plníš zadané úkoly hned po příchodu domů?

Někdy se mi nechce, snažím se to oddálit a někdy mám nějaký kroužek, tak je píšu až pak.

7) Připravuješ se na vyučování sám nebo ti pomáhá máma (táta)?

Úkoly si píšu sám a dám je pak zkontrolovat mámě. Učit se moc nemusím, ale když něco nechápu, tak se mámy zeptám.

8) Plníš své úkoly poctivě a svědomitě?

Někdy ne, třeba až večer si vzpomenu, že mám úkol, už se mi i stalo, že jsem ho psal ráno nebo až ve škole o přestávce?

9) Je pro tebe důležité jaké dostáváš známky? Proč?

Ano, rád dostávám hezké známky, zvláště když něco chápu a dostanu jedničku, to mě baví.

10) Má máma (táta) radost, když se ti ve škole daří?

Máma i táta mají radost, chválí mě.

11) Co se stane, když dostaneš špatnou známku?

Mamka někdy nadává a pak chce, abych se šel učit a známku si opravil.

12) Chceš mít ve škole hezké známky? Proč?

Ano, chci mít jednou dobrou práci a hodně peněz, chci být inženýr jako táta.

Kuba

1) Jakou školu navštěvuješ?

ZŠ T.G.Masaryka Poděbrady

2) Do kolikáté třídy chodíš?

Do 2. třídy.

3) Baví tě to ve škole?

Ve škole mě to baví moc.

4) Jaký je tvůj oblíbený předmět?

Mám rád matiku, jde mi to.

5) Je nějaký předmět, který nemáš rád? Proč?

Nemám rád výtvarku, je pro holky.

6) Plníš zadané úkoly hned po příchodu domů?

Když mě vyzvedne z družiny mamka, tak hned, když babička, děda nebo tatka, tak čekám až přijde mamka z práce.

7) Připravuješ se na vyučování sám nebo ti pomáhá máma (táta)?

S úkoly mi pomáhá mamka, ale tašku si připravím sám.

8) Plníš zadané úkoly poctivě a svědomitě?

Někdy si zapomenu ve škole zapsat domácí úkol a pak ho neudělám, takže asi ne.

9) Je pro tebe důležité jaké dostáváš známky? Proč?

Ano, rád dostávám jedničky, soutěžím s bratrancem, kdo jich má víc.

10) Má máma (táta) radost, když se ti ve škole daří?

Mamka i tatka mají velkou radost, když přinesu pochvalu nebo jedničku.

11) Co se stane, když dostaneš špatnou známku?

Mamka vždycky řekne, že jsem určitě nedával pozor, ale zeptá se, jestli to nepotřebuju vysvětlit.

12) Chceš mít ve škole hezké známky? Proč?

Ano, mamka říká, že když budu mít hezké známky, budu mít dobrou práci a peníze.

Terežka

1) Jakou školu navštěvuješ?

ZŠ Tyršova Nymburk.

2) Do kolikáté třídy chodíš?

Do 2. třídy.

3) Baví tě to ve škole?

Ano.

4) Jaký je tvůj oblíbený předmět?

Matematika.

5) Je nějaký předmět, který nemáš ráda? Proč?

Tělocvik, protože musíme běhat tři kolečka a to mi vadí.

6) Plníš zadané úkoly hned po příchodu domů?

Ano, podle toho jak mám kroužky.

7) Připravuješ se na vyučování sama nebo ti pomáhá máma (táta)?

Někdy sama a někdy s pomocí maminky.

8) Plníš své úkoly poctivě a svědomitě?

Né vždy, hlavně rychle.

9) Je pro tebe důležité jaké dostáváš známky? Proč?

Ano, chci mít na vysvědčení samé jedničky.

10) Má máma (táta) radost, když se ti ve škole daří?

Ano.

11) Co se stane, když dostaneš špatnou známku?

Mamka trochu křičí, chce, abych si to opravila.

12) Chceš mít ve škole hezké známky? Proč?

Ano, chci být doktorkou.

Pěťa

1) Jakou školu navštěvuješ?

ZŠ T.G.Masaryka.

2) Do kolikáté třídy chodíš?

Do 3. třídy.

3) Baví tě to ve škole?

Docela jo.

4) Jaký je tvůj oblíbený předmět?

Matematika a výtvarná výchova.

5) Je nějaký předmět, který nemáš ráda? Proč?

Pracovní výchova, nerad stříhám nůžkami, nejde mi to.

6) Plníš zadané úkoly hned po příchodu domů?

Ne, až když se mi chce.

7) Připravuješ se na vyučování sám nebo ti pomáhá máma (táta)?

Sám.

8) Plníš své úkoly poctivě a svědomitě?

Myslím, že ano.

9) Je pro tebe důležité, jaké dostáváš známky? Proč,

Ano, chci dobré známky, abych měl pak dobrou práci.

10) Má máma (táta) radost, když se ti ve škole daří?

Ano.

11) Co se stane, když dostaneš špatnou známku?

Ještě jsem špatnou známku nedostal.

12) Chceš mít ve škole hezké známky? Proč?

Ano, chci jít na vysokou školu až budu velký.

Příloha C – Okopírovaný domácí úkol, notýsek, žákovská knížka dítěte z DD

Obr. č. 1 – Ofocení domácí úkol

28 Kč 36 Kč 30 Kč 45 Kč 79 Kč 40 Kč

Citka (má 50 Kč) $40 \text{ Kč} + 10 \text{ Kč} = 50 \text{ Kč}$

Honzík (má 30 Kč) $12 \text{ Kč} + 10 \text{ Kč} = 22 \text{ Kč}$

Amička (má 90 Kč) $45 \text{ Kč} + 4 \text{ Kč} = 49 \text{ Kč}$

Petr (má 40 Kč) $10 \text{ Kč} + 30 \text{ Kč} = 40 \text{ Kč}$

Zdeněk (má 60 Kč) $4 \text{ Kč} + 10 \text{ Kč} + 12 \text{ Kč} + 28 \text{ Kč} = 54 \text{ Kč}$

Monika (má 20 Kč) $4 \text{ Kč} + 10 \text{ Kč} = 14 \text{ Kč}$

Vendulka (má 70 Kč) $4 \text{ Kč} + 30 \text{ Kč} = 34 \text{ Kč}$

Iva (má 80 Kč) $30 \text{ Kč} + 45 \text{ Kč} + 4 \text{ Kč} = 79 \text{ Kč}$

2 Vypočítej.

$8 + 5 = 13$	$13 + 2 = 15$	$5 + 6 = 11$	$12 + 7 = 19$	$9 + 4 = 13$
$11 - 7 = 4$	$5 + 9 = 14$	$7 + 4 = 11$	$12 - 3 = 9$	$17 - 8 = 9$
$17 + 3 = 20$	$12 - 7 = 5$	$13 - 5 = 8$	$15 - 7 = 8$	$9 + 8 = 17$
$13 - 6 = 7$	$16 - 7 = 9$	$11 - 4 = 7$	$12 - 6 = 6$	$7 + 5 = 12$
$11 - 8 = 3$	$8 + 4 = 12$	$9 + 9 = 18$	$18 - 7 = 11$	$12 - 8 = 4$

3 Na drátech sedělo 57 vlaštovek, 30 vlaštovek odletělo.
 Kolik vlaštovek zůstalo sedět na drátech?
 sedělo vlaštovek 57
 odletělo jich 30 Znáznorn:
 Kolik vlaštovek zůstalo? Vypočítej: $57 - 30 = 27$ Proveď zkoušku.
 Napiš odpověď: Na drátech sedělo 27 or.

4 Pozoruj. Početní výkony uzavřené v závorce provádíme nejdříve.

$(4 + 9) + 5 = 18$	$4 + (8 + 5) = 17$	$9 + (6 - 4) = 11$	$7 - (4 - 3) = 6$
$(7 - 2) - 3 = 2$	$8 + (7 + 3) = 18$	$3 + (9 - 7) = 5$	$9 - (8 - 6) = 7$
$(9 - 4) - 2 = 3$	$7 + (3 + 5) = 15$	$7 + (8 - 4) = 11$	$8 - (7 - 4) = 5$
$(8 - 5) - 3 = 0$	$6 + (9 - 2) = 13$	$8 + (6 - 3) = 11$	$9 + (6 - 2) = 13$

5 Vypočítej příklady písemného sčítání a odčítání a ústně proved' zkoušky.

$\begin{array}{r} 41 \\ + 50 \\ \hline 91 \end{array}$	$\begin{array}{r} 74 \\ + 20 \\ \hline 94 \end{array}$	$\begin{array}{r} 89 \\ - 40 \\ \hline 49 \end{array}$	$\begin{array}{r} 94 \\ - 30 \\ \hline 64 \end{array}$	$\begin{array}{r} 75 \\ - 50 \\ \hline 25 \end{array}$	$\begin{array}{r} 55 \\ - 40 \\ \hline 15 \end{array}$	$\begin{array}{r} 37 \\ - 20 \\ \hline 17 \end{array}$	$\begin{array}{r} 99 \\ - 50 \\ \hline 49 \end{array}$	$\begin{array}{r} 32 \\ - 20 \\ \hline 12 \end{array}$
--	--	--	--	--	--	--	--	--

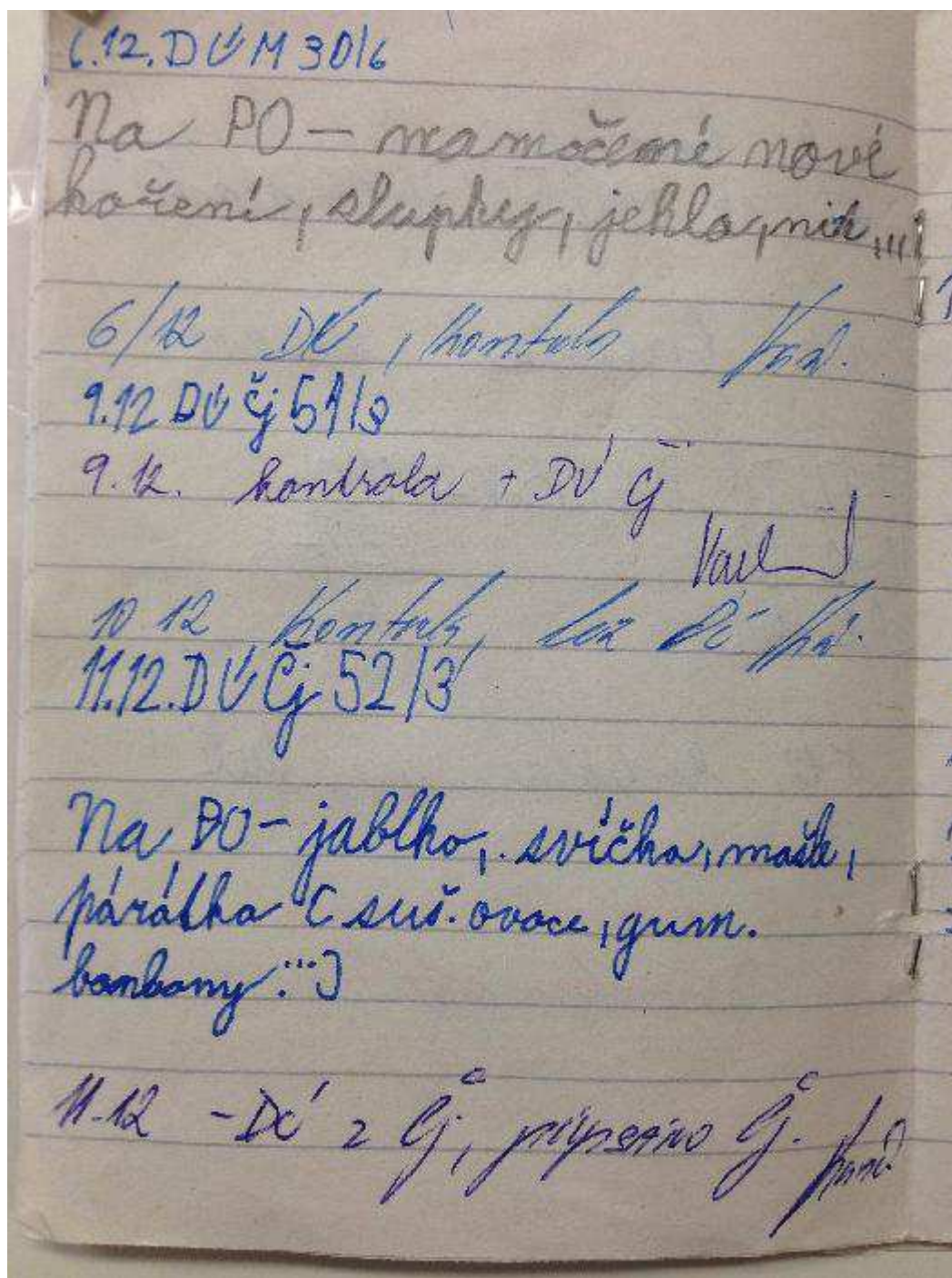
Zdroj: autor práce (vlastní šetření)

Obr. č. 2 – Žákovská knížka

4.9.	M	Opak. +, -	1, 1/2
9.9.	V+Pě	Kurzovníce	1/2
11.9.	G	Čtení	1/2
13.9.	G	Dílát	2-6
16.9.	V+Pě	Zaběrka	1/2
18.9.	G	Dílát	2-6
23.9.	M	Opak. +, -	2 6
23.9.	G	Čtení	1/2
24.9.	G	Abeceda - párově	1-6
25.9.	G	Dílát	2-6
27.9.	G	Přičmes	1/2
30.9.	G	Peanut	1/2
1.10.	E	AB	1-6
1.10.	E	kuřmínky	1/2
3.10.	M	Opakování - z 37 b. máim	36 b.
3.10.	G	Opakování - z 34 b. máim	30 b.
3.10.	G	Dílát	3 6
7.10.	G	Abeceda	2 6
7.10.	M	X dlouhá	2 6
8.10.	E	animals	1-6

Zdroj: autor práce (vlastní šetření)

Obr. č. 3 – pohled do notýsku

Zdroj: autor práce (vlastní šetření)

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Bc. Kateřina Vacková

Obor: Speciální pedagogika

Forma studia: Kombinované

Název práce: Příprava na vyučování v dětském domově u dětí na prvním stupni ZŠ

Rok: 2014

Počet stran textu bez příloh: 85

Celkový počet stran příloh: 20

Počet titulů české literatury a pramenů: 39

Počet titulů zahraniční literatury a pramenů: 0

Počet internetových zdrojů: 2

Vedoucí práce: Mgr. Lada Šimáková